

Irodalmi Jelen

XXIV. évfolyam, 276. szám

2024. OKTÓBER

Búsuló Arad

Aradi (Landshut) Zsigmond
szobra az 1849-ben
Aradot védő,
utcai harcokban
elesett
honvédek emlékére.

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.,

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás, esszé),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Juhász Kristóf** (kritika),

Csorniy Dávid, **Szalai Klaudia** (fotó, film)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám,**
Méhes György, Szócs Géza

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón: **ARADI (LANDSHUT) ZSIGMOND: *Búsuló Arad***
(Aradi Múzeum)

Böszörményi Zoltán

Szárnysuhanás a talpalatnyi hely felett

*Reszketnek fenn a semmiben a csillagok,
didereg bennük a göcsörtös fájdalom,
a nyár fehér lepedők emléke már,
fogukat csikorgatják a pálmafák.*

*Idegen vagyok itt, az alkonyat bedarál,
fekete gerendái összetört sírkövek,
szárnysuhanás a talpalatnyi hely felett,
az éj árnyai megindultan intenek.*

Kopernikusz

*amikor azt vizsgálta
miként mozognak a csillagok
az őket szemlélő körül
próbálkozását nem koronázta siker
ekkor úgy döntött
ott hagyja őket
ahol vannak
megforgatta a szemlélőt
a csillagok körül*

László Zsolt

Forró dér

Pizsamában és mezítláb szökött ki a házból. Régóta bajlódtak már vele, bár leginkább csak eltartották. Kapott enni, tudott olvasni, és még tévéje is volt. A szerettei úgy vélték, házi ápolásra szorul. Időnként visszaemlékezett arra, amikor még a fehér autóját vezette, s az élettársával horgászni járt. Sokszor felötlött benne egy kép erdei ösvényről, tópartról, deres rétről. A házi ápolás valójában állandó felügyeletet kellett volna, hogy jelentsen. Ám azt valahogy mindig sikerült kijátszania. Elméje ép volt, csak néha egy másik, szerinte jobb világban érezte magát, mintha két világban létezett volna egyszerre, és sosem lehetett tudni, az adott pillanatban éppen melyikben is van. Mereven ragaszkodott ahhoz, hogy időnként kapjon újabb könyvet vagy természettel foglalkozó folyóiratot. És élt a két világában.

– Bácsi! Azonnal befelé! Mit keresel kint a deres fűben, pizsamában és mezítláb? Gyere azonnal, mert felfázol, és mit mondok a fiaidnak, ha jönnek majd a hétvégén?

– Natikám! Mondjad majd azt, hogy megint kiszöktem. Különben is, ha nem tudnád, forró a dér.

– A fene egyen meg, Bácsi! Arra van eszed, hogy a cickóimat fogdossad, de arra, hogy szóljál és felöltözzél rendesen, arra már lövésed sincs! Biztosan megint abban a másik világban érzed magad!

– Jól van, na! Kicsim, ha engeded a cicijeidet egy kicsit megsimogatni, bemegyek.

– A fene egyen meg! Na, jó, egy kis csöcsörészés egyikünknek sem árt, csak gyere már be!

Bácsi és Nati véletlenül ismerkedtek össze. Az interneten. Szerlem volt egy csapásra. Test és lélek burkolózott egy bugyorba éveken át, ahogy Nati mondogatta. De Bácsi számára eljött a valódi világ mellé egy másik, amit szerinte senki nem rondíthat el.

Nati ezt elfogadta, mert szerette Bácsit, s szeretőből házi ápolóvá változott. A két világ között néha nem is lehetett érzékelní a különbséget, de azért létezett a kettősség.

Bácsi nagyon szeretett és tudott is főzni. Mosogatni viszont utált. A család dilemmái, napi hercehurcai alaposan lekötötték Natit is, őt is, de kitartottak egymás mellett. Nati már nyugdíjas-ként vigyázta Bácsit, akinek a lelkivilága olyanná lett, mint a tél: szép, de hideg. Szó mi szó, Bácsit már nem engedték a konyha közelébe. Tilos volt neki kocsonyát, halászlévet meg pacalpörköltet készíteni, és semmi egyebet sem, semmit, ami éles késsel, nagyméretű fakanállal, lábossal, wokkal járt volna együtt. Bácsi meg nem akart *nyekenyókát*, főzeléket készíteni, igaz, nem is tudott volna, annak ellenére sem, hogy azt is szerette.

Elkezdtek hiányozni neki a hosszú és lassú séták az erdőkben, arborétumokban és tavak partjain. Horgászfelszerelése fehér autójának csomagtartójában mihaszna kötegekben hevert. Lassan kihaltak mellőle régi barátai. Nem volt kit szeretni, becsülni, és nem volt kit megvetni, őszintén és nyíltan utálni. A két világ talán ezért létezhetett számára egyszerre. Aki egyidejűleg tud két világban élni, annak a gondolatai is kétvilágúvá válhatnak. Talán ez történhetett Bácsival. Ha a víz lehet hideg, langyos, jeges, meleg, akkor a dér miért ne lehetne forró? Ez a gondolat úgy megült Bácsi agyában, mint gödörben a fáradt fémiszap... De az a rengeteg haláleset körülötte...! Nem múlt el nap, hogy egy haver vagy ismerős halálának hírért ne hozták volna. Ezek a keserű információk annyira felpennolták, hogy már a saját halálát is megálmodta, pedig milyen ótvaros dolog a saját halálunkat előre meglátni. Bácsi látomásaiban a szürke urnába kanalazott hamvait a szemét mellett helyezték kolumbáriumba. Mindezek mellett folyt az idill nap nap után, mint a mesékben. A valóságban azonban nem jött el a hétfejű sárkány, és a szegény, legkisebb fiúból sem lett királyfi. Bácsi régen kiötlötte már, hogy aki szegénynek születik, hacsak nem éri valami ritka szerencse, az szegény is marad. Mivel sikerült úgy forognia az élet mókuskerekében, hogy ne tartozzon sehova, egyik táborhoz sem, és nem tette le a lant-

ját sem ide, sem oda, egyik vagy másik csoportosuláshoz sem, ezért igazán senkinek érezhette magát. Nem fedezték fel, nem lett úgynevezett jól felépített, *megcsinált ember*. Szabadsága éppen ebben rejtett, és rájött arra is, hogy ő ezért egy senki, amije pedig van, az is mind-mind semmi.

A hozzátartozók végül elfogadták, hogy Bácsi két világot vall magáénak. Minden hülyeségét annak a bizonyos másik világnak tudták be. Bácsi nagyon szeretett mezítláb járkalni, amikor csak tehetett, így osont ki a szabadba is, persze minden alkalommal beleállt valami a talpába. Hol egy szög, hol egy kerítésből visszamaradt szálka, de történt olyan is, hogy a nagylábujjából egy kagyló darabkája kandikált kifelé. Ilyenkor mindig megkapta a magáét némi sebészeti ambulancia mellett. Mindig megígérte, hogy többet nem csinál ilyet, de hát ígérni, azt vékástul lehet. Nem tudott és nem is akart leszokni a mezítlábas kalandokról. Talpa úgy nézett már ki, mint egy túlhasznált munkapad, teli recékkel, megkeményedett göbökkel, hegekkel.

Bárki bármit is tett körülötte, csak neki lehetett igaza, még akkor is, ha nem. Aztán jött a háború. Nem messze két ország egymásnak esett. Modern haditechnika és ősrégi vér. A nagyfiúk technológiája és a kisemberek vére. Az egyszerű emberek szenvedése Bácsit mint örök békét kereső embert nagyon elszomorította. Jó ideje tartott már a háború, amikor azzal az ötlettel állt elő, hogy *demonstratív*e tart egy békemenetet. Natinak és a családnak nem kis erőfeszítésébe került, hogy lebeszéljék. De hiába. Bácsi időnként fellángolt, újra előhozakodott a békemenetes tervvel. Addig-addig ment ez így, mígnem az egyik nap „Éljen a világbéke!” feliratú táblát kapott ajándékba az egyik hozzátartozójától. Ezzel a táblával le és föl bejárta az egész házat. A múltból visszamaradt mozgalmi dalokat énekelve masírozott padlástól pincéig. De egy idő után ez már nem elégítette ki. A háború tartott tovább, és a világbéke sem jött el, ezért menetelését kint a szabadban is szeretne volna folytatni. Eme vágyakozásának senki sem tudott örülni, sőt, ahol csak lehetett, mindenki ellenállt. Hiába

ígérte be Nati, hogy még cicizhet egy kicsit kedvére, Bácsit végső soron nem lehetett eltántorítani.

És aminek el kell jönnie, az el is jött. Bácsi, kezében a táblával, egy szál gatyában és természetesen mezítláb kiszökött a házból. Ki tudja, meddig mászkált kint a fagyban, a deres fűben. Végül úgy akadtak rá, hogy egy rozsdás lópatkóba lépett, s ordítani kezdett. Az ambulancián mindenkivel közölte, hogy a patkót sürgősen vegyék le a sarkáról, hiszen ő nem egy ló, és fájdalmai sincsenek már, mert a forró dér képes a fájdalmat csillapítani. Nati a rosszalló tekintetű ügyeletes orvosnak mesélt Bácsi másik világáról, ahol sok minden másképp működik. Az orvos orrnyergére tolta vastagkeretes szemüvegét, úgy közölte Nati felé, szinte suttogva, hogy jó annak, akinek a meglévő mellé egy másik világ is adatik, mert abban a világban csak azok a dolgok történhetnek meg, amelyeknek nincs gátja, csak szépsége és békessége. Natit megrázta az orvos halk, egyértelmű mondata.

A lópatkó és az „Éljen a világbéke!” feliratú tábla Bácsi szobájának fali díszévé vált. A háború folytatódott, a világbéke nem jött el.

Nati ott állt az egyszerű, szürke kolumbárium előtt. A szeméttelpel mellett fekvő temetőben fagyos szél futkározott. Merengő tekintettel nézte Bácsi sírfeliratát:

„Van másik világ is, amit nem rondíthatunk el, ahol forró a dér.”

Borzongás futott végig az egész testén. Lassan kilépett a cipőjéből, mezítláb állt a deres fűben. Először fájta a hideg, utána forróságot kezdett érezni.

Forró a dér...

Vesztergom Andrea

Búcsúzó Balaton

Szonettkoszorú

Böszörményi Zoltán *Balatoni szonett* című versére

1.

*Rianó pillanatok, éles szegek,
a napnak vére vörösen csordogál,
felhőkre font sugaras fénnel szeret
a búcsúzó vándor: a fáradt testű nyár.*

*Kicsit még megáll, a zeniten feltekint,
magába vonja a hullám-illatot,
a tüdő titkos kis cseppekkel telve, mint
ki az időre még ráadást lopott.*

*Ősz hajú lesz a nyár, s kortalan. E vég
olyan, mint holmi bűbájjal körbeszótt
furcsa tűz... szikrázik, kihuny és elég*

*egy pillanattól. Utolszor nézte még
tükörben saját arcát, majd elköszönt,
lavórban szenderül a néma ég.*

2.

*Lavórban szenderül a néma ég,
testetlenül töltve ki a tereket:
amint a vöröset váltja a szürkesség,
testeket cserélnek az égi elemek.*

*A nyár összes sugara visszalobban,
indián-nyugalmat int a bölcs öreg,
éjjel olvas az ősz a csillagokban,
jeleznek, mint a parányi őrsemek.*

*Ez a nyár elmúlt: egy új a régi lett,
de még nem az elsárgult és megkopott,
még csak hűti a párolgó köveket,*

*még újraalkot, teremtet és nem temet,
oldja a redőt, simítva homlokot,
mennyi derű és forró emléksereg!*

3.

*Mennyi derű és forró emléksereg
kíséri most ezt a letűnő nyarat,
a parton a hámló homok elpereg
lassulva, helyén a hűlt hiány marad.*

*Milyen ősz lenne, mely kérlelhetetlenül
elzavarna, úzne nyári színeket,
az izzás a vérerekbe visszahűl,
és részvétlen hantol, szótlanul temet?*

*Az ősz nem hirtelen, nem ilyen kemény,
a karja csend-cseppenként adagolna,
a hang nem tűnik el vele, sem a fény*

*nem válik semmivé. Szelíd és szép erény,
mintha örök őrizővé ha volna:
délutánok dobozában friss remény.*

4.

*Délutánok dobozában friss remény
a füledt, levegőtlen forróság után,
a légcsövekbe kúszó fulladás helyén
az áramlás egy rést talál önmagán,*

*hol az ereket újra megtelítheti,
életre simít haldokló sejteket,
mint az újszülött, mikor lélekkel teli
erős lélegzetű sírása megremeg...*

*Nem tudni még, miért jött és hova,
évekre, vagy csak az eljövő nyárig,
mért teremttették életét pont oda,*

*visszajön-e még, vagy többé már soha,
a szorongástól reszketőre válik
a Balaton partján léptek sikolya.*

5.

*A Balaton partján léptek sikolya
az utolsó nyár-cseppekre rátapos,
felfáj, meg se áll, jajongva fut tova,
a víz sárgán tajtékos és habos.*

*A lég már nehezebb, a sűrű nyálka
végigszótt pár lusta léptű hajnalon,
visszakúszna a messze fényű nyárba,
s elmerülne benne tisztulni oly nagyon...*

*De nincs a nyár, a ragyogó ékszerész,
ki a sugárból annyi villanást leszeg,
most az ősz időz. Az aranyvérű méz*

*csordogál sűrűn ereiből, így ígéz.
Nyughatatlanból elnyugvó így leszek,
hová lett fiatalságom – téli zenész?*

6.

*Hová lett fiatalságom – téli zenész,
őszből született bátor, ifjú vándor?
Hiába lassuló s nyugalmasabb. E rész
örökre bennem ragad. Mennyi vágytól*

*hajtva lettem izgága vérű utazó,
s mennyi kíváncsiságtól hajthatatlan,
hiába fékezett féltékeny, buta szó,
mégis nyugtalan lázadó maradtam.*

*Vajon mi lenne, ha új kaland várna,
új utakat máshogyan, máshol tenni meg?
Találni mást, kinek könnyű a szárnya,*

*Ikaroszként velem magasba szállna,
de maradni lejjebb, hol a lég hideg:
későn érkezettek nyugtalansága.*

7.

*Későn érkezettek nyugtalansága
fojt le így: a Balaton tükre tiszta,
titkok cikáznak csillogón: az ábra
ma önmagából fordul szinte vissza.*

*A nyár volt az, mi incselgőn feledtet
mindent, mi már az ifjúságtól távol,
hisz aranyröptű varázslat jár feletted,
mely nem lök ki a régi nyomdokából.*

*Elbájol, hívogat csábítón, s te mész,
nem kérded, hogy miért, merre és kivel,
olthatatlan vágyad ifjú és merész.*

*S ha rájössz, hogy hattyúdallá lett egész,
ekkor fájó lesz a benyújtott hitel:
enyém, ki minduntalan félrenéz.*

8.

*Enyém, ki minduntalan félrenéz:
e tündöklő titkú cinkos vízvarázs,
mint mikor csikorgó léptű és nehéz
fagy után reszketőn rian az olvadás.*

*A reggel felkúszik, bájjal bújt elő,
az égnek alja a naptól vérvörös,
a bőrre feszül a sugárzó őserő,
a lég felizzik, aranyló és ködös.*

*Az eget a vízzel összeoldja lágyan,
lent habja incseleg, sirály szól felette,
sok-sok évig őriztem mind a vágyam,*

*benne éltem a sodródó talányban.
Gyermek voltam, hogy a vágyam érintette,
ötvenkilenc lettem, mikor a lábam.*

9.

*Ötvenkilenc lettem, mikor a lábam
elmerült először a hús habokban,
néhány lépést óvat-vigyázva jártam,
s éreztem: a szív a szívre visszadobban,*

*a gyermeki, vágyakozó hang e szívben
teljesedett be itt, boldogan lüktetett,
s éreztem, hogy helyet talált a minden
a láthatatlanban a látható felett.*

*A gyermek-énem úszott velem szembe,
honnán a part egy másikat eltemet,
s hol a feljebbvaló teljes, tiszta rendje,*

*s én a kusza, mély világommal benne
megtöröltem most hűséges lelkemet,
diadallal mártottam hús vizedbe.*

10.

*Diadallal mártottam hús vizedbe
vagyódó, elveszett gyermekkoromat,
lehunytam szemem. Mögötte mintha lenne
egy vászon: képeket nézek, mint borogat*

*egy kéz, ahogy lázálmaimmal harcolok,
s mint félelmeimmel vívok sok csatát,
látom, amint elnyel egy rémisztő torok,
s gyermek-énem rettegés hatja át.*

*Lázam nem csitul: vergődve az ágyban
újra érintést érzek: húst a homlokon,
kéz simítja forró bőrömet lágyan.*

*Éden és a kín egyenlő arányban
reszkettet, hiszen ők egymással rokon.
Fájt a találkozás – elveszett vágyam.*

11.

*Fájt a találkozás – elveszett vágyam
elsirattam. Miért e furcsa végzet?
Mit annyira akartam, teljes. Hiány van,
s csak reszketős keserűség az, mit érzek...*

*A vágyak is, ha későn teljesülnek,
hordoznak magukban olyan képeket,
hogy lefojtanak. A szív hiába sürget,
a vágy a valóság felé csak lépeget.*

*Tüzeken járok. Majd kinő a szárnyam,
vigyáznak rám, kik egykoron szerettek,
sodródalom szüntelenné vált talányban,*

*ezerkarúan átölelt az árnyam,
tengerek hiába kísértének meg,
és óceánokon hiába jártam.*

12.

*És óceánokon hiába jártam,
hatalmassága, végtelenje pontosan
úgy riaszt, mint vihar a sűrű nyárban:
nézni, az egykor békés felhő hogy rohan.*

*A csónakok rajta cseppnyi pontsorok,
mint csillagképek, összeköthetőek,
köztük megannyi kis titkos folt csorog,
hullámozása száz árnyalatnyi szőnyeg.*

*Eveznék, másik kikötőt keresve,
a Balatonnak minden fénye látható,
visszatér a tér a végtelenbe,*

*a törvényeknek tiszta ívű rendje
az óceánban apró tengerszemnyi tó:
hullámod nézett mindenütt szemembe.*

13.

*Hullámod nézett mindenütt szemembe,
szelíd tajtékkal jött elém az őszben,
izgatottan álltam, végleg elfeledve
a hiányomat. Most mégis összetörtem.*

*Volt az álmom. S most valósulni látszik,
szívem száz és száz ütemre lépve lüktet,
ölelném a vizet összeolvadásig,
mégis... a józanító csendje üt meg.*

*Egy sóhajvás, mi felszakadt. De halkan.
Más volt a való, és más a képzet,
önkéntelen imára nyílt az ajkam,*

*de mondhatnám, hogy éppen így akartam,
hogy beteljesült vágyam így igézett...
Mondd, miért fáj a szíven e balzsam?*

14.

*Mondd, miért fáj a szíven e balzsam?
Miért lett a beteljesült vágy a gát?
A nyár tüzébe szinte belemartam,
hogy tűnjön végre el, eméssze önmagát.*

*S ha pókfonal cifráz a bokrokon, s a lég
kihűlne a parton reszketőn megint,
az indián tűzű nyár mélyre rejti még
az ősz fegyvertelen, fáradt színeit.*

*De csendesülve, hullámtalan még dereng,
hogy saját sejtjeimben zajló harc volt,
a vágyak köztünk járnak, félszegek,*

*hol van a való, s hol van, mit képzelek?
Maradtak józan fájdalomba karcolt
rianó pillanatok, éles szegek.*

Mesterszonett

Böszörményi Zoltán: Balatoni szonett

*Rianó pillanatok, éles szegek,
lavórban szenderül a néma ég,
mennyi derű és forró emléksereg,
délutánok dobozában friss remény.*

*A Balaton partján léptek sikolya,
hová lett fiatalságom – téli zenész,
későn érkezettek nyugtalansága
enyém, ki minduntalan félrenéz.*

*Ötvenkilenc lettem, mikor a lábam
diadallal mártottam hűs vizedbe.
Fájt a találkozás – elveszett vágyam,*

*és óceánokon hiába jártam,
hullámod nézett mindenütt szemembe,
mondd, miért fájt szívemen e balzsam?*

Bene Zoltán

Söténd

(Folytatásos regény)

Tizedik fejezet:

Képrombolás

– Hó! – kiáltotta az öreg Kis (gyerekkoromból visszhangzik a hangja, pedig amikor ebben a történetben *hózott*, már réges-régen nem voltam gyerek). Ahogy a kocsi egy nagy zökkenéssel megállt, letottyant a koszlott pokrócokkal borított padra, s ijedtében lenyelte a savanyúcukorkát, amit alig fél perce szopogatott. A cukorka kemény volt, és még elég nagy ahhoz, hogy az öreg Kis nyeldeklője belesajduljon. Miután krákogott és prüszkölt, ízeset káromkodott, ami esetében általában, így most is, a Mindenható lova egy bizonyos testrészének durva kontextusban való sűrű emlegetését jelentette.

– Te hülye vagy – jegyezte meg az ifjú Kis. Közben a jobb kezével elvakart egy pattanást az arcán, baljával pedig megigazította a nadrágját. Elöl.

Az öreg Kis nem szólt semmit, lekászálódott a bakról, előresétált, pofán vágta a lovat.

– Te hülye vagy, mondom – vihogott az ifjú Kis. Bal kezével a sliccén babrált, jobbával a füle tövét kaparta. – Nem te mondtad neki, hogy álljon meg?!

Az öreg Kis most se szólt, visszamászott a kocsira, pattintott az ostorral:

– Neee! Nye, te, Korom, nyee!

A fekete herélt nekiveselkedett, gurult utána a gumikerekű kocsi. A két Kis hallgatott.

Körös-körül az útszéli fákra vastagon rakódott le a szenny. Az ifjú Kis jól emlékezett, hogy suhanckorában, valahányszor fára mászott,

mindannyiszor ezzel a zsírszerű, nyúlós gusztustalansággal kente össze magát. A homlokzatokra, kerítéslécekre, ereszekre, gerendákra, ablakokra, ajtókra és keretekre ugyancsak ez a viszkózus, nyirkos, feketébe hajlóan sötétszürke matéria tapadt. Egyesek azt beszélték, a közeli gyár miatt – a hivatali emberek ennek hallatán mindig idegesekké lettek, és vadul hadonászva bizonygatták, mekkora marha az, aki ilyen sületlenséget állít. Mások szerint a szörny vére ütközik ki a növényeken, a tetőkön, az épületek falán és mindenütt. Az öreg Kis például biztosan tudta, hogy már a nagyapja idejében a söténdi szörnyről meséltek hosszú téli estéken, amikor odakinn, a falakon túl semmi más nem volt, csak hó és korom. A hó az égből hullott alá, a korom viszont, miként a plébános prédikálta azon a húsvét vasárnapon, amelyiknek estéjén lezuhant a templomtoronyból, szóval a korom *a szörny vérének a vidékre száradt szubsztanciája*. A söténdi szörny, ez az öreg Kis számára gyerekkora óta nyilvánvaló volt, évszázadokkal korábban élt ezen a tájon, s mikor egy ifjú lovag, atyjának legkisebb gyermeke, bizonyos Szem Gyuri, nemes harcban megölte, úgy dőlt el, akár a sudár jegenyefák. Miután eldőlt, elrohadt, s a teste elkeveredett a földdel. Porhüvelye eme vidékké nemesedett, magyarázta a tanító úr valamikor régen, miközben a szomszédos Zavarosoktandra bombák hullottak a fellegekből.

– Hó, Korom! – rikkantotta ismét az öreg Kis, a gyeplőt maga mellé ejtette, leugrott a bakról. Az ifjú Kis lomhán követte. A *Körülszaros* kocsmá felé indultak, az öreg Kis dúdolni kezdte, hogy „Tartozom én a kocsmában kilenc liter bor árával, de csuhajja! Jaj, Istenem, hogy adjam meg, hogy az asszony ne tudja meg, de csuhajja!”

– Már megint tartozol – röhögött az ifjú Kis. – Én ugyan ki nem fizetem helyetted.

– Miből is fizetnéd, te szerencsétlen? – dörmögte az apja.

– Egyszer sok pénzem lesz – világosította föl a fiú. – Híres énekes leszek. Sok pénz, sok nő. Itt hagyom ezt a kormos, gyárfüstös, vaksötét helyet.

– Mitől lenne itt gyárfüst, te félkegyelmű? – torpant meg az öreg Kis. – Tizenöt éve egy fia olyan üzem nincs száz kilométe-

res körzetben, ami füstöt eregetne! Az az egy, ami van, az nem füstöl, te kretén!

Az ifjú Kis a vállát vonogatta.

– Ja, a szörny. Naná! Még jó, hogy az van...

Az öreg Kis nem felelt. Nem mondta el ezredszer, hogy senki nem állítja, hogy a szörny van. – Volt. Egyszer. Egyszer volt, hol nem volt... Ami máig megmaradt belőle, az a táj pórusaiból szivárgó vére... *A szörny vérének a vidékre száradt szubsztanciája...* Ilyesmi...

– No, de mit mondott az öreg Kis?! – fogadta őket a tucatnyi torkú bőgés, amint beléptek.

– Ne csak együnk, igyunk is! – hangzott a falrengető felelet.

A két Kis a pult elé állt, és a pultos lány kérdés nélkül töltötte ki a két-két deci bort az újonnan érkezők elé koppintott csorba poharakba.

– Vicces – morogta az öreg Kis a bajsza alatt, sötéten pillogva az ordibálókra.

Ittak. Utána még egyet.

Jóska, az okula – akit egyfelől az orrán viselt okularé, másfelől népokító buzgalma miatt neveztek így – a pult sarkán valami Borbély Szilárd nevű alakról hadovált egy idegennek, elég hangosan. Állandóan ezt csinálta, de senki sem ismerte ezt a Borbélyt, ilyen nevű család nem is élt Söténden soha, és föl nem foghatták, mi a fene köze lehet a *Körűlszaroshoz*. Az öreg Kist ugyanúgy idegesítette Jóska, az okula, mint minden becsületes söténdit. Már éppen szóvá akarta tenni nemtetszését egy erőteljes *Kuss!-t* ordítva, s ehhez a szája szélét törölgette, amikor elébe toppant egy nő, akiről első pillantásra bárki azt hihette, férfi. A legtöbben még a másodikra is.

– Maguk azok, akiknek az a lovas kocsijuk van, amelyik itt áll kinn, ugye? – kérdezte a férfi-külsejű nő gyönyörűséges, lágy és meleg mezzo hangon.

– Affene... – ámult el az ifjú Kis, az öreg azonban csak kurtánbólintott, el is feledve, hogy az imént még Jóskát, az okulát akarta csendre-rendre inteni.

– A segítségükre lenne szükségem – folytatta a nő, akiről a söténdiek szinte biztosan azt hitték volna első pillantásra, hogy férfi. – Arra – mutatott a háta mögé –, az összedőlt hangárépületen túl, találtunk valamit.

A két Kis értetlenül nézett. A nő határozottan az orruk elé tolta a kezét.

– Dr. Kutya Eleonóra a nevem. Régész vagyok.

A Kisek biccentettek, elfogadták a feléjük nyújtott kezet. Előbb az egyik, aztán a másik.

– Jó napot – köszönt az öreg Kis. A nevét nem árulta el. – És mit találtak?

– Nagyon érdekes leletre bukkantunk – lelkesedett dr. Kuty, a régész. – Megfizetjük a munkájukat, de jöjjenek gyorsan. A kocsival együtt!

– Hülyeség – jelentette ki az ifjú Kis.

Az öreg bosszúsan legyintett. Elindult az ajtó felé. Nyomában dr. Kuty.

– Siessünk, a televízió hamarosan megérkezik! – sürgette a régész az öreg Kist.

Az ifjú Kis erre úgy kapta föl a fejét, akár kotorékebe a rókaszagra. Eltátotta a száját, elfojtott egy káromkodást, majd sietősen az apja nyomába eredt.

Mindhárman fölmásztak a kocsira, az öreg Kis elbődült:

– Nyee, Korom, nyeee!

A fekete ló egykedvűen feszült a hámnak.

– Maguk hallottak arról a régi legendáról, hogy Szent György éppen itt győzte le a sárkányt? – érdeklődött dr. Kuty.

– Hülyeség – biggyesztette le az alsó ajkát az ifjú Kis.

– Arról nem – válaszolt az öreg Kis. – Csak azt tudom, hogy régen itt egy szörny élt, amit egy ifjú lovag, atyjának legkisebb gyermeke, bizonyos Szem Gyuri, nemes harcban megölt. Akkor az a hatalmas szörnyeteg úgy dőlt el, akár a sudár jegenyefák. És miután eldőlt, elrohadt annak rendje-módja szerint, a teste jól elkeveredett a földdel. A régi tanítónk szerint a porhüvelye eme vidékké nemesedett.

– Hát erről beszélek! – emelte föl a hangját diadalittasan a régész.

– Erről a fenét – legyintett az ifjú Kis fintorogva.

Az öreg Kis sokáig nem szólt, csak az utat figyelte bambán, meg a szép járású herélt fülét. Végül azért kibökte:

– Miafffffenét találtak, elárulja?

– Talán éppen a sárkányt – suttogetta dr. Kuty izgatottan. – Vagy nevezzük szörnynek, ha maguk úgy ismerik... Minden valószínűség szerint dinoszaurusz. Meglehet, a legendák a korábban előkerült csontdarabok miatt... – a régész észbe kapott, elnevette magát. – Ej, hát akárhogyan is hívjuk, korszakos lelet! Legalábbis az lehet...

– Na, ez rímel! – fedezte föl az ifjú Kis. – Lehetne reppelni: a-kár-hogy-is van, kor-sza-kos a le-let, le-ga-lább-is az le-het!

Az öreg Kis erre egy ízeset káromkodott, ami esetében általában, így most is, a Mindenható lova egy bizonyos testrésznének durva kontextusban való sűrű emlegetését jelentette.

– Bocsánat – mormolta aztán.

Dr. Kuty úgy tett, mintha mit sem hallott volna. Arra kérte a kocsist, forduljon balra, majd jobbra. A néhány évvel azelőtt romba dőlt hangárépület mögött kesze-kusza árokrendszer kígyózott. A Kisek odaálltak kocsijukkal az egyik árok szélére, ahonnan agyagba ágyazott valamiket emeltek a platóra szurtos képű egyetemisták.

– És a tévé? – tekergette a nyakát az ifjú Kis.

– Hála Istennek, megelőztük – állapította meg dr. Kuty, miközben egy nagy, szürke ponyvát húzgált a kocsira halmozott tárgyakra. – Ki is tekerem a nyakát annak, aki telefonált nekik! – szűrte még a fogai között a csatakos ifjakra pillogva. Fölkászálódott a bakra, intett az egyetemistáknak, hogy jöjjenek. Hárman engedelmeskedtek, a kocsi végébe ültek, lógatták a lábukat az út fölé.

– Mehetünk! – kurjantott végül.

– Nyeee, Korom, nyeee!

A kocsi nekilendült, az ifjú Kis fürgén leugrott a földre.

– Én még kicsit szétnézek erre... – morogta.

Az öreg Kis szomorúan nézett a fia után. Szívesen mondott volna neki valamit. Mégsem tette. Így ment ez egész életükben. Az öreg Kis egész úton, mialatt az utasait, ahogyan kérték, az iskola kertjébe zötyögtette, ezen tűnődött.

– A fia már nem ismeri azt a régi legendát? – kérdezte búcsúzóul dr. Kuty a fuvarost, markába számolva a fuvardíjat.

– A szörnyét? – vakarta meg a tarkóját az öreg Kis. – Ismeri. Csak szerinte hülyeség az is. – Meg minden más.

Talán mert sose mondtam neki semmit, gondolta.

– És maga szerint? – hallotta a régész mezzóját.

– Én nem tudom, igaz-e vagy sem – vonogatta a vállát az öreg Kis. – Nem is érdekel...

– Nem?

– Úgy tíz éve találtak itt egy akkora medált, akár a tenyerem. Később a tévében hallottam róla többször.

– Igen, a Szarmata Korong... – bólogatott a régész.

– Az! – hagyta rá az öreg Kis. – A tévében nyilatkozó tudósok szerint az egy igen ritka ékszer, ami sok mindent bizonyít. Nem emlékszem már, miket is... Hanem én jól tudom, hogy gyermekkoromban a Rafael Jóska cigányt meglátogatta az unokatestvére a Fekete-tenger mellől, onnan hozott vagy öt-hat tucat pontosan olyan medált, mint az, amelyiket megtaláltak a tudósok. Én nem vitatom, lehetséges, hogy az egy fontos tudományos mérföldkő volt, felőlem akár lehet is... Csak hát nem erre a vidékre való, az a hiba vele...

Dr. Kuty gyanakodva vizslatta az öreg Kist. Többször nagy levegőt vett, hogy majd mond neki valamit. Nyilván valami fontosat. Végül azonban mindössze annyira tellett:

– Vizszontlátásra! Minden jól!

– Viszlát – köszönt az öreg Kis. – Nyee, Korom, nyee!

Ahogy kifordult az iskola elől, megpillantotta a tévések autóját. Legalább a gyerek örül, villant át rajta. Bár ez is hülyeség, tette még hozzá.

– Hó, Korom!

A kocsi megállt. Az öreg Kis újra betért a *Körülzaro*sba, ahol már csak néhányan darvadoztak. Jóska, az okula szerencsére odébb állt, nem kellett hallgatni a tudálékos fecsegését. Az öreg Kis a szokásos pohár borával leült az egyik ablak melletti asztalhoz. A sarokban Suba Bali hortyogott, az állára rászáradt a hánnyás, a bajszára a takony. Odakinn ezüstösen fénylett az ég, egyik sarkát órannyal vonta be a lemenő nap. A házak fala szennyes, a járdák piszkosfehérek. Az út túloldalán Kapa Misi sötétszürke nadrágban és pizokszínű ingben botorkált valahonnan valahová. Egyszerre az jutott az öreg Kis eszébe, fekete-fehér filmet néz. Ha úgy fordítja a tekintetét, hogy ne lássa az égbolt kopott ezüstjét, fáradt aranyát, minden a fekete és a fehér árnyalataiban játszik. Idelenn, a földön mintha minden elkoszlott hóból állna, meg vastagon lerakódott, ragacsossá szottyadt koromból. A szem sarkában megjelent egy létra, egyenesen az égbe tört. Szem Gyuri lépkedett rajta, egyik grádics után a másikra tette a lábát, hágott egyre följebb, mind kisebb és kisebb lett, míg teljesen bele nem olvadt a fakó ezüstbe. Az öreg Kis sokáig bámulta a helyet, ahol még látni vélte, mielőtt végleg eltűnt volna. Utána újra az utcára tekintett. Hó és korom, mindenütt. Megint erre gondolt.

Meg arra, hogy most majd vége lesz Szem Gyurinak is, meg a szörnynek is. A fia szerint amúgy is hülyeség. Hát, most majd tényleg az lesz. Megmagyarázzák, ahogy Jóska, az okula magyaráz meg mindent. Vagy olyasféleképpen, mindenesetre. Helyesebben... Tudja a fene, mit és hogyan. Az öreg Kis sejtett valamit, de nem tudta, mit is sejt igazából. Az viszont legalább bizonyos, hogy hó és korom mindenütt, jutott végül konszenzusra önmagával.

Még akkor is ez járt a fejében, amikor meglátta a polgármestert az utca túloldalán. Mögötte Sárika loholt, a titkárnője, a kezében az a Söténd-szerte nevezetes festmény, amely rendes körülmények között az önkormányzat épületében, az egyik tárgyaló falán függ. A kép Szem Gyurit ábrázolja, amint vasalt bakancsával a szörnyeteg nyakára hág. A kompozíció háttérében egy gyönyörű meztelen nő áll, és néz kifelé. Egyenesen a festményt fürkészők szemébe.

A polgármester és kísérelője megtorpantak egy kicsit, pont a *Körülzárossal* szemben. A festményt nem takarták le, nyilván nem tervezték messzire vinni. Az öreg Kis megállapíthatta, hogy valóban gyönyörű az a nő ott, a háttérben.

– Mióta először láttam – szólalt meg a szomszéd asztalnál üldögélő Kapa Misi –, azóta csak rá gondolok, amikor kiverem.

– Sáríkára-e? – adta a hülyét az öreg Kis.

– Marha! – szisszent Kapa Misi.

– A festményre festett pucér nőre-e? – ütött meg békülékeny hangot az öreg Kis.

– Arra hát – kuncogott Kapa Misi, s megigazította a nadrágját. Elöl.

– Azt ugyan már verheted – dévajkodott a pultos lány Kapa Misi ágyékára sandítva, s ettől a férfi egyik pillanatról a másikra megvadult, üvöltve rohant ki az utcára, egyenesen neki a festménnyel ácsorgóknak, kikapta Sárika kezéből a műalkotást, neki-vágta a villanyoszlopnak, s mire a Körülzárásból kivágatató öreg Kis meg két békés járókelő lefogta, megrugdosta, meggyomrozta és pofán verte alaposan, aztán hagyta a latyakban fetrengeni, ad-digra ripityára törte a keretet, cafatokra hasította a vásznat.

– Dúvad! – habogta Sárika.

– A kurva anyádat! – üvöltötte a polgármester. – Most honnan szerzünk egy újat? Nincs ebből sok, te Isten barma!!!

– Szörnyből se, képből se – motyogta az öreg Kis, miközben fölászálódott a bakra. – Nyeeee, Korom! – kurjantotta, azzal meglegyintette a fekete herélt farát az ostorával.

Kapa Misi az út szélén ült, az orrából vér szivárgott, Sárika szipogott, a polgármester nem bírta abbahagyni a fejének csóválását. A festményből megmaradt romok a sötéti sűrű, viszkózus, a sötétnél is sötétebb kulimászsban heverték.

Tizenegyedik fejezet: A költészet szabaddá tesz

egy Horgas Béla-sorra

– A söténdi éjszaka sötét, akár az éjszaka – szavalta Görög Gergő, a *Bizánc* kocsmá örököse, s egészen transzba ringatta volna magát, ha a vihogás nem szembesíti a komor, szigorú valósággal.

– Te meg olyan hülye vagy, mint egy hülye – vigyorgott rá mind a négy nikotinsárga fogával Asóka, az utolsó söténdi cigányvajda unokája.

A háttérben, az ablaknál ülő három lányból kipukkadott a nevetés.

Görög Gergő fölhúzta az orrát.

– *Mindegyikötök halálát kitalálom* – jelentette ki.

A nevetés ettől elhalt, akár a túl sokáig, túl szorosan megköttözött kéz.

– Micsinász? – érdeklődött Petra, a pultos lány.

– *Mindegyikötök halálát kitalálom* – ismételte Görög Gergő, aztán kaján vigyorral hozzátette:

– Ez egy verssor. Tegnap láttam, az egyik fickó olvasta a vonaton.

– Micsánátá' a vonaton? – rökönyödött meg Petra.

– Pestre mentem – húzta ki magát Görög Gergő.

– Az is valami? – biggyesztette le az alsó ajkát Asóka, az utolsó söténdi cigányvajda unokája.

– Több, mint itt baszni a rezet – fakadt ki Görög Gergő.

A három lány az ablaknál újra vihogni kezdett.

– Anyátok – sziszegte Görög Gergő, s közben önkéntelenül elgondolta a lányok halálát. Csúnya halált fundált ki nekik. Az egyiket sárkány rabolta el, s bár több dalia próbálta kiszabadítani, végül senkinek sem sikerült, a sárkány fölcsinálta a lányt, aki egy szörnyet hozott a világra, abba halta bele. A másikat egy gömb-

villám csapta agyon. A harmadikat Asóka, az utolsó söténdi cigányvajda unokája először megmentette a vőlegénye haragjától, ám másodszor már nem járt senki a söténdi sötét parkban, ahol a vőlegény módszeresen agyonverte menyasszonyát.

– No, milyen halálunk lesz? – évődött az egyik lány.

– Semmilyen – dörmögte Görög Gergő fülig vörösödve. – Örökké fogtok élni.

– Az meg hogy lehet? – hökkent meg Asóka, az utolsó söténdi cigányvajda unokája.

– A költészet szabaddá tesz – jelentette ki Görög Gergő meggyőződéssel, és arcának pírja szinte nyomtalanul eltűnt a mondat végére.

– Ez egy graffiti – szólt közbe Zsan, aki méla csöndben itta a sörét.

Valóban az, ismerte be magában Görög Gergő, hangosan azonban inkább támadásba fordult.

– Ha az lenne, ahhoz se lenne közöd! Én legalább olvasok verseket.

– A vonaton, lopva, mások válla fölött – legyintett Zsan, s ki is köpött volna, ha eszébe nem jut, mekkora pofont kapott legutóbb emiatt.

– A költészet szabaddá tesz, és a halál a legkegyetlenebb rab-ság – hirdette Görög Gergő ihletetten.

A három lány nem tudta, vihogjon vagy érzékenyüljön el. Zsan megadóan sóhajtott, Asóka újfent lebiggyesztette az alsó ajkát.

– Ha sosem halnak meg, nem találod ki a halálukat – húzta el a homloka előtt a kezét Zsan, jelezve, mit gondol Görög Gergőről.

– Az költészet, az a sor! – csattant föl a Bizánc kocsma örököse.

– Költészet, na ja – motyogta Zsan.

– Az szép dolog – révedt a semmibe Asóka, az utolsó söténdi cigányvajda unokája.

– És mi örökké élünk! – nevettek a lányok.

Valaki örökké él, gondolta Görög Gergő fáradtan, valaki biztosan örökké.

Tizenkettedik fejezet: Tragédia

A legtöbben azonban nem élünk örökké. Ahogyan Holl Tibor sem volt halhatatlan. És nem is vált azzá azóta sem.

Szinte magam előtt látom, ahogy végignézi magán. Mivel egykoron volt alkalmam többször is megfigyelni, könnyedén elképzelem. Nem sejtettem, hogy tragédiába torkollik. No, nem az, ahogy végignézi magán, hanem az egész, a puszta léte. Pedig ez történt.

Holl Tibor végignézte magán. Elégedett volt. Úgy érezte, ragyogó így a világ. S benne ő. Belebújt szövetkabátjába, piros sálát kötött a nyakába, kopott bőrtáskáját a hóna alá csapta, és elindult. Fényes érzése támadt, ahogy az utcára lépett. Bele a Sötétendén voltaképpen ritka verőfénybe. Egyenesen a közepébe. Az egyenetlen járdán meg-megbotlott, de fel sem vette a kellemetlenséget.

– Az ünnepségre megy? – a szembejövő asszony harsány kérdése elől menekült volna, de nem tehetette.

– Oda.

– Koszorúzik?

– Nem.

– Meg ne fázzon – figyelmeztette az asszony, orra alatt sötétlő pelyhek és gúnyos mosoly burjánztak. Az elmúlt négy évben mindig mással koszorúztál, te szarjankó, gondolta magában.

Holl Tibor nem kedvelte az efféle pallérozatlan asszonyokat. Mindenbe beleütik az orrukát, alig lehet őket levakarni, vélekedett. Egyáltalán: a műveletlenséget utálta. Ő például számos könyvet *olvasott ki* a munkahelyén, a kazánházban. Főleg Berkesit kedvelte. Meg a tizenkilencedik század költőit. Az efféle bugrisok meg teli szájjal ordítanak az utcán... Kishíján kedvét szegte. Aztán kevés hiányzott ahhoz, hogy a nyakát. Még a járdák is kátyúsak ebben a városban!

A kisváros főterén gyűlt a közönség – őszinte érdeklődéssel a szívében. Az általános iskola diákjai alkották a tömeget és rész-

ben a produkciót, rajtuk kívül az önkormányzat képviselői és nyolc-tíz magánzó. Az egyik képviselő papírból beszédet eszközölt. A szél zörgette a papírt, és dörömbölt a mikrofon membránján. Nemzeti dal, Petőfi, dicsőség, köztársaság. Holl Tibor szíve tájéka bizsergett. A képviselő után a polgármester lépett a *szónoki placra*. Holl Tibor nem késlekedett. Odaügetett a hangosító emberrel sugdolózó népművelőhöz, megérintette a vállát:

– Csak egy percre, kérem – súgta.

A népművelő megfordult:

– Parancsoljon, Tibi bácsi – valaha sudár termetű lány volt, csillogó kék szemekkel, leomló, sötétbarna hajjal, de erre már kevesen emlékeztek.

– Nagyon szép verset írtam, Klárika. A koszorúzás előtt felolvastam.

Klárika zavarba jött, a csillogó kék szemek, amelyek évtizedekkel korábban megszűntek csillogni, elhomályosodtak.

– Nem lehet, Tibi bácsi – csóválta a fejét, de közben nem nézett Holl Tibor arcába; a töredezett térburkolatot leste. – Nem térhetünk el a programtól. Utasítás. Polgármesteri.

– Jó – vont a vállát Holl Tibor, és vérig sértődött. Már bánta, hogy nem koszorúzott. (Legalább.)

Hazafelé megivott egy fröccsöt a *Bizáncban*. A kocsmapulthoz támaszkodva előkotorta zsebéből a költeményét.

– Írtam egy szép verset – közölte a törzsvendégekkel. – De a Wenner polgármester nem engedte, hogy elszavaljam az ünnepségen!

Többet nem szaporította a szót, olvasni kezdett:

Március tizenötödike,
Szabadságunk nagy napja!
Szent vagy a mi életünkbe,
Köztársaságunk édesapja!

Idáig jutott, mikor az egyik törzsgárdista kikapta a kezéből a papirost, apró galacsinná gyűrte, aztán újra kisimította, megint

összegyűrtte, ismét kisimította, végül gondosan négy egyenlő részre tépte.

– Mostmán kitörölheted vele a segged – adta vissza Holl Tibornak.

– Indigóval írtam – dörmögte Holl Tibor.

Kihörpintette a fröccsét, fizetett és távozott.

Holl Tibor Erika írógéppel írta verseit. Amint mondta: indigóval. A helyi, havonta megjelenő újság szerkesztőségébe, azaz a könyvtárba minden hónap tizedike tájékán vitt el három-négy új opuszt, de sosem járt sikerrel. Tudta, hogy Julika, a könyvtáros az ellensége. Azt is, hogy Margó, a helyi nyomtatott *médium*, a Sötéti Hírnök jó egy éve kinevezett szerkesztője, mellesleg valami furcsa, civilnek nevezett társaság vezetője, szintén gyűlöli őt. Kéthavonta a versei mellett elvitte annak az üzemi lapnak a vonatkozó példányait is, amely korábban leköszölte rigmusait. Még a nyugdíj előtt, aktív korában.

– Az átkosban sok mindent lehetett, amit ma már nem – fitymálta le egyszer Julika az orra alá dörgölt sajtótermékeket.

– Én az átkosban még nem írtam semmit! Én tiszta vagyok. Nézze, Julika, ezeket az újságokat mind 1990 után nyomtatták – mutatta Holl Tibor, és igaza volt.

– Mondom én! – vágta ki magát Julika. – Ilyet az átkosban nem közöltek volna.

Holl Tibor, mint általában, vérig sértődött. Sértettségében megalakította a helyi írók és költők körét. Kilencedmagával. Kéthetente gyűltek össze a művelődési házban (a *kultúrban*), esténként. Holl Tibor hamarosan vezéregyenységgé vált. Ő beszélt a legtöbbet. Vitte a szót. Olykor, mikor a nyugdíjas klubban névnapot ültek, elszavalta alkalmi zöngeményeit – sikerrel. Kívíta sokak megbecsülését. Misztikus tisztelet övezte – ajkán huncut, szerény mosollyal így fogalmazott. (Mások szerint sokkal inkább a bolondokat illető elnézés. Ezek az irigyek voltak.)

Történt, hogy az apró sötéti evangélikus templom felújítása utáni ünnepségen a lelkész odaengedte Holl Tibort a szószék elé,

ahol dörgő hangon recitálta versezetét, amelynek első szakasza imígyen hangzik:

Templomunk új arcot kapott,
Örvendezzünk ennek,
Az idő foga rajta hagyott
Nyomát a végtelennek.

A gyülekezet hosszan tapsolt a szavalat végeztével (addig azonban még tizenhárom versszakot hallgatott végig szent helyhez illő fegyelmezettséggel). Holl Tibor szemei könnybe lábadtak. Az újrászentelés után az ünneplő sereglet átvonult a *kultúrba*, enni-inni, darvadozni. Holl Tibor velük tartott. Evett-ivott, darvadozott. Még három vagy négy versét olvasta fel a nagyteremben, és – bár senki nem figyelt rá – ő már boldogra itta magát (diadallal és szeszekkel), észre sem vette az érdektelenséget. A citátumok végeztével dicsőségében fürdőzött kicsit, majd kitá-molygott az előcsarnokba. Meghatottan lődörgött a csillár hideg fényében. A ruhatárból lekicsinylő tekintetek méregették, a büfé irányából kuncogás hallatszott. Ám Holl Tiborhoz nem értek fel ezen alantas dolgok.

– Kláríka drága – kapta el kisvártatva az egykoron csillogó-an, akkor már régóta csillogásmentesen kékszemű népművelőt.
– Olyan aranyosak maguk! – Eleredtek a könnyei, az orra hegye csillogott. – Ígérje meg nekem, Kláríka, hogy méltóképpen eltemetnek majd engem!

– Mér’ beszél butákat, Tibi bácsi? – méltatlankodott a nő, közben próbált kitérni Holl Tibor agresszív szeretetrohama elől.

– Ne is mondja! Öreg, beteg ember vagyok! Lassan hetven-éves! Temettessenek el engem jó helyre, szép helyre, méltó helyre! Büszke lesz még énrám! Magácska is, meg ez a romlott, primitív város is!

– Klári, szabadítsd már fel azt a szerencsétlent a saját elképze-lése alól! – hallatszott Margónak, a helyi újság szerkesztőjének nikotinmarta hangja valahonnan a háttérből. – Mindenki meg-

békélhetne már idős korára, békésen üldögélhetne a tornácon, fürdőbe járhatna, ez meg ilyenkor fedezi fel magában a költői vénát.

– A baj nem is ez! Hanem az, hogy abban nem vér, hanem valami híg mosogatólé folyik – kontrázott Julika, a könyvtáros.

– Felhívom az unokáit, Tibi bácsi – mondta Klárika. – Azok majd hazaviszik.

– Engem itten, Klárika édes, engem itten, Söténden misztikus tisztelet övez! – jelentette ki Holl Tibor imbolyogva.

– Hallják? – kurjantott föl egy férfi, aki a büfén túl elhelyezkedő mellékhelyiségből igyekezett visszatalálni a nagyterembe.

– Ez a jóember itten rusztikus tiszteket kövez!

– No, de... – méltatlankodott Holl Tibor.

– Ne foglalkozzon ezekkel, Tibi bácsi! – vágott közbe Klárika.

– Nem is – nyögte a költő. – Fölülemelkedem! De ugye, eltemtetnek majd engem, ahogy hozzám illik?

– Fölhívom az unokáit, Tibi bácsi – ismételte Klárika. – Azok majd hazaviszik.

És úgy lett. Az unokák, két meglett férfiember, bepakolták Holl Tibort az autójukba, és hazafuvarozták. Klárika szánalommal figyelte, ahogy valósággal behajtogatják az öreget a hátsó ülésre. Otthon ágyba dugták, rázárták az ajtót. Holl Tibor üvöltve horkolt és prüszkölve fújtatott reggelig.

Reggel kipattant a szeme, ahogy rendesen. Megmosakodott, átöltözött, megborotválkozott, összeszedte a verseit az asztal fiókjaiból és lapjáról, egy mappába helyezte mindet szépen, azzal elindult a *kultúr*ba, hogy Klárika a hajdan vékony ujjával beleírja a számítógépbe az összes műveit.

– A gép lelkébe égesse a soraim – dünnyögte.

Előző esti fényes sikerei miatt büszkeség feszítette kebelét, s talán emiatt lehetett figyelmetlenebb, mint szokott.

Az árokban szétnyílt koponyával feküdt, papírok borították.

Egyikre-másikra rácsorgott az agyveleje.

Tizenharmadik fejezet: Vita in Byzantium, avagy a gyilkos i betű

Görög Dezső, pár héttel azt követően, hogy én távoztam a településről, azért érkezett Söténdre, hogy megnyissa a *Bizánc* nevű kocsmát. Pontosabban újranyissa. Még pontosabban áthelyezze. Tudniillik a *Bizánc* évtizedekig működött Zavarosoktondon, már Görög Dezső nagyapja is ebből az italmérésből élt; ám az épület, amelyben üzemelt, áldozatául esett az új városvezetés rendezési tervének. És mivel a *Bizánc*ot bicskás helynek ismerték, Görögnek Zavarosoktond egyetlen ingatlanát sem sikerült kibérelniük a folytatáshoz. Ezért költöztek át a közeli Söténdre.

– Nem kellene veszni hagyni ezt a csodálatos genetikai állományt, Gizike – súgta a pultos lánynak az elsőként törzsvendégé váló Zsan, s közben jobb kezével simogatta a poharát.

Petra, a pultos lány lehunyta a szemét, mélyet sóhajtott.

– A nevem nem Gizike, maga viszont olyanokat tud mondani! – lehelte. – De nem látja, mennyien vannak?

– Hogyne látnám?! – legyintett Zsan. – De majd elfogynak, nem? – azzal, ajkán pajkos vigyorral, távozott, hogy nap közben még többször vissza-visszatérjen.

Szürkületkor éppen hetedszer tért vissza. Petra az utolsó három részegét penderítette az utcára, majd az ajtót gondosan beriglizte.

– Jól érzed magad? – kérdezte Zsan, és megmarkolta a lány mellét.

– Igyekszem – bűgta Petra.

– És a barátod valóban nem tud? – érdeklődött Zsan a lány bugyijában turkálva.

– A férjem már. És tud az, csak foganatja nincs – válaszolta csalódottan Petra. – Nem is igen érzem, meg nem is maradok úgy.

– No látod – csókolt a nyakába Zsan. – Ezért vagyok most itt én! És legalább nem holmi humánselejt, holmi emberi hulladék

sarjadzik majd az ágyékunkból, hanem egy igazi homo sapiens sapiens, egy csodálatos genetikai állomány hordozója!

Az utolsó szavakat már csak morogta, mert Petra közben az asztalra feküdt. Hanyatt, Zsan pedig a combjai közé helyezkedett. Ütemesen mozgott, egyre gyorsulva, míg kisvártatva meg nem állapodott, nyögött egyet, majd ellépett a női testtől. Petra nem mozdult. Zsan bizonytalanul megbökte a térdét.

– Gizike – súgta. – Jó volt?

A lány összerezett, felült, megszívta az orrát.

– Micsoda? Mi? Ja! Jó volt! Érzem magamban az állományt vagy mit. Nem?

Zsan bólogatott. Nem szólt egy szót sem. El sem köszönt, csak kitántorgott az utcára, ahol orra bukott, a feje nagyot koppant a kövezeten, nadrágja a térdéig csúszott. A pultos lány értetlenül bámult utána.

– Különben Petra – motyogta, miközben fölhúzta a sliccén a cipzárt, és újra beriglizte az ajtót.

A *Bizánc* hamar népszerűvé vált, rövid idő alatt még a *Körölszaros*nál is közkedveltebb lett, már csak azért is, mert Jóska, az okula utóbbiban állandóan valami Borbély Szilárd nevű alakról hadovált, akit senki sem ismert, mégis mindenkit idegesített, mivel Jóska, az okula igen erőszakosan kérte számon valamennyi vendégtől, mit jelent számára ez a név, s mivel senkinek nem jelentett semmit, mindenkit ostorozni kezdett bőszen, a szemét vérben forgatva.

– Azért, mert nem, és ennyi – közölte egy idő után vészt jósló hangon Török Géza, s közben megfeszítette a bicepszét.

Jóska, az okula ettől kis időre elcsöndesedett. Három évvel korábban arra ébredt egy reggel, hogy homályosan lát, elment gyorsan orvoshoz, aki szemüveget írt föl neki. Hogy a szemüveg biztosította új külsínéhez a belbecset is biztosítsa, másnap-tól hetente iratkozott be ilyen-olyan tanfolyamokra, amelyeket el is végzett becsülettel, ráadásul naponta órákon át hallgatott mindenféle előadást a világhálón. Nemsokára Jóska, az okula néven kezdték emlegetni, egyfelől az orrán viselt okuláré, más-

felől újonnan támadt népokító buzgalma miatt. A Körülszaros közönségének pedig egyre fogyott a türelme.

Ekkor nyílt meg a *Bizánc*, és a *Körülszaros* törzsvendégei, kezdve Zsannal, heteken belül átpártoltak az új vendéglátó egy-ségbe.

Utolsóként maga Jóska, az okula is a *Bizánc*ba tette át a szék-helyét.

– Bár ne tetted volna be a lábad a helységbe! – fogadta mélyről jövő, tehénbögésre emlékeztető sóhajjal Fischer, a horgász.

– Úgy érted, Söténdre? – kérdezte Jóska, az okula.

– Úgy értem ide, ebbe a helységbe – morogta Fischer, a horgász.

– A helység egész Söténdet jelenti. – Jóska hangjában megjelent az a kioktató szín, amelytől a kocsmá látogatóinak fölállt a szőr a hátán. Minden háton. Minden szőrszál. Egyedül Petra, a pultos lány képezett kivételt, lévén az ő hátán nem nőtt szőr, a hasában ellenben egy magzat kezdett formálódni, Zsan egyedül-álló genetikai állományának hordozója.

– Normális vagy? – mosolygott kedvesen Jóskára, az okulára Petra, a leendő kismama – Söténd az Söténd!

– A helység azt jelenti, hogy település – erősködött Jóska. – Amire a Fischer gondol, az a helyiség. Ami, ugyebár, szobát jelent. Vagy termet.

Parázs vita alakult ki. Félő volt, hogy amiképpen az élet a *Körülszaros*ban az állandó vitatkozást jelentette, úgy a *Bizánc* is óhatatlanul a polémia terepévé válik.

Egyedül Zsan nem avatkozott bele a tudálékoskodásba. Ő Petrához fordult, hogy suttogva érdeklődjön:

– Jó volt, igaz? Nagyon, ugye, Gizike?

Petra megvonta a vállát. Nem akart belemenni ebbe a játékba. És úgy érezte, elege van abból, hogy Zsan folyton legizikézi. A csodálatos genetikai állomány letéteményese a pultos lány hallgatásán vérig sértődött.

– Szóval így – bögte. – Mit ugatsz te, köcsög? – fordult Jóska, az okula felé, aki még mindig az i betű rejtelmeit fejtegette, s

mivel annyira belemerült az okoskodásba, hogy ügyet sem vetett Zsanra, a megbántott géndonor egyetlen jól irányzott ütéssel állcsúcson vágta.

Jóska, az okula olyan szerencsétlenül zuhant el, hogy a fejét beverte a pultba, s menten meghalt. Egy hét múlva temették. Senki sem kísérte utolsó útjára. Zsan tizenkét évet kapott. Petrának fia született, aki háromévesen még nem beszélt, így nem is zavarta, hogy Söténden senki sem vehette a szájára többé a helyiség kifejezést.

Zárszó, amely nem zárszó, de véget ér

Amikor elhatároztam, hogy mesélek Söténdről, még élt bennem a remény, hogy egységes képet nyújthatok. Vagy hogy összeáll egy hagyományos, lineáris elbeszélés. Eleje, közepe, vége. De Söténdnek nincs eleje, közepe és vége. Ráadásul mire idáig elértem, rá kellett döbbenem, hogy leginkább kocs mákról meséltem. Meg a -töltelékekről. Talán azért, mert számomra Söténd egy gigantikus kocsma-sziget, csupa olyan vendéggel, akik az élet hajótöröttjei. Egy hatalmas, szabálytalan alakú kricsmi. Söténd olyan, mint egy amőba.

– Mint egy hányástócsa, baszki – jelentette ki egyszer hajdani cimborám, aki ma népszerű tévés személyiség. – Olyan ez a nagyfalu, kisváros, éppen olyan.

Hát, elég szigorú vagy, gondoltam. (De sohasem magadhoz tettem hozzá magamban, sötéten.)

– Akár a húgyfolt a Suba Bali gatyáján – mélázott el Görög Gergő, a falra rajzszögezett várostérképet bámulva.

Hát, ja, gondoltam.

– Söténdre rá sem lehet ismerni! – mosolygott Wenner polgármester.

Hát, valóban nem, állapítottam meg magamban. Szinte bárhol lehetne bizonyos határokon belül. És talán még bizonyos határokon kívül is.

– Én szeretek itt lenni – vallotta be Klárika szemérmesen.

– Én szeretem ezt a városkát – pillogott Sárika.

Hát, miért ne szeretnének, kérdeztem én magamtól.

– Sötétben az a jó, amikor otthagyhadjuk – filozofált Hajni, mielőtt beleharapott egy szelet pizzába, amelyről az olvadt, szósszal keveredett sajt egészen az asztal lapjáig csüngött.

Hát, kétség sem férhet hozzá, hagytam rá.

„Sötét semmilyen, és mégis valamilyen” – jegyezte föl Csörgő Szabó Miklós a jegyzetfüzetébe, s egy másik helyütt: „igazából sokféle”.

Sötét olyan, mint az élet. Sötét. De néhány foton azért kóvályog arrafelé is.

„Nincs az a gondolat, ami sötétben megvigasztalna” – írta Cioran.

Hát, nincs.

Mirtse Zsuzsa

Női érték

*Az igazi nő természeti érték.
Védett példány, antik idő, mérték,
szépfonatú nimfa, puhatestű múzsa,
noha szívét négy mázsa kő húzza.*

*Az igazi nő természete: érték.
Ha rosszkedvű, csomóba gyűrt térkép,
megalvadt vér az érben, lebénít,
jobb, ha elkerüli őt a bánat.*

*A nő rég nem csak természeti érték,
domborzat, nedv, tökéletes vérkép.
Szerel, tárgyal, jó karban a teste –
szétesett kirakósjáték este.*

*Az igahúzó nő csalóka érték.
Ha fáradt rád, szétpocsékolt szépség,
édenkert ajtaján elromlott zár,
félreütött kód, befalazott vár.*

*Az ingázó nő természeti csapás,
üres a frigó, kihalt a lakás,
csorba kikelet, folyót sem áraszt,
az ilyen nő mindenkit csak fáraszt.*

*A nő végzetes természeti érték,
hullanak mellőle, akik nem bírták.
Szikes tó, víznyelő, veszejtő lép,
ha leengedsz mellette, továbblép.*

*Az ígésző nő természetése érték.
Ha kortárs és ír, az többletérték.
Éjszaka borsószemen is, szépen,
álmában arról tűnődik éppen,*

*hogyan a költségvetés melyik sorába
írja be vállalkozásának adóját,
és az elszámolható-e vajon?*

Auguste Rodin (1840–1917) alkotása

Miklya Luzsányi Mónika

Feleségek felesége

Részlet a szerző *Ezerszer Júlia* című,
készülő regényéből

1848. augusztus

Az öregasszony lassan lépkedett felfelé a lépcsőn. Nehezen szokta meg ezeket az emeletes házakat. Mert akárhogy is, micsoda dolog, hogy egymás fölibé lakjanak az emberek? Világéletében két lábbal taposta a földet, most meg, ha haza akar térni, fel kell másznia az emeletre.

Megállt a lépcsőfordulóban, de a gyékényből szőtt húshordó szatyrokat nem tette le. Szorított a szíve, dagadt a lába. Nem csoda. Egész Pestet bejárta, hogy valahára jóféle marhapofához jusson, hogy levest főzzön belőle Sándornak. Nem számolta, de legalább tíz mészárszéket felkeresett, azonban egy sem volt kedvére való. Mert mit tudnak ezek a pesti mészárosok? Semmit! A birkához, disznóhoz tán még értenek, de a marhához? Ahhoz aztán nem! Látszik az a húson! Már hogyne látszana, hiszen még arról sincs tudomásuk, hol nőtt fel a borjú, hol legelt a birka, vagy éppen milyen a járása, nem szakadt-e az ína, futott-e, járt-e eleget. Az ugyanis tudvalevő, hogy a marha húsa akkor igazán zamatos, ha sokat hajtják. Ez okból is szerette az ura Félegyházát, mert a szegedi országút keresztülszelte a várost, a Hattyúház, amit béreltek a fogadóval meg a mészárszékkal, ott állt az út mentén. A gulyások, akik Pestre meg Bécsbe hajtották a jószágot, ott is itattak átellenben, a kocsuiút másik oldalán, Nepomuki Szent János kútjánál. Elégséges volt csupán kimennie az urának egy itatásra, szempillantásra látta, melyik barom a jóféle, melyik silány. Látszott az a járásukról meg a fejük tartásáról is. Volt is nem egy gulyása az urának, akivel megalkudott, hogy a legalkalmasabb jószágot hajtsák be a mészárszék udvarára. Aztán ott egy csapás-

sal letaglóztta az ura, a legények meg feldolgozták iziben, s már mérhették is ki a hátszínt, a tarját, a szegyet, aztán a kicsontozott lábszárt, a csontját kimérték levesnek, az a velő volt ám a menyeyei, amit egy ütéssel lehetett kibuktatni a csontágéból!

Nem kellett akkor neki húsért járnia sehova. Csak megüzente Zsuzsánnával, mit akar főzni, és a lány már hozta is a vászonba csavart húsdarabot. Szabadszálláson, Aszódon se volt ez más-ként. Még Vácott is, ahol azért már környékezte őket a szegénység, bőviben volt miből válogatni az ura kapcsolatai végett. Mert ott még volt annyi respektusa, hogyha kiment az ura a határba, maga választotta ki a vágni való barmot a gulyából meg birkát a nyájból.

Immár azonban be kell érniük a más vágásával. Nincs már semmi javadalmuk, elúszott a mészárszék, fogadó, még saját házuk sincsen, elmosott mindent az árvíz, még '38-ban. Próbálkozott ugyan az ura, de nem tudtak talpra állni. Most meg már... Hát, kegyelemkenyérre szorulnak. Mikor eljöttek Vácról, annyijuk se maradt, hogy a kocsist kifizessék. Hrúz Mária kérdőn nézett a férjére, amikor az szépen mívelt húsvágó bárdját adta oda a kocsisnak fizetség gyanánt. Ez a bárd végigkísérte az életüket. Mikor mesterré avatták, akkor csináltatta az ura, az eresztékeit, amin a vér lecsorgott, nem is a kovács készítette, hanem az ötvöshöz vitte el, virágos ágat maratott a pengébe, hát hogyan is lehet ezt a bárdot csak úgy elkótyavetyélni, odaadni egy kocsisnak?

Petrovics István megértette a felesége szótlan kérdését.

– Pesten már nem lesz szükségem rá. Nem vágok én többé tinót, de még birkát sem.

Az asszony csak a fejét rázta, micsoda dolog ez, nem kell ahhoz mészárszék, egy jó bárd minden konyhába elkél.

– Már ahol főznek... – motyogta maga elé zsörtölődve, mert azt aztán végképp nem tudta megszokni, hogy a menyey kerüli a konyhát, mintha ott valami undok kórságot lehetne összeszedni. Nem csoda, ha olyan sovány a fia. Ez az asszony nem főz, csárdakoszton élnek, azon aztán nem lehet megzsírosodni. Sándor ugyan sose volt terepes, de most olyan gernye, hogy elfújja az

első szél. Isten keze volt abban, hogy idehurcolkodtak, mert az a nő, az hagyta volna elsorvadni az ő édes fiát éhen. De majd ő feltáplálja, főz neki olyat, hogy megnyalja mind a tíz ujját. Igaz, sokat változott a gusztusa, rajta azonban nem fog ki, megfőzi Sándornak, amit csak kíván. Elégedetten nézett le a gyékényszatyrokra, megérte a nagy törődés, olyan estebédet készít, amelyet ez a Szendrey lány sohasem látott.

– Bože môj! Istenem! – szaladt ki belőle tótul. Mert hiába na, csak ez az anyanyelve, akárhogy is tiltja az ura, neki csak a tótra áll rá a szája, főleg, ha nem vigyáz. És most azért igencsak megütődött a vér láttán, ami a szatyrokból szivárgott.

– Do frasa! A fenébe! – zsörtölődött magában. – Még kivéreztetni se tudják rendesen a jószágot ezek a kolontárok.

Megszaporázta a lépteit, ám akárhogy is igyekezett, a vér ki-kicsöppent a kosár alján. Ahogy felért a lakásba, szalasztotta lányt, takarítson fel a folyosón meg odakint is a lépcsőn, ő meg kivette a húsokat a szatyorból, a dézsában jól megmosta, és szép glédába sorakoztatta mindet a teknőbe. Már nyúlt a só után, amikor hallotta, hogy nyílik a konyhaajtó. Azt hitte, a lány jött be, végzett a takarítással, odaszólt hát a vállá fölött:

– Hozzad a székely sót, hintsed be vele a húsokat, az majd kiszívja belőlük a maradék vért.

– Édes Istenem! Mi ez? – hallotta a sikoltást a háta mögött.

„Na, ez se a lány... – motyogott magában Hrúz Mária –, hanem a menyem. De mit keres itt a konyhában?”

– Mi ez, mi ez? – ismételte meg a kérdést, mert bizony nem jutott eszébe magyarul a szó. – Még azt sem tudod, mi ez?

Júlia a fejét rázta.

– Hát... Báránka... Báránka hlava. Bárány... Kisbáránynak a feje.

Júlia szeme tágra nyílt. A gyomra forogni kezdett. Mert az volt, tényleg az, egy véres bárányfej feküdt a teknőben, több másféle hús mellett. A bárány fejről le volt már nyúzza a bőr, azért nem ismerte fel. De az állat halott szeme meredten nézett rá.

Júlia elsápadt. Forogni kezdett a gyomra.

– No, ne rémülj meg annyira, hisz már nem él – hadarta Petrovicsné. – Meg nem is kell neked ezzel a báránnyal semmit se csinálnod. Elkészítem én franciásan, ha már ilyen úri módi járja Pesten. Felfőzöm jó sós vízbe, teszlek mellé fűszerszármokot is, aztán ha átpuhult a hús, kettévágom a fejet, hogy ki tudjam szedni az agyvelőt, azt lehúrozom, összegyúrom jó fajta morzsával, szegfűvekkal megtűzdelt vöröshagymával, rozmarint, kakukkfűvet, citromhéjat, bazsalikomot is teszlek belé egy kis tojássárgájával, úgy töltöm vissza a koponya csontjai közé...

Júlia egyre sápadtabban hallgatta az anyósát. Érezte, hogy baj lesz, de nem akarta megbántani az öregasszonyt, hisz jószándék vezette, a fia iránti szeretet. Végére a gyengeségét se akarta mutatni előtte, hiszen a vénasszony valahányszor a fejére olvasta, hogy bezzeg neki semmi baja sem volt, amikor Sándort várta.

– Pedig eleven gyermek volt az már a méhemen is, csak úgy rúgkapált, de én aztán mit se adtam rá, hiába rugdalt belülről, hogy a bélem majd kifordult, ettem rá egy kis töltött káposztát vagy oldalast zsírjába, kiváltképp hidegen, mer akkor...

És csak mondta, mondta, mindig mondta, pedig alig is tudta helyesen formázni a magyar szavakat. És mondta most is, Júlia meg nézte a véres báránnyal, meg a marhapofát, aztán egy hirtelen mozdulattal elfordult a teknőtől, és a vizes dézsába hányt.

Hrúz Máriában hirtelen megakadt a szó.

– Všetko poriadku, moj, jól van lányom, jól van. Nem kell neked itt sündörögnöd, ahol semmi keresnivalód nincs. Menj, pihenj le egy kicsit!

Júlia kitántorgott a konyhából. A gyerek fordult egyet a hasában. A gyomra újra felkavarodott, de visszatartotta a hányingert. Nem. Nem alázza meg magát még egyszer így az anyósa előtt. Inkább ledől egy kicsit. Semmi másra nem vágyott, minthogy pihenjen egyet a szófáján. Még csak az ötödik hónapban járt, mégis úgy érezte, ez a gyermek elveszi minden erejét. Áldott állapot, szokták volt mondani, ő mégis inkább érezte terhesnek. Teher

minden nap, kábul a feje a sok hányástól, enni sem képes, van úgy, hogy már nem is bukik fel belőle semmi, csak öklendezik, aztán zöld epesár távozik belőle, néha sugárban is. Ilyenkor valóban csak a pihenés segít. Azonban hiába vágott a kerevete után, nem pihenhetett. Mert a szeretett, óaranyszínű szófáján ott terpeszkedett az apósa.

„Nincs itt már nekem helyem...” – jajdult fel magában. Betá-molygott a szobájukba.

Levetette magát az ágyra, a hasa előregömbölyödött.

– *Oly törődött, olyan fáradt vagyok...* – járt az agyában a gondolat – tudom mégis, hiába fekszem le... Hiába... Mert nincs nekem nyugovásom. *Csak egyre tűnődöm, mi lesz ma? Mi holnap? Pedig tudhatnám már: az örökös tennap! És én mégis egyre várom, várom,*¹ hogy felragyogjon az ég, hogy szép és reményteli jövő elé nézzek.

A remény azonban elhagyta. A tegnap elfutott, és ők valahogy nem tudtak a nyomába érni. Néha szinte érezte, ahogy a halál ott ólálkodik körülöttük. A lépései némák, a lehelete fagyos, az érintése dermesztő. Közeledik egyre inkább a vajúdas, a gyermekági baj halálos réme a nyomába szegődött, s rettegett, hogy a saját gyermeke lesz a gyilkosa, mint annyi asszonynak szerte a világon.

Megrázta a fejét. Nem. Nem enged ezeknek a sötét gondolatoknak. Kiviláglik a nap, újra ragyogni fog minden, és tündökölni fognak ők is ismét Sándorral. Lehunyta a szemét, elmerült az aranyfényben. Ez jó volt, jó, nem érezte az émelygést, nem érezte ezt az ismeretlen, egyre súlyosabb testet, csak lebegett, mintha tündérszárnyak repítették volna valahova fel, el, felfelé.

Talán el is szunnyadt, azonban csupán félálomban lehetett, mert meghallotta az előszobából a kulcs zörrenését.

– Sándor! – kiáltott fel, és szíve szerint futott volna a férje elé, hogy a nyaka köré fonja a karját, hogy ölelje, csókolja, vigyél el innen engem, szabadíts ki, ha csak egy órára is, fürödjünk a napfényben ismét, együtt, csak mi ketten.

¹ Szendrey Júlia: *Nyugalomvágy*.

Nem mozgott már úgy, mint néhány hónapja, nehézkesen tápáskodott fel, egykori könnyű léptei is meglassultak. Mire kiért az előszobába, az anyósa megelőzte. Ő ölelte, ő csókolta Sándort ott, ahol érte.

– Syn, mőj drahý syn! Vrátil si sa? – szakadt ki belőle megint az anyanyelvén a szó. – Kisfiam, édes kisfiam, hát megjöttél.

Júlia szájában érezte megint azt a keserű ízt, ami a rosszzülléteket jelezte.

– A dézsa! Hol a dézsa? – kiáltotta, és berohant a konyhába. Öklendezve buggyant fel belőle a fekete epe. Nem volt már étel a gyomrában, csak a keserűség, az tört fel belőle. Mikor végzett, szólt a lánynak, vigye ki a moslékosdézsát, amibe hányt. Aztán megpróbálta rendbe szedni magát. Teletöltötte a mosdótálat, a fajansz rózsák szélei megtörtek, ahogy a kezét belemerítette a vízbe, aztán az arcát is, hűvösen simogatta a víz a homlokát. Megtörölte az arcát, az egyik csetresbe vizet töltött, mentaolajat csöppentett belé, azzal öblítette ki a száját, hogy elvegye az epe keserű ízét. Hűvösen folyt szét nyálkahártyáján a mentolos víz.

Mikor megfordult, ott állt a konyhaajtóban Sándor, kezében egy szál fehér tearózsa papírból. Pont olyan, amit Júlia úgy megcsodált a kofánál a minap.

– Nézd, Sándor! Tearózsák! – futott oda az egyik virágárushoz a Kecskeméti utcán. – Micsoda illatuk van!

– És sohasem hervadnak el – húzta ki magát a kofaasszony büszkén, mintha csak az ő varázslata lenne a sose hervadó rózsá. Júlia kétkedve nézett rá:

– Hogyhogy?

– Nézze csak meg jobban, asszonyság! Papírból készültek.

Júlia közelebb hajolt, szemügyre vette a rózsákat. És valóban, a virágok színes szirmait matt selyempapírból készítették, tán formára vasalhatták nedvesen, ahogyan ő a loknikat szokta, aztán kukoricakeményítővel erősíthették meg.

– De hogy ilyen illatosak? – kérdezte a kofát.

– Egy csepp rózsaoil mindegyik kelyhébe, s nem vesztek el többé az illatukat – magyarázta az árus.

Júlia nézte a rózsákat, sose hervadnak el, mindig illatoznak, az örökélet virágai ezek, a mennyország sziromszárnyai.

– Mennyibe kerül? – kérdezte Sándor gavallérosan.

– Hat krajcár.

– De hisz azért egy egész kazallal kapok az eredetiből.

– Az lehet, ellenben ezek örökre nyílni fognak.

Sándor bocsánatkérően nézett Júliára, de az csak nevetett, hiszen tudta, nincs most pénzük ilyen hívságokra.

Most mégis, mégis ott a kezében a papírrózsa. Júlia arca felragyogott.

– Hát nem felejtetted el?

– Hogyan is felejtettem volna, Juliskám – ölelte át a derekát Sándor. – Hiszen életem legboldogabb napja volt tavaly ilyenkor. Akkor lettél az én kicsiny kis feleségem.

– Nézz csak meg jobban! Immár egy csöppet sem vagyok kicsiny – simította végig a kezét domborodó hasán Júlia.

– Mert már ketten vagytok! A fiamat hordozod a szíved alatt. Ettől még szebb vagy, mint voltál.

– Sohsem is voltam szép! – évődött Júlia.

– Nekem mindig te voltál a legszebb – ölelte át a férje. – Te vagy az asszonyok legjava! A feleségek felesége!

Sándor szerette Júlia minden porcikáját. A makacs kis állát, rózsabimbó orcáit, élesen villanó okos tekintetét. *Mindegyik szeme szép volt külön, de a kettő közt nem volt összhangzás*, igen, ő még ezt is szerette, hogy Juliska bandzsalított egy kicsit.² Szerette a homlokát, a rövidre vágott haját, amibe most beletúrt, úgy súgta a fülébe a vallomást. – Mindig szerettelek... *Szerettelek lánykorodban is, azonban most százszor jobban. Nem százszor, de ezerszer*³ jobban!

Aztán elkomorodott az arca. A tearózsára nézett.

– Nagyobb ajándékot érdemelnél, módosabbat, ellenben én nem adhatok most mást, mint ezt a rózsát. Meg a szívem teljes szerelmét – mosolyodott el ismét.

² Jókai Mór: *Írói arcképek, Petőfi*.

³ Petőfi Sándor: *Feleségek felesége*.

– Nem is kell ennél több – nevetett Júlia. – *Hisz a szerelem mindent pótol, s a szerelmet nem pótolja semmi.*⁴ Nincs a földön számomra ennél nagyobb ajándék, te is tudod – simult a férjéhez. – Nem kell ide ünneplés, nem kell eszem-iszom... – kezdte, azonban nem fejezhette be, mert az anyósa rájuk nyitotta az ajtót. Még éppen elkapta a félbetört mondatot.

– Ha eszem-iszom nem is, de valami rendes vacsora elkélne! Úgyhogy jobb, ha elálltok az utamból – furakodott közéjük, hogy bejusson a konyhába. – Rengeteg a dolog még estebédig, alig is fogok tudni mindent elkészíteni. Egyedül – nyomta meg a szót, és éles pillantást vetett a menyére.

Júlia szíve szerint visszaszólt volna, de nem tehetette. Sándor sietett a segítségére.

– Ugyan már, édesanyám! Nem kell magának segítség – karolta át az anyja vállát –, hiszen ki nem adná a kezéből a főzőkanalat! Tudom én, főz majd nekem olyan gulyást, hogy a tíz ujjamat megnyalom.

– Gulyást is, meg mást is! – húzta ki magát a vénasszony, mert igazság szerint nagyon büszke volt rá, hogy azt a fránya francia receptet el tudta tanulni Egressynétől. A fiáért azonban mindent. Mert amikor megtudta, hogy Sándor odáig van a rakott agyvelőért, hát nem nyughatott, amíg ki nem húzta a módját. Azt készíti most, az évfordulatra, hisz ők ott sem lehettek az esküvőn, s rendes lakodalma sem lehetett a fiának, akkor legalább legyen most egy úrias estebéd. – Csak kotródjatok el az utamból.

Júlia boldogan hagyta ott az anyósát a véres húscscafatok között. Mégis úgy érezte, hogy a vér szaga a nyomába szegődött, belevette magát a ruháiba is, hiába nyit ablakot, akkor is érzi...

– Sándor! Menjünk el sétálni! Úgy érzem, itt megfulladok!

– De hát gyenge vagy, mint a hajnali harmat.

– Ahhoz nem vagyok gyenge, hogy innen elmenjek! – fortyant fel Júlia. – Ha nem jössz, megyek én egyedül.

– Már hogyne mennék, veled a világ végére is. E napon kiváltképp nem hagynálak magadra! Tudod mit? – nézett rá a feleségére cinkosan. – Tegyük egy kirándulást a Zugligetbe!

⁴ Petőfi Sándor: *A csillagos ég*.

Júlia is megélénkült a gondolatra. A Zugliget. Be jó is volt! Még májusban kocsiztak ki a teátristákkal, ott volt mindenki a Nemzetiből, Fáncsy a nejével és Adél leányával, Szigligeti a feleségével, Franciskával, Lendvay és Anikó, Déryné meg Róza, Laborfalvi Róza. Akkor még más volt, minden más, Rózával is... De nem akart Rózára gondolni, inkább Egressyékre, a három gyerekre, Ákosra, Árpádra, Etelre, ahogy Sándor a kislánnyal bolondozott, a gyerek kedvéért még labdázni is beállt a lányok közé, aztán a hinta, magasabbra, Sándor bácsi, magasabbra, végezetül túl magasra sikeredett a lendítés, kipottyant Etel a hintából, sírt keservesen, ám Sándor addig élcelt, míg ismét nevetésre bírta. Igen, akkor még ragyogó volt minden, ragyogó az aznap, a holnap, reményteljes a jövő, most meg bizonytalanná vált a betevő is.

– Zugliget... Biz az jó lenne... Istenem de jó... – bújt oda Sándorhoz – tán még a hinta is megvan, meg a tűzrakóhely a kőasztallal... akár kint is éjszakázhatnánk – szólt kacéran, mert bizony abba a cserge hintaágyba, amit Sándor eszkábált neki össze éjszakára, nemcsak Júlia fért el, hanem odahúzódott mellé Sándor is. Nagyon ugyan nem viháncolhattak, hiszen rakva volt a barátakkal az erdő, meg hát viselős is volt már akkor, mégis... A csók is édesebb a csillagos ég alatt, az ölelés is lágyabb, ha feletted szabad az égbolt.

– Oly sokáig el nem maradhatunk, mert édesanyám szíjat hasít a hátunkból, ha nem érünk haza estebédre – nevetett Sándor. – Láthatod, milyen nagy készülétkben van.

Júlia felett hirtelen elsötétült az ég. Sehol sem volt a hintaágy, a tölgyfa, a zugligeti lágy fuvallat. Csak Petrovicsné vádló tekintete, hogy milyen asszony az ilyen, még viselősen is a pajzánságon jár az esze, nap közben meg egyre csak nyög és sóhajtozik. Szólni nem szokott ugyan, csak annyit szúr oda reggelenként, hogy ki kéne tán cserélni az ágyat, mert igencsak nyikorog.

– Mindegy – legyintett Júlia –, Zugligetig úgyse tudok elsétálni. Jó, ha az utcán teszek pár saroknyi sétát.

– Ugyan már! – nevetett Sándor. – Rendelünk konflist!

– De Sándor! Nincs nekünk pénzünk arra!

– Most még éppen van! Készülődjünk, mert hamar ránk esteledik, és nem venném a szívemre, ha meghülnél.

Júlia tudta, hogy hiába ellenkezik, ha Sándor a fejébe vette a konflist, akkor bizony bérkocsival fognak kimenni Zugligetbe, noha most igazán meg kéne húzniuk magukat, hiszen alig van bevételük.

A konflis végighajtott Pesten, át a hajóhídon, és Júliának eszébe jutott a nap, amikor ők vezették a népet, mint valami király meg királynő. Másnap este fényárban úszott a város. Amerre mentek, mindenütt felhangzott a viva la republika, az éljen Petőfi. Most meg úgy kocsiznak végig az utcákon, hogy senki ügyet se vet rájuk.

„Vajon a képeinket is levették a falról? Vagy tán el is égették?” – nyilallt Júliába a gondolat. Pedig milyen szépen megrajzolta őket Barabás, a reménység szinte sugárzik a tekintetükből. Fél ívben nyomtatta ki Emrich, Sándor kiadója, a fél ív jól keretezhető, szépen mutat a vizitszobában. Egy forint húsz fillér, ennyiért árulták az arcképeiket, esténként a kirakatban lámpással világították meg.

– Minden republikánus családban ott lóg a képetek! – lelken-dezett Emrich, ahogy az eladási példányszámokat nézte. – Szűz Mária meg a császár képét cserélték le a tietekre!

Biztosan más képek lógnak már a falakon, de az öltözködés megmaradt. Minden második viseleten felismerte a saját módjukat. A ruhadarabokat, amelyeket ők találtak ki, vagy ők hordtak először úgy, ahogy senki más. A nők széles nemzetiszín szalaggal a derekukon, vagy éppen a fejükön a háromszín főkötővel, a férfiak zekében, zsinóros mentében, vörös strucctollal a kalapjukra tűzve, nemzeti címer hímezve a kokárdájuk közepébe, a férfiak nyakravaló nélkül, kihajtott gallérral, mint ahogy Sándor hordta az ingeit. Védjeggyé vált ez, úgy is nevezték a városban, Petőfigallér, és hordta boldog-boldogtalan.

– No, legalább ennyi megmaradt! – intett Júlia a sétálók felé keserűen a kocsiból. – A nemzeti divat lett a módi.

A Zugligetben is sok volt a kiránduló, tavasszal még bizonytalanul köszöntik őket, s nem akad egy szabad percük sem, mert

sorra kezét akarnak fogni Sándorral, váltani vele két szót, az asz-szonyok meg őt fogják hölgykoszorúba, s faggatják a legújabb hírekről.

Most azonban nem vette őket körül a tömeg, s voltak, akik inkább elhúzódtak tőlük. Júlia tudta, a városban az a hír járja, hogy Sándor megőrült. Pedig nem, csak a tűz, az a megveszekedett tűz, az égeti belülről.

– *Pillanatra fölriadt a nemzet, aztán a másik oldalára fordult, és mostan újra aluszik javában* – elégedetlenkedett Sándor nem egyszer Júliának.

Mindenütt ellenséget látott.

– *Hol az ellenség, kérdezed? Ne kérdezd...* – járt dühödten fel alá. – *Mindenütt ott van!* És tudod, *legnagyobb és legveszélyesebb az, ki mint testvér*⁵ *simul hozzánk.* Aki az édes arcát mutatja! Az a legalávalóbb.

Sándor csalódott mindenben és mindenkiben. Hogy mikor kezdődött el a baj, Júlia maga sem tudta megmondani. Talán az-zal a verssel, amit meg se kellett volna írnia. Amiben leírta, hogy nincs többé szeretett király, ellenben akasztófa, na, az van, amire fel lehetne húzni az uralkodókat.⁶ Amikor Móricnak felolvasta a poémát, az író valósággal megdermedt.

– Égesd el ezt a verset!

*Sándor a szemébe nézett egy percig, gondolkozott. Nem volt szokása soha megbánni, amit tett, kitörölni, amit leírt. Hanem ekkor fogta ezt a lapot, a lámpa fölé tartotta, és a rettentő költemény lobbot vetett.*⁷

Azonban hiába égette el, Egressy tudta fejből, vagy tán valaki más, és hamarosan kézről kézre járt. Aztán a hír is, hogy *Petőfi negyvenezer fegyveres pór élén áll a Rákoson, és Dózsa Györgyöt utánozni készül.*⁸ A nép meg Sándor ellen fordult. Mert a magyar nem tud a szabadságával élni. Kell neki király, még akkor is, ha az sárba tiporja minden jogát.

⁵ Petőfi Sándor: *A nemzethez.*

⁶ Petőfi Sándor: *A királyokhoz.*

⁷ Jókai Mór: *Írói arcképek, Petőfi.*

⁸ Jókai Mór: *Írói arcképek, Petőfi.*

Aztán jött az az ámokfutás, a korteskedés a Kiskunságban. Minden pénzük ráment a korteshadjáratra, végül hogy vesztettek, az magával vitte az Életképeket is.

És most itt állnak minden nélkül egy gyűlölködő ország közepén.

Félrehúzódtak a Zugligetben, s jó volt ez így nagyon. Sándor leterített egy csergét, azon heverték el. Júlia ráhajtotta a férje vállára a fejét. Mély levegőt vett. Lehunyta a szemét. Itt most olyan, egészen olyan, mint a szép napokban, amikor rajongtak értük az emberek. Amikor még hittel hihették, hogy előttük az üdvösség útja, amin lángoszlopként vezethetik a népet.

Talán el is szenderedett, mert arra ébredt fel, hogy hűvösen fújnak a szelek, és az erdő betakarja őket árnyékával.

– Mennünk kell, Juliskám... – karolta át Sándor.

Júlia mozdult volna, de azután megragadta a férje kezét, és visszahúzta a pokrócra.

– Gyere, ülj le mellém egy kicsit! Hadd legyünk mi még ketten egyedül! Hadd higgyük azt még egy percig, hogy minden szép és jó. Hogy nagy jövőndő áll előttünk.

– Mert az is áll! Meglásd! Arany betűkkel írják majd fel neveinket a nemzet nagy könyvébe – csókolta szájon Júliát a férje.

Későn értek haza, amit nem is nagyon bánt Júlia. Mert az apósa meg az anyósa rendre a tyúkokkal feküdt, nem égették hiába a gyertyát. Úgyhogy Júlia eltervezte, hogy majd együtt vacsorálnak, csak ők ketteskén, és együtt bújnak az ágyba. Azonban a vacsorából nem lett semmi. Legalábbis Júlia képtelen volt enni. Mert a díszesen terített asztal főhelyén, egy porcelántálban ott feküdt a kimeredt báránýfő. Franciásan, fűszerszámokkal gazdagon megrakva.

Lőrincz P. Gabriella

Biztató

*Jó évek jönnek,
csak ez a rossz múltjon el.
Fellélegzem ősszel,
mikor jön a hervadás.
Biztatom magam, bolond, bolond,
és egyre ritkábban veszek levegőt,
felém ne hajoljon senki.
Nézd a rózsza nehéz fejét,
másodjára hozott virágot.
Már előre belém szúr,
kiserken a vérem, és belé vágok.
Pimasz szirmai között lapul
csöndben az aranyos rózsabogár,
kirázom belőle, és súgom:
mint a többi, átkozott ez a nyár.
Reggel, ha még nem mozdul semmi,
én vagyok csak, nekem reszket az ezüstös nyárfalevél,
fémkarjával felhők felé mutat,
azt mondja, messze a tél.
Hogy miként beszél a fű, fa, bokor, virág,
hogyan a rög a láb alatt, hogyan az ostor,
ha csap karikát,
mit susog a hegy, s a gyilkos nagy mező,
azt nem tudom.
De mondja, szakadatlanul, minden hajnalon.
Érteni kellene a lepkét, a darazsat,
a villámok cikázását, a jégesőt,
tartozni a nagy egészhez, megismerni a Tervezőt.
Úgy hiszem, Ő a ráncok között lakik,
gyermekszembogárban, érdes kézben,
Feloldozó szél suhan, s meghajlik a térdem.*

Horváth Szekeres István

A nyulak halála

Reggel négy nyúlfiókát találtam döglötten. Az anyjuk ott szuszogott a ketrec mélyén, az orrát mozgatta, a fiókák meg tele voltak harapásnyomokkal, és teljesen annyi volt nekik. Addig haraphat-ta a saját kölykeit, amíg beadták a kulcsot. Nem volt nagy a kár, négy nyamvadt fióka, a szemük sem volt még kinyílv. A fater sosem hagyta, hogy közel menjek a ketrecekhez, amikor sok volt a kölyök. Ne baszogassam a fiókákat, szokta mondani, mert az anyjuk mind megöli őket. Ki kellett próbálnom.

Előző délután, amikor egyedül maradtam az udvaron, benyúltam közéjük, végig fogdostam az összeset, kíváncsi voltam, igaz-e, amit az öregem mondott. Apró, meleg kis bőrcsomagok voltak, éreztem a szívüket meg a légzésüket a tenyeremben. Átfutott a fejemben, hogy egyetlen szorítással összeroppantathatnám egyenként az összeset, de akkor engem is kinyírna a fater. Alaposan végigtapogattam mind a hatot, majd visszazártam a ketrecet, dobtam egy kis füvet az anyjuknak, és vártam, mi lesz. Nem drá-mázott, nekiugrott a friss fűnek, és aznap már semmi nem tör-tént. De másnap reggelre a hat nyúlfiókából négyet eltett láb alól, és a jelek szerint az öregem észre sem vett az egészből semmit.

Megszámoltam a döglött nyulakat, loptam egy cigit a kredenc te-tejéről, meghúztam a bort a kamrában, és kiálltam az udvar közepé-re füstölni. Megpróbáltam karikákat fűjni – nem jött össze. Miután félig szívtam a cigit, visszamentem a ketrechez: semmi fejlemény. A négy döglött fióka szanaszét hevert, a két élő összébújva pihegett, az anyjuk füvet keresett az etetőben, meg vizet az itatónak betett konzervdobozban. Ezek szerint a fater elaludt, feléjük sem nézett, pedig az állatok reggeli etetése az ő reszortja volt. Az anya két lábá-val a dróthálóra támaszkodott, az orrát mozgatta, nézett rám nagy, hülye, üres szemekkel. Azt azért megtanulta, hogy van valami ösz-szefüggés a kaja meg köztünk, kétlábúak között. Tudta jól, ki a főni,

jött rimánkodni a kibaszott szénaadagért, meg a vízéért, kinyomta a nedves orrát a háló szemei közt. Megböktem a cigi parazsával, mire fergeteges nagy cirkuszt rendezett, ide-oda cikázott a ketrecben, csak úgy dübörgött a büdös kis odú. Ezt még egyszer-kétszer eljátszottam vele, végül meguntam, bementem a házba, fogtam az esőkabátomat meg a hátizsákomat, egy feles palackba leszívtam egy kis bort, és elindultam a ház mögötti veteményes irányába. Kis háztáji veteményes a mienk, nyolc árnyi zöldségágyás, utána meg szinte azonnal az erdő következik. Még kilenc óra sem múlt, máris dögmeleg volt, igyekeztem nagyon a fák közé.

A fák között, a hűvösben viszont eszembe jutott a disznó. Hogy megint meg kell majd locsolnom a hátát, nehogy gutaütést kapjon a melegben. Néhány apró nyúl még nem tragédia, de a disznó az disznó. És én szeretem a disznóvágást. Na jó, nem a disznó üvöltését, azt nagyon nem, idegesítenek az éles hangok, de valamit valamiért. Minden disznóvágást közelről néztem végig, minden alkalommal azt a pillanatot próbáltam elkapni az állat szemében, amikor megszűnik a lelke. Elcsípni, mikor a szemében megjelenik a halál, vagy amikor eltűnik belőle az élet. Még soha nem sikerült. Legalábbis nem emlékszem, mert vagy nem ismertem fel azt a pillanatot, vagy nem a megfelelő időben voltam a megfelelő helyen. Talán, ha ott lehetnék, amikor valaki haldoklik, és az utolsó percekben szólna, hogy na, most figyeljek, mert nemsokára megtörténik. És akkor le sem venném a tekintetemet az övéről, és akkor talán elkaphatnám az élet kihúnyásának azt a pillanatát, amikor kész, vége, tényleg lekapcsolják a villanyt, kialszik a fény. Kialszik a fény. Úgy képzelem, hogy a halál pillanatában kialszik a fény a szemekben. Legalábbis ezt olvastam valahol, talán anyám egyik könyvében, vagy valami filmben mondhatott ilyesmit valaki. Tényleg nem tudom.

Az erdő csendjében a nyulak halála meg a disznó izzadt hátának képe lassan szétfoszlott a gondolataim közül. Befelé haladtam, egyre mélyebben. Talán húsz percig gyalogoltam a széles ösvényen, aztán egy hirtelen kanyarral letértem balra, és addig ropogtattam a gallyat a talpam alatt, míg egy kisebb tisztásra értem. Leültem egy tölgyfa árnyékába, és kikotortam az előző este

bekészített tízórait. A bort is meg-meghúztam, majd hanyatt feküdtem, begyűrtem az esőkabátot a tarkóm alá, és behunytam a szemem. A nap pont a sliccemre süttött, és a fejem árnyékban maradt. Közben füleltem, nem jön-e arrafelé valaki, de csak a madarakat hallottam: varjakat, mindenféle énekesmadarat meg valahol távol egy harkályt. Kigomboltam a nadrágomat, benyúltam, de nem állt fel. A bor elálmosított, kicsit mintha a föld is forgott volna velem, aztán elaludtam.

Arra ébredtem, hogy telibe talál a napsütés, a pólóm csurom-víz volt, még a fülem töve is izzadt.

A flakon alján maradt néhány ujjnyi bor, kiittam, az üres flakont meg nagy ívben behajítottam a bokrok közé. Elővettem egy cigit, de az öngyújtóm nem működött. Azt is bevágtam a bokrok közé, a flakon után, a cigit meg a fülem mögé tűztem. Megnéztem a telefonomon az időt, de még dél sem volt. Elindultam vissza az ösvényre, talán összeakadok valakivel, akinek van tüze. Lassan mentem, ráértem, és az időt is el kellett valamivel ütni. Ne nagyon lássanak a szomszédok az utcában, délután egy óráig legalábbis ne. Olyankor szokott befutni a városi busz, így azt mondhatom, hogy hamarabb végeztem, lyukas órám volt, tudom is én. Az ember nem válogathatja meg a szomszédait. Ez pedig különösen igaz volt a szomszédasszonyra, aki egy ideje megpróbál a faternél bevágódni. Szépen megvárta, míg letelik a fél év gyászidő, vagy mi a szar, aztán mindenféle ürüggyel látogatni kezdett minket. Hol egy doboz tyúkszírt hozott, hol meg valami zöldség, krumpli, paprika, paradicsom volt nála ilyenkor. „Növésben van a gyerek, hát hoztam egy kis ezt-azt”, mondogatta, és olyankor mindig ki volt ritytyentve egy kissé. Mindenesetre nem hiszem, hogy rövid szoknyában vagy szűk farmerben kapálta volna a kertet, vagy szórta volna a takarmányt a tyúkoknak. Jó bőr volt. Hosszú combok, szép lábikrák, de ezt a gyerek-dolgot nem tudtam elnézni neki. Ráadásul folyton köpött a faternak, ha napközben otthon, az udvaron látott, vagy hétköznapi délelőtt a faluban, és akkor jött a haddelhadd. Ha szép idő volt, akkor hétvégén mindig kiült napozni a hátsó kertbe, egy szál bikiniben. Mindig hétvégén, és mindig délelőtt, amikor

tudni lehetett, hogy a fater is otthon van. De a fater hétvégén vagy részeg volt, vagy másnapos, a kertben meg inkább én működtem. Jártam az ágyások közt, végeztem a dolgom, és lestem őt a napozóágyon, ahogy kenegeti a combját, a hasát, vállait. Mivel péntek volt, és hőség, tudtam, másnap is ott lesz a hátsó kertben. Én meg a ribizlibokrok közé osonok, ahonnan nem láthat, és megint meglesem, amint fényesre keni magát, mint a báli cipőt. Talán tudja, hogy ilyenkor ott ólálkodok a ribizlibokrok takarásában. Talán azt is tudja, hogy tudom, hogy tudja. Egy napon biztosan átmegyek majd. Átugrom a kertet, és halálra baszom. Közben meg úgy bámulok bele képébe, mint a megszúrt disznóinknak télen. Aztán bedobom a kerti budiba, vagy elásom a trágyadombon, mint egy macskakölyköt. Ilyesmiken járatam az eszem, már-már azon voltam, hogy keresek egy bokrot, és félrehúzódok, hogy kiverjem, amikor lépéseket hallottam a hátam mögött.

Pszichó volt az. Én csak Pének hívtam, mert a rendes nevét nem tudtam, ráadásul a Pszichót inkább a háta mögött használták, meg a közeli haverjai. Én nem mertem így szólítani, nem voltunk akkora nagy spanok. Néha összefutottam vele az ilyen lógós napokon, csináltunk néha ezt-azt. Két évvel felettem járt, neki is, nekem is megvolt a saját galerink, de ilyenkor mindig együtt lógtunk. Nem volt egy észlény, de azért jókat lehetett vele hallgatni, nem sok vizet zavart.

Már messziről integetett. Megálltam. Odacsörtetett hozzám, kezét ráztunk. Levette a hátizsákját, és előhúzott egy literes palackot. Vagy két ujjnyi piros lé volt benne.

– Tádám! – mondta, és lecsavarta a dugóját.

– Mi az? – kérdeztem, és átvettem a flakont. Beleszagoltam. Talán likőr.

– Kevert! – mondta Pé. – Húzd meg!

Meghúztam. Gyenge, meggyszörpös vodka volt, ezt nevezte ő kevertnek. Húztam még egyet, és elővettem a cigit a fülem mögül. Tüzet adott.

Megnéztem, hány óra. Majdnem egy óra volt már, lassan akárk haza is mehettem. Ott várt a disznó, meg ott voltak a nyulak.

– Te, Pé! Menjünk hozzánk! Mutatok valamit.

Megvonta a vállát, ami kábé annyit jelentett, hogy részéről rendben. Elindultunk ellenkező irányba, majd az erdő szélétől rá a mezei útra, és a hátsó kerten át az udvarra. A fater még nem volt otthon. Péntekenként nagyjából fél háromig melózott, nemrég fizetést is kapott, és ilyenkor mindig elüldögélt a haverokkal valamelyik kocsmában, vagy az utca végén a kisbolt hátsó udvarán. Időnk tehát volt.

Meg akartam Pének mutatni a nyulakat, reméltem, hogy az anyjuk addigra vagy kinyírta a maradék kettőt, vagy éppen akkor teszi el őket láb alól, amikor ott vagyunk. De Pé az oldamba könyökölt, és állával a szomszéd kertje felé bökött.

– Kösz a látványt, Ferike! Ezer hála néked! – és bámult át szomszéd kertjébe.

Ott feküdt a szomszéd ribanc, teljes pompájában, a napozókrémtől csillogó testtel. Pé odalopózott a ribizlibokrok közé, leste azt a nőt, akit én annyira gyűlöltem, de nem tudtam megállni, hogy ki ne verjem rá. És láttam, ahogy Pé a slicce körül ügyködik. Simán rejszolt a csajra, nem zavartatta magát, hogy én is ott vagyok. Aztán befejezte, egy papírzsebkendőt vett elő, megtörölte magát, a zsebkendőt meg csak úgy lazán átdobta a kerten. Vigyorogva jött vissza.

– Majd megtalálja a zsepit. És ha ki akarja dobni, muszáj megfognia. A gecimmel teli papírzsepit, bazdmeg! – és röhögött. Röhögtem én is.

– Van még nálad zsepi? – kérdeztem. Vigyorogva előhalászott egyet, a kezembe adta. Odalopóztam a ribizlibokrok mögé, és én is ugyanazt csináltam, majd átdobtam a zsebkendőt a kerten.

Vártunk egy darabig, hátha felkel a nyugágyról, és elkezd izzaszkodni az összekoszolt papírt, de nem történt semmi.

– Meg kellene szoptatni a spinét! – mondta Pé.

– Folyton átjár hozzánk, de a faterom mindig vagy részeg, vagy másnapos. Nem tudom, mit eszik rajta.

– Lehet, te kellesz neki! Friss husi kell a néninek! Kolbász tojással! – röhögött Pé.

– Meg szafttal! – mondtam.

Néztük még egy darabig a csajt, meg-meghúztuk a kevertet.

– Na gyere! – mondtam aztán. Elindultunk a nyúlketrechez. A maradék két fióka is döglött volt. Már a legyek is beköpték őket.

– Mi van itt néznivaló? – kérdezte Pé.

– Itt, kérlek szépen, az a néznivaló, hogy az anyjuk kinyírta a saját kölykeit. Megzavartam őket, és kinyírta.

– Ne bassz! – mondta Pé, felvett a földről egy száraz gallyat, és a rácson át megpiszkálta az egyik nyúlfiókát. Jól látszottak a nyaka körül a harapásnyomok. Mintha egy nagy tűzőgéppel mentek volna végig rajta.

– Tudtad, hogy nagyon beteg vagy? – kérdezte Pé egy kis idő után. – Bírlak, hülyegyerek! – tette hozzá.

Kitettünk két műanyag széket a szőlőlugas árnyékába. Megittuk a likőrt, bagóztunk. Éreztem, hogy még innunk kéne, vagy valamit csinálni. Felgyújtani a házat a gecibe, vagy tudom is én. Szinte viszketett a testem.

– Kellene még egy kis pia – mondtam. – Van borunk, lehúzik ebbe egy flakonba.

Bementem a nyári konyhába, benyitottam a kamrába. A falról leakasztottam a sárga gumislagot, beletettem a boros korsóba. Kibányásztam egy üres fantás palackot az egyik polc alól, leszívtam egy fél liter bort. Visszamentem a lugasba, odaadtam Pének. Meghúzta, aztán végigköpte az udvar betonján.

– Ez szar! Ez tiszta ecet! – mondta.

Hideg volt a kamránk, de bor így is megsavanyodott nyár elejére.

– Van pénzed? – kérdeztem.

– Nincs – válaszolta Pé. Bementem a házba, kinyitottam apám ruhásszekrényét, végigmotoztam a zsebeket, de csak aprópénzt találtam.

Visszamentem a lugasba. Elővettem az egyetlen szál cigit, ami még maradt.

– Nincs még egy? – kérdezte Pé. – Az enyém elfogyott.

– Ezt elpostázzuk – mondtam. Volt még egy pár szál a konyhakredenc tetején, azt viszont nem mertem elcsórni. Ha apám éjszaka részegen felkel, és nincs cigi, nekem végem.

– Ennyi pénzem van – mutattam Pének az aprót. Kettőt szívtam a cigiből, odanyújtottam neki. Jó nagyot szippantott belőle. A füstöt úgy fújta ki, hogy közben visszaszívta az orrán át, és buggyantott egy pöpec karikát. Majd azt mondta:

– Tudom, honnan szerezzünk. Ismered a falu végén azt a szemüveges okostojást?

Ismertem. Egy ötvenes fazon volt, aki nemrég, talán egy éve költözött a faluba. Láttam egy párszor. Gyöngytyúkokat tartott, meg méheket, két apró, fehér kutya volt, meg két macskája, azok is fehérek. Nem nagyon beszélt senkivel, nem járt hozzá senki. Elvult egymagában. Egyszer jártam nála, a fater küldött át kölcsönkérni valami szerszámot.

Pé maga elé nézett, aztán csendben azt mondta:

– Kérünk tőle. Ha én kérek tőle kölcsön, nekem mindig ad.

Pé felállt, nyújtózott egyet.

– Megyünk? – kérdezte.

– Hová? – kérdeztem vissza hülye arccal. Én is felkászálódtam a székből.

– Az öreghez. Engem imád. Folyton kölcsönkérek tőle, de soha nem adom meg, nem is kéri vissza. Majd meglátod!

– Várj egy keveset – mondtam aztán. – Leteszem a tatyómat.

Bementem a hátsó szobába, az íróasztal melletti szék támlájára akasztottam a zsákomat, kivettem néhány könyvet meg füzetet, és az asztalra tettem, mintha valami nagy tanulás kellős közepén álltam volna fel onnan. Melegem volt, lecseréltem a farmeromat egy rövidnadrágra.

Pé már a járdán várt engem. Csendes volt a falu, a házak mint ha lebegtek volna a hőségben. Betértünk a szomszéd utcába. Alig száz méter után a mező következett. Egy ösvényen, a kertek alatt tapostuk a gyomot a falu széle irányába, az öreg házához.

Az okostojás kint matatott a kertben, a méhei közt. Pé bekialtott neki. Az meg vigyorogva visszaintegetett. Pé rutinnal nyúlt át az alacsony kertajtó fölött, kiakasztotta a riglit, kissé megemelte és kinyitotta. Az öreg elindult felénk, levette a fehér kesztyűket, a hóna alá csapta, és kezét nyújtott. Puha, meleg tenyere volt. Mint egy nyúlfióka.

– Gyertek be! – mondta, mikor a ház elé értünk. – Ne álljatok itt ebben a melegben.

Két fehér macska messziről figyelt, nem jöttek közel hozzánk. Szerintem megérezték, hányadán állok a macskákkal.

Bent a házban hűvös volt. Leültünk a nappaliban.

– Hozok valamit – mondta az okostojás. – Éppen csak bújjak ki ebből – mutatott a fehér overalljára. Hátrament az egyik belső szobába, nemsokára egy üveg Jägermeisterrel a hóna alatt tért vissza, és egy tálcan három pohárral. Zöld, kantáros halásznadrág volt rajta. Kitöltötte az italt, kézbe vett egy poharat, leült velünk szemben a fehér fotelbe. Minden bútor fehér volt, a kávézóasztalt kivéve, amin a tálca volt az üveggel meg a poharakkal. Fehér volt még a fal is, minden.

– És akkor mi járatban? – kérdezte.

– Kellene egy kis pénz, le vagyok égve – mondta Pé. – Majd a jövő héten visszaadom.

– Oké – mondta az okostojás, és vigyorogva hátradőlt a fotelben. Felválta nézett rám meg Pére, közben hunyorgott. Majd az állával felém bökött:

– És ő? – kérdezte.

– Ő velem van. A haverom. Le vagyunk égve.

Hallgattunk egy darabig. Az egyik macska bejött, hozzádörgölözött az ajtófélfához, majd észrevett engem, és gyorsan odébb is állt.

– Tegyek be valami filmet? – kérdezte az okostojás.

– Most nem kell – mondta Pé. – Szóval egy százasról van szó...

A fickó mosolygott. Olyan volt, mint egy malac: majdnem teljesen kopasz volt, a szemöldöke meg fehér vagy szőke, mint a disznók szőre. A szeme is apró volt, mint a malacunké. Az egész feje olyan volt, mint egy apró malac. Engem bámult. A kezemet, cipőmet, ingemet, lábamat, fületem, mindent megnézett magának. Végül behörpintette a teljes pohár Jägermeistert, felkelt a fotelből, és elindult az egyik belső szobába. Pé utána.

– Te nem jössz? – kérdezte az ajtóból. Felkeltem én is, elindultam utánuk.

Mikor a szobába értünk, az öreg letette a poharát egy komód tetejére, majd térdre ereszkedett, és gombolni kezdte a sliccét.

– Gyere ide, kicsike! – mondta Pének.

– Most nem – mondta Pé. – Kellene egy százas, majd megadom. Később visszajövök...

– Na, gyere! Gyere már ide! – mondta rekedtes hangon, miközben a gatyájában turkált. Majd rám nézett. Már nem mosolygott, csak mereven nézett rám, olyan arccal, mint egy játékbaba, és tovább matatott a sliccében.

– Legalább vedd elő! – mondta Pének, de közben meg engem bámult apró malacszeemeivel. – Ha előveszed, adok százötvenet! Közben Pé slicce felé nyúlált.

– Állítsd fel, kicsim! – mondta neki.

– Most nem fog menni – mondta erre Pé.

– Már nem szereted a bácsit? – kérdezte az öreg, közben ott térdelt, és egyre sebesebben járt a keze a nadrágjában, bal kezével pedig Pé lába közé markolt.

– Engedj most el – mondta Pé. – Ne most...

Én közben megkerültem őket, mert észrevettem egy pénztárcát a könyvespolcon. Az öreg teljesen elmerült a dolgában, lát-szólag észre sem vett. A tárca jó vastag volt, kihúztam belőle néhány ötvenest meg tízest, és a farzsebembe gyűrtem. Pé közben engem nézett, én meg a hüvelykujjammal intettem, hogy minden oké. Pé vigyorgott, és bólintott. És akkor az öreg felnézett rám. Annyira beleélte magát, hogy egy csepp nyál is kicsordult a szája szélén. Hirtelen kivette a kezét a sliccéből, átölelte a lábamat, belemarkolt a combomba, elkezdett maga felé húzni. A fejét a lábamhoz szorította, éreztem a nyálát a térdemen.

– Gyere te is! – nyögte. Forró volt a feje, és vörös. Beláttam a pólója alá. A háta is vörös volt. Gyér, fehér szőr borította, mint a disznónkét.

Egy apró kalapácsot láttam a pénztárca mellett, olyat, amit apró szegekhez használnak. Az öreg rám meredt, én meg vissza őrá. Óvatosan nyúltam a kalapácsért, jól megmarkoltam, és hosszan, nagyon hosszan belenéztem a szemébe.

FOTÓMONDÓ

Székelyhidi Zsolt versei Méhes Károly fotóira

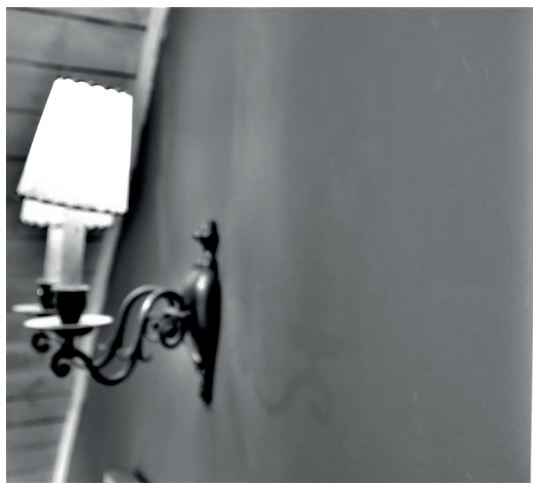
Érvelések

*Hangzatos érveid
ezerszer hallatod,
a holnap, a nép, a korszak,
a megmaradás! Vallhatod,
hogy a gyermekáldás jól jön
néha, ha fogytán a földi dolog,
és nincs mit tenni, csak menni, erőltetni,
de a népszerűséggel azért várjunk,
mert ha minden rajtunk múlna,
csak olyan nyurga, magunkfajta*

*gyerekek jönnének utánunk,
a szép nyakad, szabálytalan arcom, görbe lábunk,
az egész talán káoszba is fullad, a hibáink,
ahogy elszód a levest, horkolok, és féliünk, én a magasságtól,
te a sötétől.*

*Szóval a hangzatos érvek ellen is szól pár, amitől megdől
az elmélet. Halkan említem, és ezt ne vedd sértésnek, kérlek,
de szerintem semmi szükség nincs rám, rád
vagy a fiaidra, hogy lógjanak csak a ház körül, vagy épp haza
se jöjjenek,
mert hajnalig vadásztak, hogy holt húsból hízzon a család.
Tudod, miről beszélek, ez a nép, a mi fajtánk kinek lesz
a veszte, hát bizony saját magának.*

*De nem akarlak lelombozni, ha szülnél, ugyan, miért ne, tedd meg,
én itt most hátrateszem a kezem, és kivárom,
míg lassan, szépen megöregszem, és leáldozom,
de ha addig még adódnának bizonyos előre nem látható dolgok,
és mégis népesednék, majd szólok.*

Torzsa

*Szárba
szökkeniünk
hamar,
vesszeink
hosszát
méregetni
hívna
veszett
anyáink.
Apád
apám.
Anyád
szemébe kap,
önkeze
ollójaként
metszi,
ami metszhető.
Anyám
anyád
oldalán
kényszer-
oltás hege.
Nem állhatjuk
tovább
ágálásukat.
Ágaskodunk hát,
sürgős sarjakként
felbokrosodunk.
Mondjuk:
te anyád
egy szál
szíve, én
megvadult*

*hajtása.
Lédúsan
lendítjük
nemzeti
eszközünk
az égbe,
szapora
szervünk
torna-
ritmusra
hajlik,
köröz
bennünk
felmenőink
vére,
hajlunk-
leszünk
apafőnk
kapatos
torzsadöntése.
Tiszta
arcunkon
istenien
mutat
az úri
védjegy.*

Kettős

*Két nő
fürdik
benned.
Egy szép,
egy fiatal.
Két nőn
áll minden.
Két élet
keveredik el.
Két szívbe
süpped
türelemmel
az ember.
Két nő fürdik
a merítésben.
Konok vízhiány.
Két nőt
együvé*

*önteni
nincs olyan
mélyre fúrt
kút, és
hosszú kötél
és erős kar.
Két nő kútvizében
süllyed el az ember.*

Édesítő

*Süteményedhez ülve
adok teret
vágyakból emelt,
édes magamnak,
ünneplőmet
eszem le gondtalan,
számát gyümölcspürébe mártom,
mintha nem lenne gond,
csak te és én, két bolond
ezen a vajkrémes világon.
Egy falásnyi
liszt, tojás a mézzel
fog össze minket,
te forró serpenyőm,
én agyagedényed.
Elfognék nélküled,
ujjaid felhagynák
a sparheltmeleget,
ha sorsunk nem
kelne egyre
kalácsként
fonódó
két kezédbe.
Mádat kisült
tészta illata fogantja,
minket az asztal
szédít meg szelíden,
holnapom ízül ízeiden,
nyelvem meg nem pihen.*

Mézes

Kezed sütésre emeled,
 arcodról méz csurog,
 kemence melege
 nyitja az ablakot
 a túlfűtött szobára,
 ahol folyvást lisztszél árad,
 mosolygod, hogy ez az ára,
 én csak forgok utánad,
 és nyújtózom ujjaid magasába,
 mindannak dacára,
 amit rólunk mondtál akkor,
 az első sütéskor, a gyümölcscukor,
 amikor a szánkban összeéledt,
 és torkoltuk egymás szavára
 egyre-másra a túlrejt
 málnát, szilvát, és azt mondtad, hiába
 szeretek ízlelni, nyelni, ha
 téged csak a sütés hoz lázba,

*kettőnk közül én a színhúst, te az almáspitét
sütnéd, és hirdetnéd a cukrok élvezetét,
én meg csak bámulnám ragacsos arcod,
de álljak le, inkább rágiak és nyeljek, mondod
mindig, hogy elég, hogy szeressük inkább
a torták és piték egy-egy csinoska szeletét,
hát jó, mondom, jó, hogy kezeddél megálljt emelsz
közénk, és megtanítasz enni, a miheztartás végett
dönteni, melyik sütő hideg, és melyik, ami éget,
de istenemre, kérlek, várj már kicsit, hogy megértselek,
ha már úgyis együtt eszünk, végleg, itt a konyhában,
a lisztillatban, és az ablakon át, ha minden elillan,
mi ülhetünk az édes sütödeszagban, és én onnan
tudom, hogy úgyis minden az, ami volt, és lesz, ami most van,
mert hát a süteménnyel én bizony degeszig eltelek,
ilyen a te mézszínű, illatos, hatlapos krémesed.*

Szakács István Péter

Az ismeretlen

Murányi Jánosnak

Fidél atya elhallgat, hátradől a nyugágyon, lehunyja a szemét. Mintha kötelező lelkigyakorlatot tartana, naponta elmeséli csodálatos gyógyulásának történetét. Nem sokkal az ezüsfogadalmam után betegedtem meg, agyhártyagyulladásom volt, de az elején közönséges influenzát diagnosztizáltak, kezdi mindig tűnődve, aztán száraz, személytelen hangon folytatja, talán, hogy hitelesebbnek tűnjék a beszámolója. Szédültem, minden porcikám fájt, ha csak megmozdítottam a fejem, hánytam. Mire kórházba kerültem, a szervezetem legyengült, nem reagált a kezelésre. Az orvosok lemondtak rólam. Azon az éjszakán, amikor éreztem, hogy meghalok, maradék erőmet összeszedve, imádkozni kezdtem. Gyakran imádkozom, de ez más volt. Kétségbeesetten kapaszkodtam a szavakba. Tudtam, ha abbahagyom, a lelkem páráként illan el belőlem. Ekkor egy angyal jelent meg az ágyam mellett. Áttetsző kezének egyetlen mozdulatától menygyei fényesség áradt szét a szobában. Az Úr küldött, hallottam zengeni a hangját anélkül, hogy szólásra nyitotta volna a száját. Választhatsz: élni akarsz-e még, vagy meghalni. Ha élni akarsz, hunyd le a szemed, és köszönd meg az Úrnak. Úgy tettem, ahogy tanácsolta. Mire kinyitottam a szemem, az angyal eltűnt, csak a rám kapcsolt orvosi műszerek kijelzői derengtek a félhomályban. Halálfélelmem egyszeriben megszűnt, lelkem helyett a betegség távozott belőlem. Az orvosok nem győztek álmélkodni váratlan felépülésemen. És, íme, kilencvenegy évesen még mindig itt vagyok, hogy hálatelt szívvel tehessek tanúbizonyságot az Úr végtelen irgalmáról.

Nézi a rozoga testet, a besüppedt arcot, a viaszos bőrön szerteágazó ráncok torz rajzolatát. Mintha valóban a betanult szavak

szertartásszerű ismételtetése tartaná még mindig életben ezt a törekeny aggastyánt.

– És? – töri meg a csendet, de már bánja, hogy a szokásos bólogatás helyett, kétkedő kíváncsiságának engedve rákérdezett a gondosan megformált történetre.

– Elmondtam mindent – mereszti vizenyős szemét értetlenkedve Fidél atya.

– Azt nem, hogy mit kért az Úr a csodáért cserébe...

– Nem emlékszem, hogy kért volna valamit – szólal meg némi töprengés után kedvetlenül az idős pap. – A csoda nem banki kölcsön, hogy a folyósítását feltételekhez szabják. Te is az Úr szolgálja vagy, tudhatod jól – tápázkodik föl a nyugágyból, és a bejárat felé totyog.

Az agg ferences szerzetesről gyerekkora pap bácsija jut az eszébe. Jakab pátert hatvanévesen helyezték a falujukba, de hófehér haja miatt vénembernek gondolták. Szikár, szálfagegyenes ember volt, keskeny arcának bal felén, a halántékától az álláig ujjnyi széles heg húzódott. Azt beszélték a faluban, hogy az olasz fronton sebesült meg, de a részletekről a háborút megjárt férfiak sem tudtak semmi bizonyosat. A kis, ferde tornyú templom kifakult kazettái alatt áhítattal hallgatták a szentbeszédeit, melyek érdekes történetekbe ágyazva mindig a megváltás csodálatos lehetőségét hirdették. Hittanórákon is főleg a csodákról mesélt, és a titokzatos teológiai fogalmakat igyekezett érzékletesen megmagyarázni. A Szentháromság misztériumát például három összefogott gyufaszál egyéolvadtt lángjával demonstrálta nekik. Háborús megpróbáltatásairól viszont mélyen hallgatott. Gyermeki kíváncsiságukat azonban nem hagyta nyugton az arcán húzódó rút sebhely titka, s többször is rákérdeztek az eredetére. Jakab páter ilyenkor feddő pillantást vetett rájuk, és rendületlenül magyarázott tovább. Egyszer aztán, hetedikben történt, megunta a kérdezősködést.

– A háború a Sátán műve – fakadt ki dühösen. – Az Úr teremtette világ megsemmisítésére találta ki.

– Akkor meg minek ment harcolni? – akadékoskodott Bandi, a harangozó kajla fia.

– Mert muszáj volt – hajtotta le fejét a páter.
– A Sátán szolgálatába állni? – ráncolta alacsony homlokát Bandi.

– Ezt ti még nem érthetitek – sóhajtott a páter.

Azon a borús, tavaszi délutánon hamarabb engedte el őket. Vajon mitől akadt ki úgy, töprengett hazafelé menet. A világháborús emlékműnél önkéntelenül megállt, és a repedezett márványtáblán sorakozó neveket nézegette. Száznál is többen vesztek oda a faluból a két világégésben. Nekik nem volt olyan szerencsájük, mint a páternek, akkor meg miért nem akarja elmondani, hogy mi történt vele. Tekintete a kötömb tetején álló turulra tévedt. A karmai közt kardot tartó bronzmadár feje gyíkéhez hasonlított, széttárt szárnyai csonkán meredeztek. Már indult volna tovább, amikor észrevette, hogy a füzete nincs nála. Visszament a temetődomb aljában magasodó plébániához. Lenyomta a súlyos rézkilincset, és a félhomályos folyosó birsalmaillatú csendjében elindult a hittanterem felé. A nyitott ajtó előtt megtorpant: a páter hangtalanul zokogott az asztalnál.

– Dicsértessék a Jézus Krisztus – motyogta zavartan.

A páter összerezszent. Könyökével feldöntötte a Biblia mellett álló pálinkás üveget. Az ital ráfolyt a kopottas könyvborítóra.

– Ki küldött? – meredt rá riadtan, mintha rémet látna.

– Senki. A füzetemért jöttem – indult el tétován a padok felé.

– Szürke, őszi reggelre ébredtünk – szólalt meg a háta mögött váratlanul a páter. A hangja rekedt volt, már-már felismerhetetlen.

Visszafordult. A páter a mutatóujjával kusza ábrákat rajzolt a Biblia nedves fedelére.

– Egy fennsíkon voltak az állásaink – emelte rá zavaros tekintetét. – Szemben velünk a hegyek elvesztek az ónos derengésben. Csak egy-két csupasz szikla meredt ki a ködtengerből. Már hetek óta éltünk a lövészárkok nyirkos útvesztőjében. Ha életnek lehet nevezni a napok sivár, monoton múlását. A taljánok velünk átellenben, egy hegyoldal hasadékaiba húzódva várakoztak. Kezdetben még úgy-ahogy elfoglaltuk magunkat. Kártyáztunk, fegyvert tisztítottunk, levelet írtunk, vártuk a tábori postát, az otthoni-

akról beszélgettünk. Néhányan egy dohos nyelvtankönyvből olaszul tanultunk. Aztán lassan elment mindentől a kedvünk. Bénító fásultság nehezedett ránk. Azon a napon a reggeli mellé ezüstpapírosba csomagolt borotvaszappant kaptunk. A Monarchia kényes a harctéri etikettre, világosított fel a századparancsnok. Ha a taljánok kibeleznek, ne borostás képpel járuljunk az Úr színe elé. Tizennyolc éves voltam, a hadiérettségi után pár héttel kerültem a frontra. Ez volt az első bevetésem. A parancs elhangzása után a többiekkel együtt kiugrottam a lövészárokból, és szuronyos puskámat előreszegezve, futólépésben indultam a ködbe vesző hegyoldal felé. Távolról fegyverropogás hallatszott, a puskagolyók láthatatlan madárrajként füttyögtek körülöttünk. Több bajtársam is a földre rogyott. Hasra vettem magam, s a sebesültek és halottak között a fennsík széle felé kúsztam. Nem tudom, mennyi idő telhetett el, egyszer csak arra eszméltem, hogy csend van körülöttem. Egy bokor aljába húzódtam. A köd alászállt, ellepett mindent körülöttem. Egy darabig még vártam, aztán föltápászkodtam, és a puskát magam elé tartva, vaktában elindultam. Már azt hittem, hogy ép bőrrel megúsztam, amikor a ködből hirtelen egy magas alak vált ki előttem. Egymásnak ütköztünk. Éles fájdalom hasított az arcomba. Mindketten térdre roskadtunk. Csak ekkor vettem észre, hogy a puskám szuronya a mellkasába fúródott. Olasz katona volt. Amikor a pengét kihúztam belőle, nyöszörögve dőlt hanyatt. Utolsó erejével letépte nyakáról a láncon függő keresztet, és felém nyújtotta. Capellano militare¹, hörögte. Guarda questa croce...²

A páter elhallgatott, majd rövid szünet után alig hallhatóan folytatta.

– Elsötétült előttem a világ. A tábori kórházban tértem magamhoz. Az arcom bal felét vastag kötés borította. Iszonyúan fájtt alatta. Szurony okozta seb, mondta a viziten a katonaorvos. Hajszálon múlt az élete, fiatalember. Tessék, a keresztje, nyúlt a zsebébe. Szép ötvösmunka. A markában volt, amikor a szanité-

¹ Tábori pap

² Vigyázz erre a keresztre!

cek egy halott talján mellől behozták az éjjel. Alig tudtuk szétfe-szíteni az ujjait, úgy szorította.

A páter lehajtotta a fejét.

– Más figyelmeztető jelet is küldött nekem az Úr, hogy sem-miképpen ne feledjem, számít rám a továbbiakban. Akkor éjjel fehéredett meg a hajam.

Látni szerette volna a haldokló olasz tábori paptól kapott ke-resztet, megérinteni, mint Tamás apostol Jézus sebeit, de nem merte megszólítani a magába roskadt páttert. Fogta a füzetét, és kiosont a hittanteremből.

Alkonyodik. A gyerekkori emlékből ocsúdva valami homá-lyos előérzetféle keríti hatalmába. Valaminek az elkerülhetetlen bekövetkezése. Fölkel a nyugágyról. Az *Irgalmas Szamaritánus Papi Öregotthon* kertje ilyenkor már kihalt. A veranda üvegfalán túl, a tágas ebédlőben, néhány paptársa már a hosszú asztalnál ül. Várják a vacsorát. Ármeán József, az időskori demenciában szenvedő örmény püspök a többiektől félrehúzódva, tétován la-pozgat a breviáriumában. Elfordul az épülettől. Szemközt, a Kál-vária-domb tetején, a lemenő nap ellenfényében a szőlőtőkék, mint szálkák hegyesednek az égre.

Már egy hónapja, hogy negyvenöt év szolgálat után az érsek ta-nácsára ebbe az összkomfortos egyházi öregotthonba költözött. Szinte az egész nyugdíja rámegy a szolgáltatások fedezésére, de ez nem számít. Ugyan mi másra költhetné el a pénzét? A baj az, hogy nem idevalónak érzi magát. Papi pályája utolsó állomása jár az eszében. A havasalji plébánia, a fenyőfából ácsolt kápol-na, a szűkszavú tanyasi emberek, a végtelen erdőség gyantaillatú csendje. Jobb lett volna ott maradni, behalkulni a csendbe, de az új pap érkezésével szűkös lett a hely kettejük számára. Mire idáig jut gondolatban, már a kertben sétál. A fehér kavicssal fel-szórt sétányok mentén kényelmes padok állnak. Mint egy angol klubban, rándul mosolyba az arca, itt is mindenkinek megvan a maga helye. Ő a birtokot övező kőfal keleti oldalánál választott magának padot. Ott senki sem zavarja meg elmélkedés vagy ol-vasás közben. Most azonban fejét tenyerébe hajtva, térdét hasá-

ig felhúzza egy ismeretlen férfi alszik rajta. Ruhája elnyűtt, arca cserzett. Zsírosan fénylő göndör, fekete haja homlokába hull. Fejénél foszlott rafiaszatyor, lábán kitaposott sportcipő. Hányszor látott már nagyobb városokban hozzá hasonló hajléktalanokat rongyaik közt az öntudatlanság magzatpozíciójába vackolódva. Zavartan álldogál mellette. A nap már lement, az augusztusi égbolton halványan fénylenek a csillagok. Az öregotthon felől fölcsendül a vacsorára hívó ének. *Ó, én édes jó Istenem, Oltalmazóm, segedelmem, Vándorlásban reménységem, Ínségemben lágy kenyerem...*³

Az ismeretlen megelevenedik, könyökére támaszkodva hallgatja az áhítattal áramló éneket.

– De szép! – szólal meg a végén.

– Egy régi csíksomlyói búcsún készült a felvétel. A csángó aszszony, aki énekelte, már nem él – magyarázza. – De maga hogy került ide? – vált aggódalmasra a hangja.

– Nem is a kapun keresztül – ül fel mosolyogva az ismeretlen. Fogai feketék, töredezettek. – Tegezz csak bátran! Mi már régóta ismerjük egymást...

– A középiskolából? – fürkészi a napégette, borostás arcot.

Nem szívesen emlékszik arra a négy zavaros esztendőre. A szülei miatt felvételizett a közeli kisváros nagyhírű gimnáziumába. Azt szerették volna, hogy tanár legyen belőle. Valójában semmi különleges nem volt abban az iskolában. Legalábbis az ő szemében. Neurotikus tanárnők, nagyszájú tanárok keserítették meg nap mint nap az életét. Az osztálytársaival sem jött ki valami jól. A fiúk között nem lelt igaz baráttra, a lányokhoz pedig nem mert közeledni. Hányszor gondolt arra, hogy hagyja a fenébe az egészet! Átszökik a határon, ki a szabad világba, ahol azt kezdhet az életével, amit csak akar. Bár az igazat megvallva maga sem tudta, hogy mi lenne az. Hogy mégis kibírta, azt Váradi János tisztelendő úrnak köszönheti. A Szent Miklós plébánia fiatal, szemüveges papja nagy műveltségű ember volt. Nemcsak a tanára, de a barátja is annak a néhány diáknak, akik a szigorú iskolai tiltással dacolva

³ Az ősi székely himnuszként számon tartott csíksomlyói búcsúének.

eljártak hozzá hittanórára. Sokat beszélgettek. Közösén értelmezték a Bibliát. Apokrif evangéliumokat olvastak. A tisztelendő úr közvetlensége, könyvek iránti szeretete, enciklopédikus tudása, kristálytiszt logikája lenyűgözte. Tizenegyedik végén határozta el, hogy ő is a teológiára megy. Az anyja sírt. Unokát akarok. Családot neked, amikor mi már nem leszünk. Az apja dühöngött. Elment az eszed, fiam! A rendszer üldözi a papokat. Nem azért neveltünk föl, hogy börtönben vagy elmeógyógyintézetben végezd. Mondhatnak azonban bármit, végre volt egy határozott célja, és ettől nem engedte magát eltéríteni. Érettségi után sikeresen felvételizett a gyulafehérvári római katolikus teológiára. Kilenc hónapnyi gyötrelmes katonai szolgálat átvészelése után úgy érezte, már semmi sem akadályozhatja meg, hogy kellőképpen felkészüljön hivatása gyakorlására. Tanárai nagyra értékelték szorgalmát, elhivatottságát, diáktársai őszinte tisztelettel néztek föl rá. Erre a lecsúszott alakra azonban sem a gimnáziumból, sem a katonaságtól, sem a teológiáról nem emlékezik.

– Na? – szakítja félbe gondolatait az ismeretlen. – Rájöttél?

– Nem – rázza meg a fejét már-már szégyenkezve. – A bankszámlámon van némi pénz – folytatja tétován. – Szívesen adok belőle, de ma már nem férhetek hozzá.

– Nem kell a pénzed – fekszik vissza a padra az ismeretlen.

– Ez magánterület, idegeneknek belépni tilos – tesz egy lépést feléje mentegetőzve. Orrát megcsapja a koszos ruhából, a mosdatlan testből áradó bűz.

– Már beléptem. Azazhogy bemásztam – mosolyodik el újból az ismeretlen. – De ne aggódj, holnap továbbállok!

– A szobámban van egy kanapé – szólal meg tétován. – Kényelmesebb, mint ez a pad. Ha a paptársak nyugovóra tértek, be-mehetünk.

– Rendes vagy – ül föl az ismeretlen, s a szatyorból műanyag palackot halász elő. – Bor – bök a palack alján alvadt vérként sötétlő folyadékra. A keze enyhén reszket, amint feléje nyújtja. A körmei piszkosak, töredezettek, mint a fogai.

– Gyógyszert szedek – hárítja el a kínálást.

– Te tudod – von vállat az ismeretlen. Kortyol a borból, majd visszateszi a palackot a szatyorba.

Egy ideig esetlenül álldogál mellette, aztán leül a padra. Szótlatlanul várakoznak. Lassan besötétedik, már csak az egyik emeleti szoba ablakán szűrődik ki fény.

– Terézia az ügyeletes nővér – áll föl a padról. – Olvas, vagy tévét néz. Most már mehetünk.

Az épületben csend van. Végigsietnek a kihalt folyosón, fel az emeletre. Előremegy, kinyitja szobája ajtaját, fölgyújtja a villanyt. Az ismeretlen tévován követi. – Mennyi könyv – nézi álmélkodva a könyvespolcot. – Ezt mind elolvastad?

– Mind nem – mosolyodik el önkéntelenül. – Hagytam a szükséges időkre is.

– Milyen fiatal vagy rajta – mutat az ismeretlen a latin nyelvű Biblia gerincéhez támasztott, fekete-fehér fényképre.

– Tessenek rám nézni, mosolyogni – rikkantotta Gráf Kristóf okleveles fényképész. Éles hangjától a behavazott fákon feketéllő varjak károgyva kerengtek szét a magasban.

Ott álltak a puha karácsonyi fehérségben a kormos, középkori templom előtt. Ráférne egy alapos felújítás, motoszka a fejében. Bármelyik percben ránk omolhat. Örvendjen, hogy engedélyezik a működését, mondták a néptanácsnál, amikor ősszel támogatásért kilincselte a hivatalban. Maguk, papok, arra használják a tekintélyüket, hogy félrevezessék a jóhiszemű embereket.

– A plébános úr is mosolyogjon – riasztotta föl gondolataiból a köpcös fotográfus. – Egy búvalbélelt pásztor nem fest jól a nyájával készült csoportképen.

Igyekezett vidám képet vágni.

– Így már jobb – emelte a szeméhez a fényképezőgépet Gráf mester. – Kész is vagyunk.

A pappá szentelése után került ebbe a határmenti városkába a váratlanul elhunyt plébános helyébe.

– Ezeréves település ez, kérem! – fogadta lelkenedezve a plébánián Imre bácsi, az öreg kántor. – Őseink még pogányokként érkeztek ide. A templomot egy Óváry Kál nevű nemes úr épít-

tette. Viharos történelmünk során volt már mecset, istálló, katonakórház. 1689-ben, a várost pusztító, nagy tűzvész idején kis híján leégett.

Az Óváry família több nemzedékét a templom alatti kriptába temették. Horpadt, patinafoltos fémkoporsóik komoran sorakoztak a parányi örökmécses halk derengésében. Várukból csak egy beomlott bástya maradt, mely a múlt megrokkant felkiáltójelként meredezett a Héja-dombon. A lábasházak, a kusza sikátorok, a céhek hosszú udvarai is már csak a plébánia folyosóját díszítő metszeteken léteztek, melyeket egy vándor képíró örökített meg a tizenkilencedik században. A roskatag, gótikus templom körül sűrű panelnegyed terpeszkedett.

Hívei többsége a környező falvakból származott, akiket a jobb étellel kecsegtető iparosítás csalt a városba. Hamar rájött, hogy tudós prédikációkkal, elvont teológiai fogalmak fejtegetéseivel nem sokra megy velük. Ezek az egyszerű emberek lelki békére, hitük megerősítésére vágytak a mindennapok sivár világában. A gondviselésről beszélt nekik. Arról, hogy az Istenbe vetett bizalom megóvhatja őket a veszedelmektől. Irodájának ajtaja a fogadóórakon kívül is nyitva állt a jó szóra szorulóknak előtt. Kórust, olvasókört alapított, bicikli- és gyalogtúrákat szervezett, hittanórán filmet vetített a gyerekeknek. Hívei hálából rendbe hozták a plébánia lepusztult épületét. De a templom restaurálását nem engedélyezte az állam. Maguknak legalább még van egy helyük, ahol ünnepnapokon összegyűlhetnek, mondogatta Hirsch Jónás, az éjjeliőrnek szegődött idős rabbi mélabúsan, ahányszor csak az utcán találkoztak. A mi hajdani imaházunk pontos helyét talán már maga az Úr sem tudná megmutatni ebben az irdatlan betonrengetegben.

A csodákról tervezett tanulmányát lelkipásztori teendői közepette nem sikerült megírnia, pedig gyerekkora óta foglalkoztatta a téma. Papnövendékként áttanulmányozta a teológia könyvtárában talált anyagot, legendákat, posztulátori⁴ jelentéseket, egyházi és világi személyek tanúságtételeit. Kutatásairól az öreg kántornak és Róza néninek, az aprócska házvezetőnőnek beszélt, aki

⁴ *Posztulátor* (lat. kérelmező): boldoggá és szentté avatási eljárásoknak a megyéspüspök vagy illetékes elöljáró által kinevezett tisztviselője.

áhitattal vegyes szörnyülködéssel itta a szavait. Történt azonban valami, amiről senkinek sem szólt.

Azon a márciusi vasárnapon korábban kelt a szokásosnál. Kint még sötét volt. Az áramszolgáltatás is szünetelt. Nyugtalanul aludt, gondolta, sétál egyet a városban, kiszellőzteti a fejét a reggeli mise előtt. A folyóparton megtorpant. A meder fölött árnyként sötétlő vasúti híd mintha a semmibe vezetett volna. Állt, és nézte a mélyben szurokfeketén kavargó vizet. Már világosodott, amikor a piac felé kerülve visszafelé indult. A korhadt fabódék közt húzódó betonasztalokon a madárürülékbe keveredett tollpihék meg-megrebbentek a folyó felől fújdogáló szélben. Szemközt, a vasútállomás földszintes épülete előtt múzeumba illő fekete gőzmozdony állt egyetlen tehervagonnal. Átkelt az úton, a különös szerelvényhez ment. Ide csak a vicinális jön, meg fát és ócskavasat szállító tehervonatok, töprengett az üres vagon láttán. Igaz, pár éve az elnöki vonat is itt várakozott, miközben a nagyfőnök a közeli erdőkben medvére vadászott. De ez rendhagyó eset volt, a szabályt erősítő kivétel. Róza néni mesélt neki az elegáns Pullman-kocsikról, az állomás körül posztoló testőrökről, a peronon felsorakozott helyi és megyei pártvezetőkről. Gondolataiból motorzúgás riasztotta föl. Egy ponyvás teherautó közeledett az állomás felé. A közeli farakás mögé húzódva figyelte, amint a katonai jármű lekanyarodik az útról, és a nyitott vagon mellé áll. A ponyva hátul szétnyílt. Egy altiszt és három baka a raktérből meztelen holttesteket dobált a vagonba. Nem, ez nem lehet igaz, nyilallt belé az iszonyat. Pedig a felkelő nap fényénél már a lött sebeket is tisztán látta, a kékesfehér testekre sárként száradt vért. Huszonnyolc holttestet számolt össze, de lehet, hogy többen voltak. A végén az egyik baka behúzta a vagonajtót, majd mind a négyen letelepedtek a peronra, és rágyújtottak. *Mărășești*,⁵ azonosította a levegőben szétáramló, keserű dohányfüstöt. Ő is ezt szívott a katonai szolgálat idején. Már azt hitte, sohasem lesz vége annak a rettenetes csendéletnek, amikor a teherautó vezetőfülkéjéből kövér tiszt lépett a peronra. Lom-

⁵ Olcsó román cigarettamárka.

hán mozgott, mint egy jóllakott óriáshüllő. A katonák felugrottak, eltaposták a cigarettákat, vigyázzállásba vágták magukat.

– Tovarășul căpitan vă raportează, am terminat cu încercarea⁶ – jelentette az altiszt.

A tiszt odalépett a vagonhoz. GUNOI⁷, írta fehér krétával az oldalára. Gondosan formált betűi egy kalligráfusnak is a becsületére váltak volna.

– Ȑștia nu vor mai încerca să fugă din țară⁸ – vigyorodott el elégedetten. – Noi ne-am făcut datoria. Restul e treaba tovarășilor de la interne.⁹

Kicsin múltott, hogy nem vették észre. Indulás előtt a bakák pár méterre tőle vizelték le a farakást.

Hallott ugyan addig is arról, hogy a szökni próbálókat lelövik a határon. Más volt azonban a szóbeszéd, a suttogva terjedő híresztelés, és más, amit a saját szemével látott. Azon a hajdani reggelen a mindennapok sivár felszíne mögül egyszerre csak rávicsorgott a világtörténelem leghumánusabbnak hirdetett rendszerének brutális barbársága. Hányszor próbálta hívei előtt felfedni a kommunista diktatúra cinikus embertelenségét, kiprédikálni a szószékről azt, aminek akaratlanul a szemtanúja volt azon a kora tavaszi vasárnapon, de az utolsó pillanatban mindig gyáván meghátrált! Éjszakánként éveken át rémálmok győztöttek. Ott állt a peronon, a nyitott vagon mellett. A holttestek megelevenedtek előtte. Karok nyúltak ki, arcok fordultak feléje. Egymás szavába vágva beszéltek hozzá a halottak. Újra és újra elmondták, mint próbáltak átszökni a határon, és végeztek velük hidegvérrel a katonák, mintha csak lögyakorlaton lettek volna. Többen a vagon szélére kúszva a sebeiket mutogatták, hadd lássa, igazat beszélnek. Elmondták azt is, hogy haláluk után levetköztették és a kaszárnya udvarán vadásztróféakként terítették ki őket. Aztán elhallgattak, és várták, várták, hogy megszólaljon.

⁶ Kapitány elvtársnak jelentem, befejeztük a rakodást. (román)

⁷ Szemét. (román)

⁸ Ezek többé már nem próbálnak kiszökni az országból. (román)

⁹ Mi megtettük a kötelességünket. A többi a belügyis elvtársak dolga. (román)

Hogy elmagyarázza, miképpen történhetett meg velük ez a gyalázat. Ő azonban álmában sem tudott megszólalni, és szájában a szégyen mardosó ízével riadt föl reggelente. Mint még soha azelőtt, mélyen magába nézett, és végre megértette, hogy amit ő elhivatottnak vélt, valójában szellemi kalandvagy volt, a bibliai történetek, a borzongató titkok iránti érdeklődés.

Pár hónappal később, fényes nappal az utcán viszontlátta a követőt. Civilben volt, rövid ujjú fehér inget, világos vászonnadrágot viselt. Egy szemüveges, fiatal nő és egy hét év körüli copfos kislány volt vele. Kézen fogva sétáltak, önfeledten nevetgéltek a nyári napsütésben. A hirtelen rátörő, vad düh elvakította, mire azonban a szeme kitisztult, már sehol sem voltak. Még hány ilyen szörnyeteg sétálhat gondtalanul közöttünk anélkül, hogy tudnánk, kicsodák valójában, gondolta émelve. Évek múltán, a rendszerváltás idején, amikor szekusokkal, milicistákkal, katonai vezetőkkel végzett a bosszúszomjas tömeg, újból eszébe jutott a hájas, hullómozgású tiszt. Vajon mi lett vele? Meglíncselték őt is, vagy sikerült elvegyülnie abban a véres maszkabálban?

– Valami baj van? – szólal meg az ismeretlen.

– Te is közülük való vagy? – mered rá.

– Kik közül?

– Azok közül.

– Én?! – hökken meg az ismeretlen, mintha tudná, hogy kikre gondol, aztán lehajol, a szatyorból barna kenyérdarabot tesz az asztalra, s melléje a műanyag palackot.

– Bocsáss meg, nem akartalak megbántani – mentegetőzik zavartan. – Hozok valami normális harapnivalót.

Lemegy a konyhába, készít néhány szendvicset. Miközben az ismeretlen mohón falatozik, párnát, plédet, lepedőt vesz ki a szekrényből, megágyaz neki a kanapén.

– Lezuhanyozhatsz – mondja aztán. – A fürke mellé akasztott törülköző tiszta.

Az ismeretlen a fürdőszobába megy. Mire végez, ő már ágyban van. Az ismeretlen leoltja a villanyt, elvackolódik a kanapén, és pár perc múlva egyenletes légzéséből ítélve már alszik.

is. Ő halott szüleire gondol a sötétben. Mostanában lefekvés után gyakran jutnak az eszébe. Egyfajta lelkiigyakorlat ez is. Tétova magánbeszéd az elmaradt párbeszédék helyett. Lehet, hogy mégiscsak nekik volt igazuk, más hivatást kellett volna választania. Tanárnak talán jó lett volna. Irodalmat tanítani. Tünelkeny valóságként megélt fikciót. Megvolt hozzá a szellemi képessége, a kellő empátiája, a könyvek iránti szeretete. Ő azonban iszonyú élménye után is megmaradt papnak. Pedig a rendszer biztosan értékelte volna, ha szögre akasztja a reverendáját. Egy teológus, aki kételkedik a gondviselés létezésében, milyen remek propaganda-lehetőséget lett volna az ateista állam aktivistái számára. De még a pusztá gondolattól is irtózott, hogy azokkal kerüljön egy táborba, akik így vagy úgy ártatlan emberek gyalázatos haláláért felelősek. A lelkiismerete szerint cselekedett: szkeptikus lelkipásztorként is a hívei hitét vigyázta. Néha, mintha kívülről, látta magát, amint keresztel, esket, vagy temet, megtöri az osztyát, magasba emeli a kelyhet. Idővel ritkultak, majd megszűntek a rémálmai. Lefekvés után alákerengett az öntudatlanság semmibe vesző spiráljában. A rendszerváltás után harmincöt évesen doktori képzésre jelentkezett. A teológián örömmel fogadták, emlékeztek kivételes munkabíráására, példamutató magatartására. Egy éves kutatói ösztöndíjat nyert Rómába, hogy a csodák tanulmányozásához a legilletékesebb helyről, a Vatikán könyvtárából is gyűjthessen anyagot. Az igazság az, hogy annyi év bezártság után végre világot akart látni, a szürkéségből a napfényes Itáliába vágyott. Ezért úgy osztotta be az idejét, hogy a kutatásai mellett kirándulásra is jusson. A mediterrán táj szépsége már-már vallásos áhítattal töltötte el. *Summa cum laude* minősítéssel doktorált. A magasan képzett teológusokból álló vizsgabizottság egyetlen tagjának sem tűnt fel, hogy kételkedik abban, amiről gazdagon dokumentált disszertációjában értekezett. Dolgozata könyv alakban is megjelent, több nyelvre lefordították, elismerő kritikákat írtak róla. Sikeres vizsgáját követően évtizedekig a teológia könyvkiadójánál, a *Sacra Litterae*-nél dolgozott. Számos egyházi kiadványt szerkesztett. Lelkiismeretes munkájáért több-

ször is elismerésben részesült. Aztán pályafutása utolsó állomása következett: a havasalji plébánia, a fenyőfából épített kápolna, a hallgatag tanyasi emberek, a végtelen erdőség gyantaillatú csendje, melybe oly jó lett volna behalkulni.

Possilipo.¹⁰ Áll a dombtetőn. A sziklás oldalon színes villák. Rózsaszín, narancssárga, vérpiros virít a cédrusok szélben imbolygó, zöld lombbernyői között. Körülötte zajos turisták, kergetőző gyermekek, egymásba kapaszkodó szerelmespárok. Előbbre lép, a tenger fölé magasodó kiszögellés szélére. Káprázó szeme előtt a víz és az ég vakító kékje összeolvad. Egyre hangosabban dobog a szíve. A zajra fölriad. Nem, ez nem a szíve. Az ajtón dörmöbölnek.

Mire az ágyról fölkászálódik, a két fekete egyenruhás biztonsági őr már bent is van. Elhúzzák a függönyt. Körülnéznék a reggeli fényben fürdő szobában.

– Láttá ezt az alakot? – nyújt feléje a fiatalabb egy fekete-fehér fényképet.

A kép homályos, de semmi kétség, az ismeretlen van rajta. Az öregotthon kertjének hátsó falánál áll, a térfigyelő kamerába néz.

– Nem – rázza meg önkéntelenül a fejét.

– Biztos? – akadékoskodik az idősebb, a kanapéra tett párnára, összehajtogatott plédre, lepedőre meredve.

– Menjünk, még itt lehet valahol a közelben – türelmetlenkedik a fiatalabb, és kilép az ajtón.

– Fidé! atya hajnalban meghalt – szól vissza mintegy mellékelesen a küszöbről az idősebb, mielőtt a társa nyomába szegődne.

Zavartan áll a szoba közepén. Nézi az asztalon hagyott kenyérdarabot, a műanyag palack alján vérként vöröslő bort.

¹⁰ Nápolyi negyed, neve a görög *pauszülipon* szóból származik, jelentése: szabadulás a mindennapi gondoktól.

Csontos Márta

A végítélet iróniája

Egy Örkeny-egyperces nyomán

*Már jó előre beharangozták az evangéliumok,
hogy egyszer vége lesz a világnak,
csak azért, hogy elkerülhető legyen a pánikhangulat,
hogy tudj felkészülni a nagy változásra,
mert nem lesz új Noé-bárája; pontosan
nem mondanak semmit a jósok és a próféták,
nincs kimondható, körülírható időpont,
elkendőzi a titoktartás és bizonytalanság homálya.*

*Már jó előre beharangozták, jön az utolsó ítélet,
már többször is riadót fújtak a tündérkürtök,
a méreg-ajkú daturák trombitaszóval hirdették,
nincs több lehetőség a földi lét hosszabbítására,
az összeomlás most már nem kerülhető el,
nincsenek különjáratok és léghajók sem
indulnak más dimenziókba és éteri szférákba.*

*A mennyei helytartónak írt kérvényeket többé
már nem fogadják el, mindent és mindenkit
egyformán érint a trauma.
most végre érvényesülhet majd a totális egyenlőség
és megszűnik a tesvériség-tipró diszkrimináció.
Mindenki együtt zuhan a Megsemmisítő sötétkamrájába,
többé nem lesz első vagy utolsó...*

Bódi Péter

Turbulencia

Negyedórás késéssel indultunk, de már így is meg kellett volna kezdjük a leszállást legalább húsz perce. Alig több mint másfél óra az út, nem értem, hol cseszhették el ennyire. Előveszem a telefonom, hangosabbra állítom a zenét, nemcsak azért, hogy elnyomjam a szomszéd sorból fel-felhangzó gyereksírást, de azért is, mert tetszik ez a szám, és érzem, hogy pont most jön egy jobb rész. Ekkor a gép hirtelen rázkódni kezd, erősen, de alig néhány másodpercig. Lekapom a fülest, és közben leállítom a mixet, hogy ne maradjak le semmiről. A köröttem ülők egy része a karfába kapaszkodva, kővé dermedve figyel, egyelőre még csak a többi utas reakcióját lesve, akik a saját anyanyelvi környezetükbe ágyazott viccelődéssel próbálják elnyomni az ösztönös félelmet, de a tapasztaltabbak büszke nyugalommal olvassák tovább az újságjukat, vagy alszanak az ülésükbe süppedve. Természetesen középen ülök, mellettem, az ablaknál, egy idős nő a karfákba kapaszkodók sorát erősíti, míg a másik oldalamon egy fiatal lány zavartalanul lapozgat egy régi könyvet. Az idős nő elegáns kosztümruhát visel, valami flancos rendezvényre siethet, valószínűleg még a cuccait sem rakja le landolás után, mert akkor lazábban öltözött volna. A fiatal lány viszont egyszerű farmert és kötött pulcsit választott az utazásra, a haja oldalt felnyírt, hátul néhány rasztatinccsal, és remekül áll neki, ahogy a nagy, kerek szemüveg is. Megpróbálok ilyeneken gondolkodni: ruhákon, hajakon, vajon ki mit hord és miért. Ez persze csak figyelemelterelés. Meglepő ugyanis, mennyire megijedtem én is a széllökéstől, valami mélyről jövő szorongás tört rám, az afölött érzett aggodalom, hogy ha most bármi történik, én azt semmiképp sem tudom befolyásolni. De nincs baj. Nincs semmi baj. Ha megnézzük Európa repülési útvonalait, naponta több ezer járat szeli át a kontinenst, a térképből alig látszik alattuk valami, és mikor zuhant le utoljára gép, mármint Európában? Nem is tudom. Egyetlen eset jut eszembe, ironikusan,

pont a lengyeleknél, mikor a légierő egy gépe veszett oda, a fedélzeten a fél kormányal. Az elmúlt hetekben olvastam róla, valami évforduló miatt. Visszarakom a fülhallgatót, benyomom a mixet. Ahogy beüt a jó rész, a basszus izgalmas játékot kezd egy magas, csilingelő hanggal – ezt a zenét nekem írták. Nem kell ráparázni egy kis turbulenciára, gondolom, gyakran megesik, még csak a személyzet sem próbált minket megnyugtatni. És ekkor beugrik, hogy még a lengyelek légikatasztrófája sem Európa területén történt, hanem már a célállomás közelében, Oroszországban. Szmolenszk. Igen, az lesz az. Vagy az még területileg Európához tartozik? Mindegy, nem most kéne ezen kattogni. A gép egyszer csak megkezd a leszállást, enyhén nyomáskülönbséget érzek a fülemben.

Alig fél perccel később megint rázkódni kezdünk, először még csak egészen finoman, mintha ringatnának minket, majd erősebben is. Lehunyom a szemem, ha valaki rám nézne, egy laza csávót lásson – főleg a mellettem ülő lány, aki korábban sem vett igazán tudomást a széllökésekről. Ahogy a gép hatalmas fémteste ismét megnyugszik, elgondolkodom azon, mit érzek. Félni rendszeresen szoktam. Aki azt mondja, nem szokott, az vagy hazudik, vagy örült. De én már megtanultam kezelni ezt a félelmet. Kétféle is van – mintha mindkettőt a felszínen érezném, a bőrömon. Körbevesznek, az egyik – mint egy páncél –, kissé lelassít, de megvéd, a másik – mint egy szuperhőst a tapadós sztreccsruhája –, felbátorít és elrejt. De most mást érzek. Mintha a testem középpontjában lenne egy mag, egy félelemmag, ami csak úgy sugározza ki belőlem a félelmet, és ez a félelem csak részben áll meg a testem határvonalánál, a bőröm is átenged belőle valamennyit, érzem, határozottan érzem, ahogy lesüt rólam ez a félelem, akármit is csinállok. Mike Tyson egyszer azt nyilatkozta, hogy az egyik edzője rendszeresen mondott neki valami olyasmit, hogy a félelem olyan, mint a tűz. Képes melegen tartani, képes megfőzni az ételed, ugyanakkor a házadat is képes elpusztítani. Az első kettőt már jól ismertem eddig is, de a harmadikkal rég nem találkoztam, így azt hittem, már nem is létezik. Erre jön egy laza széllökés, és itt ülök egy fapados járat kényelmetlen kis ülésén, rettegve.

Kinyitom a szemem. A mellettem ülő idős nő lassított felvételeként mozog, az arca falfehér, de ahogy a gép ismét nyugodtan száll alá tovább, ő is kezdi visszanyerni a kontrollt a saját teste felett. A mellettem ülő lány továbbra is csak olvasgat, annyira nem törődik a turbulenciával, hogy még a közös karfánkon is úgy terpeszkedik, mintha nem én lennék közel nyolcvan kiló és száznyolcvanöt centi. Nem fél, vagy legalábbis ő már megtanulta kezelni azt a tüzet is, ami a házadat égeti el. Ez persze nem esik jól, keménykötésű srác vagyok, de úgy tűnik, csak a felszínen.

Aztán egyik pillanatról a másikra teljesen lenyugszom. Teljesen hűlye vagyok, túlgondolom az egészet.

Korábban nem is tudtam, hogy félek a repüléstől.

Most csinálom először.

Még egyszer rácsavarok a hangerőre, az egyik lábfejem finoman dobogni kezd. Újra fogom hallgatni ezt a szettet, ritka jó. Előveszem a telefonom, hogy még egyszer megnézzem, ki a DJ, el ne felejtsem. Furcsa neve van, DJ Warsaw, én meg épp Varsóba repülök, nem is értem, azt szedtem le, amit először feldobott az algoritmus. Ösztönösen nyomom be a mobilnetet, hogy rákeressek a DJ-re, mikor hirtelen beugrik, hogy az indulás előtt vagy háromszor mondták be, hogy a készülékeinket állítsuk repülési üzemmódba, vagy, ha ez nem lehetséges, kapcsoljuk ki őket, és hagyjuk is így egészen a landolásig. Ekkor a gép vaskos testét újabb széllökés éri, ezúttal erősebben és váratlanabban, mint korábban. Hirtelen elnevetem magam – mekkora lenne már, ha azért zuhanna le a gép, mert rákerestem egy DJ-re.

Csak a turbulencia, nincs semmi baj.

Lehunyam a szemem, hátrahajtom a fejem, és már meg sem játszom: csak lazulok.

De nem sokáig. Kényelmetlenül, oldalra csavart gerinccel ülök, hogy ne hatoljak be a mellettem ülő lány terébe, most a könyöke mégis megbök, olyan erővel, hogy az csak véletlen lehet. A másik oldalról pedig egy sikítást hallok, az idős nő bepánikolt. Kinyitom a szemem. A fiatal lány már nem a könyvet lapozgatja, hanem két tenyérrel markolja a karfát, és bár az arca még szinte nyugodt, nagyon

határozottan néz a vezetőfülke irányába. Az idős nő hozzám beszél, leveszem a fülhallgatót. Azt kérdi, ez gyakran szokott-e előfordulni, mire őszintén felelek: nem tudom. A turbulencia meg egyre csak erősödik, a félelemmag ismét sugározni kezd. Vajon ez már az otthonunkat elégető tűz? Tényleg baj van? Vagy ez is csak egy kis szél-lökés? A fiatal lányra nézek, ő meg vissza. Nem szól hozzám, de a tekintete mintha neki is azt kérdezné, ez vajon normális-e. Megvonom a vállam, és valamiért én is a vezetőfülkét kezdem el bámulni. A pilóta beleszól a mikrofonba, nyugtatgatni próbál minket, mire az utastérben kitör a pánik. A felettünk lévő légkondis, olvasólámpás panel hirtelen megnyílik – azok a légzést segítő műanyag valamik esnek ki rajtuk, amikről indulásnál magyaráztak valamit, de csak annyi maradt meg, hogy előbb a sajátunkat kell felhelyezni, és csak később a gyerekekét. Van nyilván mentőmellény is, jól jön az még a szárazföldbe való becsapódáskor. Néhányan egyből elkezdik felrakni a maszkot, mintha ez bármit is segítene, mások letépi és elhajítják, hogy ne legyen útban. Én egyszerűen csak otthagytam, ahogy a fiatal lány is. Az idős nő már a kezében szorongatja, de inkább úgy, mintha belekapaszkodna – még nem akarja elhinni, hogy fel kéne vennie. Ahogy a turbulencia tovább erősödik, a pánik is káosszá alakul át, semmit sem hallani a pilóta vészmonológjából. A fiatal lány megfogja a kezem, de nem néz rám, kővé dermedt, és ezen az sem változtat, hogy a gép hirtelen rázkódása egyszer csak abbamarad, az orra viszont előre bukik, és olyan szögben kezdünk el süllyedni, hogy senki sem tudná elhitetni velem, hogy ez már nem zuhanás. Szinte mindenki ordibál, bár néhányan – mint mi is – az összes izmukat megfeszítve várják az elkerülhetetlent. Viszonylag hátul ülök, és nem tudom, ez jó vagy rossz. Mintha egy filmben hallottam volna, hogy egy repülőgép becsapódásánál sokkal előnyösebb elől ülni, de az is lehet, hogy épp fordítva van, elvégre a gép eleje fogja fel az ütést. Erre a gondolatra ösztönösen hátranézek, hány sor lehet még mögöttem, és ekkor valami igazán szokatlant látok. Az emberek nyilván itt is pánikolnak, sikoltoznak vagy szoborként ülnek, de pont mögöttem egy széles vállú, vastag karú, fekete férfi ül, enyhe mosollyal az arcán. Mike Tyson az, Iron Mike, a valaha élt

egyik legjelentősebb nehézsúlyú bokszo, egyszerű fehér pólóban és melegítőben. A szemembe néz, majd megszólít, természetesen magyarul:

– Igen, fiam, jól érzed. Ez már az a tűz. Az a tűz, ami az otthonodat pusztítja el.

– Bocs, Mike.

– Miért, fiam?

– Véletlenül kikapcsoltam a telómon a repülési üzemmódot.

Pontosan tíz perccel az ébresztőóra előtt kelek, már nem tudnék visszaaludni – ülök az ágyban, és próbálok magamhoz térni. A legtöbb álom általában egyből halványulni kezd, ez viszont olyan élnk, mintha tényleg megtörtént volna. Még Mike Tyson pontos arcimimikáját is fel tudom idézni, olyan félelmetes nyugalmat árasztott, mintha épp a családjával töltött volna el egy kényelmes ebédet. A sikolyok viszont még mindig visszhangzanak a fejemben. Na mindegy, most nincs erre idő. Alig egy óra múlva indulok a reptérre, és néhány dolgot még be is kell pakolnom. Évek óta nem repültem, természetes, hogy tartok tőle, ráadásul a szmolenszki katasztrófáról tényleg olvastam mostanában, és elég sokat is agyaltam azon, hogy milyen lehet egy épp zuhanó repülőgépen azon kattogni, hogy akármit is csinálók, egy-két perc, és meghalok. Mike Tyson cameója sem teljesen véletlen: néhány napja futottam egy hosszabbat a Budai-hegységben, ilyenkor mindig többórás podcastokat hallgatok, és most épp egy Joe Rogan Mike Tyson interjút szedtem le, ahol viszonylag sokat beszéltek a félelemről, mint gátló erőről vagy épp motivációról. Ahogy szépen összeáll bennem az álmom eredete, teljesen lenyugszom. Bár nem valami jó előjel az, hogy a Varsóba tartó járatom előtt azt álmodom, hogy lezuhan a Varsóba tartó járatom, ez azért mégiscsak álom, az érzelmeim kivetülése. Hiába szokatlanul élnk.

Fehérjeturmix, zabpehely, vitaminok, kávé, mosdó, tíz perc rohangálás a lakásban, hogy semmit se hagyok-e itthon, és már indulok is.

Mikor leszálok a FERIHEGY vasútállomáson, hogy átszálljak a reptérre tartó 200E buszjáratra, egy pillanatra mégis felizzik bennem az a bizonyos félelemmag. Szinte látom is, mintha fekete len-

ne, lilás-fehér lángcsóvákka. Le kellett volna feküdnöm időben, egyszerűen fáradt vagyok. Elfelejtettem, milyen nehezen alszom el olyankor, mikor korán kell kelnem, pontos időpontra, nem úgy, hogy haverhoz megyek, és még írhatok is neki, hogy bocsi, de kések kábé tíz percet, ami aztán lesz vagy húsz. Mindent az utolsó pillanatra hagytam, alig hatórányi alvásidővel – ráadásul részben ezt is forgolódással töltöttem, és mikor végre félálomba merültem, szinte egyből éreztem, hogy vécére kell mennem. Csak ezután aludtam el, akkor viszont már mélyen, Mike Tysonnal.

Nem vagyok oda ezért a repülésért. Nem is az, hogy félek tőle, csak valahogy fölöslegesnek érzem. Valószínűleg igaz, amit mondanak róla, hogy nagyon károsítja a környezetet, de nem is ez a fő bajom, hanem a távolság. Varsó busszal is vállalható lett volna, tizenhárom óra az út, ennyit azért néha ki lehet bírni, max kiolvasok végre egy könyvet – erre hónapok óta nem volt időm. Így is hoztam magammal valamit, de a bő másfél óra alatt jó, ha negyven oldalt tudok – persze, ha nem fog egyetlen gyerek sem sikítani mellettem. Én egészen máshogy terveztem volna az egészet, de nem én fizetem az utamat.

A becsekkolás szokatlanul gyorsan ment, nem volt sor, így most dekkolhatok itt másfél órát. Egy ideje már a 2-es terminál hatalmas várójában ülök, egy mixet hallgatok, de a DJ neve természetesen nem Warsaw, viszont akkor már legyen lengyel, Zamilskát töltöttem le. Elkezdeném a könyvet is, de hiába a duplakávét, félig még mintha mindig aludnék. Unatkozom. Elvileg még tizenöt perc, és kiírják, honnan indul a gépem. Ekkor szerencsére beugrik, hogy illene valami ajándékot vinnem magammal, így benézek a Duty Free-be, és veszek egy nullhetes Unicumot. Mire végzek, kint van a kapu, A2. Nem kell messzire mennem, viszont, ami furcsa, hogy mikor odaérek, látom, már ki is írták, hogy késéssel indulunk – ráadásul elvileg tizenöt percnyivel, ahogy az álmomban is.

Odahúszom a gurulós bőröndöm egy szabad hely mellé, leülök, és nézem, ahogy az utasok tolakodva sorakoznak – mintha nem lenne helyjegyünk. Lassan vége a mixnek, rámegyek a reptéri

wifire, egy másik lengyeltől szedek le mixet, VTSS, hadd szóljon. Amíg a sor csökkenni nem kezd, letöltök másik két mixet is, hátha kéne az útra. Mikor végzek, ránézek a beszállókra. Még mindig vannak jó páran. Bámulok, élvezem, ahogy felpörög a zene, majd hirtelen észreveszem, hogy a sorban áll egy idős nő is kosztümruhában, és nagyjából úgy néz ki, mint az álmomban. Megvakarom a fejem, furcsa grimaszt vágok, de igazából nem azért, mert ezt jelnek fogom fel vagy ilyesmi. Inkább olyan, mintha egy filmben szerepelnék, és úgy érezném, ezt most jelként kell értelmeznem. De én hiszek a véletlenekben. Túl összetett a világ ahhoz, hogy a benne megjelenő minták összessége mind előre eltervezett legyen. Mike Tyson meg amúgy sincs sehol. Megvárom, míg már csak néhányan állnak a sorban, majd felállok, és komótosan odacammo-gok én is. Mikor átlépek a kapun, még jönnek utánam néhányan, és büszkeséget érzek, amiért nem álltam én is a többiekkel együtt jó tíz percet a tömegben, teljesen feleslegesen.

A valóságban is hátul ülök. Ezt eddig észre sem vettem, csak miután elől szálltam fel a gépre, szóval a megspórolt tolakodásért most jó öt perc szerencsétlenkedés vár rám, de nem baj, vicces figyelni a repedésig agyontuszkolt táskásjukat erőszakkal csomag-tartóba tuszkoló utasokat. Időm viszont van bőven, megnézem, és tényleg középső ülést kaptam, legalábbis gondolom, mert az van a boarding passomra írva, hogy 37E, és feltételezem, hogy ez azt jelenti, hogy az A, a B és a C van az egyik oldalon, míg a másikon a D, az E, és az F, az E pedig akkor tényleg a középső. Hihetetlen, mennyire szerencsétlen vagyok. Viszont érdekes egybeesés az is, hogy az álmomban is nagyjából ezen a helyen ülhettem. Bár, mikor utoljára repültem, akkor is így volt, még évekkal ezelőtt. Egyvalamitől azért egy kicsit mégis megijedek: mi van, ha én már megnéztem a helyem korábban is, és kikövetkeztettem, hol fogok ülni, csak elfelejtettem? Ennyire nem lehet rossz a memóriám. Elvégre még az álmomra is emlékszem, néhány részletre meglepően élénken. Egyszer csak megnyílik előttem az út, többen is egyszerre ülnek le a szűk folyosó melletti széksorokba. Szinte zavartalanul sétálok, egészen a harminchetedik sorig.

Az első, ami feltűnik, hogy már telepakolták az ülésem feletti csomagtartót. Kérdőn nézek körbe, hátha valaki észbe kap, de mindenki kerüli a tekintetem. Egy kissé ideges leszek, mert utálok az emberi önzőségnek ezt a fajtáját, a kézipoggyász alig van néhány utasnál ott, ahol lennie kéne, a lábuknál. Ekkor egy légiutaskísérő odalép hozzám, megfogja a bőröndöm, és azt mondja, hátul még lesz hely. Ez egyfelől rendben van, úgyis arra kell leszállnom, másfelől zavar, hogy nem lesz rálátásom a cuccaimra. Nem is attól félek, hogy ellopják, csak valahogy mégis kényelmetlen. Félhangosan odaszólok a közelemben ülőkhöz, hogy valaki nem szedné-e le a cuccait a fejem fölül, mire az ülésem melletti sor végéből, az ablak mellől felnéz rám egy idős nő. Igen, a kosztümruhás.

Már mellette ülök, mikor szorongani kezdek. Nem tudom lenni a szemem a nőről, de ő ezt nem veszi észre, még neki is korán lehet – az ablaknak döntött fejjel próbál aludni, egy sálát vagy kendőt használva párnaként. Bár az már valószínűleg korábban feltűnt volna, ha Iron Mike is köztünk van, alaposan megnézem a mögöttem lévő széksort, de csak egy fiatal házaspárt látok ott egy néhányéves gyerekekkel. Sehol egy nehézsúlyú bokszzilágbajnok, a többi meg lehet véletlen egybeesés. De meddig? Úgy értem, hány véletlen fér el egymás mellett úgy, hogy az még véletlen legyen? Ha tartom magam az elveimhez, végtelen számú, elvégre nemcsak a csodákban, de a jelekben sem hiszek, egyszerűen nem tudom elképzelni, hogy valami rajtam kívülálló csupán miattam történjen meg, és hiába szeretnék nagy ember lenni, nem tartom magam olyan fontosnak, hogy azt gondoljam, egy transzcendens erő üzenet nekem. De azért az idős nő meg a tizenöt perces késés tényleg durva. Nézem a többi utast, és egyszerűen képtelen vagyok őket felidézni az álmomból, mintha itt is lettek volna meg nem is, már összeolvadtak, homogén masszaként sikoltoznak az emlékeimben.

Szinte mindenki helyet foglalt, és el is kezdenék örülni neki, hogy szabad lesz a mellettem lévő ülés, mikor persze megjelenik a széksorok között az utolsó utas is: egy fiatal, szemüveges lány, oldalt felnyírt hajjal, hátul néhány rasztatincsel, farmerban, kö-

tött pulcsiban. Lefagyok, ami úgy nézhetne ki, mintha valami ösbunkó lennék, aki alaposan meg akarja bámulni, de szerencsére nem veszi tolakodásnak, rám mosolyog.

Ugyanolyan megkövülten, befeszített izmokkal ülök, mint álomban, mikor zuhantunk. Már nem is gondolkodom, egyszerűen csak tudom, hogy ez már nem lehet véletlen. Ráadásul az is beugrik, miért volt ez az álom élénkebb a szokásosnál: az álmok általában csak úgy megtörténnek, nem tartanak sehonnan seho-va, ez meg inkább olyan volt, mint egy emlék. Pontosan tudtam, honnan jövök, és mi a célom, még arra is emlékeztem, mennyit késtünk, igen, emlék, ez lesz a jó szó, mintha egy emléket éltem volna újra, vagy inkább előre. Akkor ez mégsem csak egy álom, hanem valami más. Egészen biztos vagyok benne, hogy le kell szállnom a gépről – nem akarok meghalni. De közben felelősséget is érzek a többiek iránt. Hányan lehetnek itt rajtam kívül? Nagyjából tele vagyunk, soronként hat ülés, én a harminchetedikben ülök, és még három sor legalább van, az minimum száz-húsz ember, plusz a személyzet. Megakadályozzam a gép indulását? Akkor lehet, hogy az illetékesek időt nyernek, és rájönnek a hiba okára valahogy – amit aztán letagadhatnak, és akkor csak egy örült leszek, aki miatt százharminc embernek lett elrontva a napja, a hete, az utazása, a hazaérkezése. De így, ha le is szálllok, a lelkemen fog száradni a haláluk. És ha tévedek? Akkor viszont tényleg egy örült vagyok.

Miközben egy másik légiutas-kísérő segít a mellém ülő lánynak, hogy az ő táskája is elférjen valahol, elfog a pánik. Mi lesz, ha mégis a gépen maradok? Hirtelen a saját életem megmentése kerül előtérbe, bár már ekkor is gyávának tartom magam emiatt. Jó lenne legalább a lányt megmenteni valahogy, de hogy nézne az ki, ha úgy szólítanám meg, hogy *ne haragudj, le kell szállnunk, mert a gép le fog zuhanni?* Semmit sem tehetek, ráadásul, ha előállok az elméletemmel, ki tudja, hogy fognak kezelni? Minél kevesebb feltűnést kell keltenem. Felállok, elindulok hátrafelé, mire egyszerre két legiutaskísérő is megindul felém, egy előlről, egy hátulról, és miközben lekapom a

bőröndöm a csomagtárolóból, már párhuzamosan mondják, hogy mindjárt felszállunk, fáradjak vissza a helyemre. Mikor kijelentem, hogy nekem haza kell mennem, az egyik ösztönösen, meglepetten kérdezi meg, hogy miért, de a másik érzi rajtam a pánikot, nyugtatni kezd. A remegő kezem és a megbicsakló hangom ellenére megpróbálok lehiggadni, és mondok valami olyasmit, hogy otthon hagytam egy létfontosságú gyógyszerem. Jobb híján lekísérnek a gépről. Útközben az egyik légiutaskísérő tovább nyugtatgat, a másik hivatalból közli, hogy természetesen nem tudnak megvárni. Mikor ismét a terminálban vagyok, a légitársaság egy másik alkalmazottja indul meg felém, arcán mosollyal, de nem azzal a fajta őszinte nyugalmat árasztóval, amit Mike Tysonon láttam, hanem a kommunikációs tréningeken begyakorolt, erőltetetten enyhe, faarcú vigyorgással. Lerázom a srácot, többször is elmondom neki, hogy *ezt nagyon elcsesztem, de nincs semmi baj*, próbálok lazázni, mintha mindegy lenne, mikor utazom, és bár valószínűleg átlát rajtam, idővel mégis magamra hagy.

Hazafelé a buszon és a vonaton is csak bámulok kifelé az ablakon, végtelenül gyengének és gyávának érzem magam. Ráadásul óriási hazugság volt, hogy mehetek később is. Mást fognak választani helyettem. Baszhatom. Hazasétálok a Deákról. Egyfelől húzom az időt, másfelől jólesik, de gondolkodni nem tudok. Otthon leülök, rákeresek a járatra, és tényleg tizenöt perces késéssel szálltunk fel. Illetve, szálltak fel a többiek, nélkülem. Meg kéne írnom a lengyeleknek, hogy ne várjanak fölöslegesen, keresnem kell egy jó kifogást, hátha találunk megoldást, de ehhez sincs erőm. Ekkor eszembe jut az Unicum. Nem ittam másfél hónapja, így a rendszeres edzésnek, a helyes táplálkozásnak és az amúgy általában kellő mennyiségű alvásnak köszönhetően most egész jó az állóképességem, ráadásul még csak nem is vagyok oda az Unicumért, de most gondolkodás nélkül kapom elő a táskámból a fekete, gömbölyű üveget, keresek egy poharat, majd leülök, és miközben a következő egy órában a híreket és a légitársaság honlapját frissítgetem, úgy berúgok, hogy aztán késő estig olyan mélyen alszom, mintha személyesen Mike Tyson ütött volna ki.

Várnagy Márta

Most merre

Kabdebó Lórántnak

*Háttal állt minden időnek,
görnyedt a középpont felé.
Kutatta a nincset, egyre szólította,
létezel te, egy igaz Isten. Végül
föllemelte a tekintetét.
Lelke kihajlik a bronzból.
Szája szögletén, Uram, most merre.*

Nagy Zopán

Átjárások / Nyelvi virrasztások, vibrálások...

Pape Satan! Netán: az ismeret(len) sleppje ült itt ellen-seggre? Átfordulások hada, pucsít-ásítások és ki-otrombulások inverz diadala... Cave, cavete! Óvakodj, óvakodjatok! Ótvaros ordasok: megveszett *Nemberek* özönlenek az alvilágított felekezetbe – s rohannak, botlanak, esdekelnek ellen-kezekbe...

Cave! Tömeges mézszárszék-veszély! Rondamonda asszony-császár üzen: hamarost hiper-gnómius hadakat küld reánk Parabonita, a sokkosan nemtelen amazon-királyné, a mutáns muréna-pókokkal, félkegyelméletlen hibridgomba-sáska-patkány-emberekkel és különféle robot-állatokkal kísérletező, ismeretlen szörnyedelmeket keresztező, gyilokgép-lényeket létrehozó, hírhedt-kegyetlen bonc(kar)mester! Reccs, roncs! Elmelke para-reccs! *Nincshova...* Meneküljete!

Ó, Négy Nemes Igazság! Ó, Nemes Nyolckrétű Ösvény! – A rádióból az egykori versmondólány megcsomósodott, dohányosan rekedt-kesernyész, mély hordóból dongó, kérges hangja szólt, s régmúlt időkből szivárgó történet-töredékeket mesélt:

A nepáli-indiai határnál, i. e. a 4-5-ik század környékén, Kapilavasztu városában Suddhódana király nem sejtette, hogy extra-szuper spermáját kibe-mibe is rejtette!? Limbiniben ki született, mágadhi prakrit nyelvet ki gügyögött ércesen? – És 29 évesen ki hagyta el a szépséges Jasodarát és a kis Ráhlut?, hogy majd öltön világváltó álruhát...

Ó, elsüllyedt világok! Jaj, gutaütött ma! Ó, Sákjamuni Gautama...

Ó, az a bizonyos, lehetetlen-lehetséges... Az *Imago Mundi* egy *transzcendens minta (földi) utánzata is...* – olvasta a különleges gyógyszerész hölgy kávészünet helyett... Aztán pirulák domborzatának simogatása, szín-minták rendszerezése közben az olvasást elmélkedéssel és bevillanó (akár archaikus) képekkel ötvözte:

a Kozmosz és megszentelt tükörképe: a Templom (és a Jelen?) közötti ontológiai különbség... Most egy nyugtató-szemhunyasnyira ne foglalkozzunk a létezővel, inkább csak a léttel! Gudea (babilóniai király) álmában: Nibada istennő egy titokzatos táblát mutatott fel, melyen a kedvező csillagállások voltak felvésve... Szennahéríb úgy építette Ninivét, ahogy az „meg volt írva” a csillagokban!

Dávid és fia Salamon egy önfényétől ragyogó tabernákulum előtt ámulva áll. Az *oltár: szent sátor... In aeternum... A bizánci templom a Kozmosz mása!* – írja Eliade, s nyilatkozta egykoron, i. e. a 6-ik században Kozmás Indikopléusztész (Indiátjárt Kozma), az alexandriai görög geográfus...

- - -

Intermezzo.

A *leíró* alteregójának egyik lánya (a 17 éves Zoé) küldte eme: *Elégia helyetti be- és kifordulás* című, *Mutasd meg a csunyáját!* alcímű verset:

A gyerekek puncik, pöcsök...
Az *emberek* pinák, faszok...
Van közöttük suttyó, köcsög...
Van, akin csak takony ragyog...

Az *emberek* romlott dögök...
Gazemberek, roncs ördögök...
Van millió kis-kurva (is)...
És sok herma fordítva (giccs)...

Az *emberek* gerincében
Tumor lett a nemes ében...

Az *élet* itt végítélet:

Rákfenék az agyban, szívben...

Nyálkás trágya: elixírben...

(H)úgy a hála halk halála...

- - -

Tarka magyar!

Híg a haza!

Itt az Idő:

Ős-mostoha!

- - -

Matuzsálem Maggid és ős-tanítványa, egy fiatalittas jámbor haszid: Újholdkor kezdték el a 23 éjjel-nappal tartó démonűző szertartást (eme nonstop ima-mormolásra ébredt az eltévedt, alvajáró imám)...

Insomnia.

A túltöltődő költő szervezetében a diklofenák-epolamin túl-
adagolás is gyanítható volt, amikor a borzos torkok éjszakáján:
vörös, szőrös lyuk nyílt meg a kályhán! Parázsló vagina hason-
mása tátongott-harapott-szippantott át a másvilágba...

Ó, delejes, ön-tettleges ébredések mágiája!

Éber vergődéseimben a kozmikus morajlás és a közeli test-súr-
lódások, forgolódások közötti tér-időben hallgatódzom – közve-
títi a *leíró* újabb alteregója.

Kedvesem álom-montázsa: távol(kelet)i macskatípusok ká-
nonban-vonyítása, megrágott koanok visszafelé-szavalása, kevert
plüss-lények szinkronúzása... Kedvesem éjjeli vak vakaródzása:
lassított patak-csobogás és nyögdecslő motyogás... Kedvesem
hajnali álma: degusztált languszták és ős-pomogács poszáták pus-
mogása, mérgező tövises nyeldeklése, majd üvegszobrok mélybe-
zuhanása és kék rókák panaszos párzás-pulzálása...

Hélène Swarth

Más nőkért

Gera Judit versfordítása

*Egyszer lerakja terhét majd a lelkem,
De csak mikor már lenn, a sírban fekszem.
Akkor majd ott fenn, egy láthatatlan madár
E fáradt szívnek dalolja a béke s szabadság dalát.
Akkor majd más nőkben (ó, mi gyötrő tudat!)
Talál nővérük szenvedése utat.
Lásd! e másokért, kik még most csak tipegnek,
Kecses lábukkal körtáncra perdülnek,
Harmatos rózsák közt, reggeli fényben,
A versírás édes, anyai kötelmem.
Ha majd felfigyelnek később e könyvre,
Akiknek nem kell, dobják csak bátran félre,
Ám akit kín gyötör, viharos hatalom,
Annak vérző szívébe mélyre szúr dalom.
Annak elidőzván álom száll szemére
Gyógyír lesz e szelíd szófolyam szívére,
S kitárja majd a lefojtott kín zsilipjét.
Akkor majd sírni fog, mint egykoron én.
Ó, az ily enyhülést hozó könnyekért
Kínjaim éjén is dalolni akarnék,
Míg halkán a halál szól: – „Jer, fáradt vagy már”,
Majd némán föld- s virágtakarót terít rám.*

HÉLÈNE SWARTH (1859–1941) francia versekkel debütált. Gyerekkorát szüleivel Brüsszelben töltötte, s otthon francia magánórákat kapott. 1882-ben váltott át a holland

nyelvre. A *De Gids* és a *De Nieuwe Gids* című folyóiratokban egyaránt publikált. A holland költészetet a 19. század végén megújító, Nyolcvanasoknak nevezett költők közül Willem Kloos és Lodewijk van Deyssel lelkesen fogadták költészetét. Ennek oka elsősorban az volt, hogy érzelmeinek és hangulatainak mesteri módon tudott kifejezést adni, mely e költőcsoport egyik legfontosabb jellegzetességei közé tartozott. 1888-ban Kloos egyenesen „irodalmunk éneklő szívének” nevezte. Költészete valóban kitűnően illett a Nyolcvanasok programjába. Nem véletlen, hogy ő az egyetlen női költő, akit a Nyolcvanas mozgalom képviselőjének tartanak számon. Később sokkal kevésbé értékelték költészetét. Többek között verselésének formai hiányosságait is a szemére vetették. Már 1889-es *Rouwviolen* (A gyász árvácskái) című kötetével megindult a negatív kritikák sora. Van Deyssel szerint e kötettel olyan határt lépett át, amelyet egy harmincéves nő nem engedhet meg magának. A kötetben ugyanis Swarth 1889-ben meghalt szerelméhez, az író Max Wallerhez fűződő kapcsolata állt a középpontban. 1890 és 1892 között a tizenhat évvel idősebb író, Henk van der Mey jegyese volt, de ennek a kapcsolatnak is hirtelen vége szakadt. 1894-ben az újságíró Frits Lapidoth felesége lett. A gyermektelenül maradt házasságot 1910-ben felbontották. Ezt követően Hélène haláláig egyedül élt. Napjainkban újraértékelik költészetét korai feminizmusa és dekadens hangulatainak érzelmekkel telített ábrázolása miatt. Itt közölt verse a *De Gids* folyóiratban, 1892-ben a *Dalok* című ciklusban jelent meg.

*

GERA JUDIT néderlandista, egyetemi tanár, műfordító. Az ELTE-n szerzett magyar–angol–holland szakos diplomát, majd hét évig a Magvető Könyvkiadó szerkesztője és lektora volt a világirodalmi osztályon. Több évtizedig tanított az ELTE BTK Néderlandisztika Tanszékén holland nyelvű irodalomtörténetet és irodalomelméletet, továbbá műfordítást, illetve vezette a tanszéket. 1999-ben

az Orániai-Nassau Lovagrenddel tüntette ki Beatrix holland királynő a holland kultúra magyarországi terjesztésért. 2001-ben műfordítói életművéért megkapta a legjelentősebb holland műfordítói kitüntetést, a Martinus Nijhoff-díjat. Jelenleg professor emerita. Kutatási területei többek között a gender és posztkoloniális irodalomkritika, az irodalom és a festészet kapcsolata, a holokauszt ábrázolási formái a holland nyelvű irodalmakban, a holland nyelvű költészet és a kulturális transzfer. A. Agnes Sneller szerzőtársával 2010-ben publikálta *Inleiding in de literatuurgeschiedenis voor de internationale neerlandistiek* (Hilversum, Verloren) (Bevezetés az irodalomtörténetbe a nemzetközi néderlandisztika számára) című könyvét. 2016-ban jelent meg *Structures of Subjugation in Dutch Literature* (Oxford, Legenda) című monográfiája. 2022-ben látott napvilágot *A holland nyelvű irodalom története* (Budapest, Osiris), melyet Pusztai Gáborral, Réthelyi Orsolyával és Daróczi Anikóval jegyzett közösen.

Jaroslav Hašek

A távcsőaffér

Száz Pál fordítása

Liberato Vinotti szállodájának teraszán ültem Felső-Bolzanóban, és arra gondoltam, hogy Liberato Vinotti úrnak idén alighanem rosszul megy a boltja, hiszen rögvest itt termett egy üveg borral, és excellenciának szólított. Odaállította az asztalom mellé az állványos távcsövet, és nagyon barátságosan azt mondta, ha belenézek, Auingerék malmát láthatom. Semmi különös nincs ezen a malmon, az viszont nagyon érdekes, ahogy eltakarja a grünbachi völgyre nyíló kilátást, így aztán semmi sem látszik belőle.

Szívesen meghálálok minden felém irányuló figyelmességet, éppen ezért belenéztem a távcsőbe, abba az irányba, amerre semmit sem lehetett látni, Vinotti úr tehát nem hazudott, én pedig megköszöntem a kedvességét.

– Ó, excellenciádat egészen más fás fából faragták, mint azt a kövér embert, amelyik tegnapelőtt érkezett Németországból – mondta nagy örömmel a szállodavezető. – Gallus Reisenhubernek hívják. Ő is itt ült le a teraszon, és amikor elé toltam a távcsövet, kiabálni kezdett, hogy nem akar belenézni, elege van a messzelátókból.

– Azt kiabálta, „vigye innen, mert összetöröm!” Tíz órakor szokott jönni, előtte mindig el kell tenni a távcsövet. A mi kis pincérünk nem tudta, hogy bolond az illető, így aztán délután, amikor nem voltam itt, az asztalához tolt a távcsövet, mire ez megragadta őt, és a teraszról az istálló tetejére akarta hajítani, és már-már sikerült volna neki, ha két vendégünk ki nem tépi a karmai közül. Egyébként azonban nagyon jó szállóvendég. Reggeltől estig eszik, a teraszon, a bárban, a szobájában, és egyfolytá-

ban a pincérnek csenget: „Csináltasson nekem, jóember, egy kis bifteket – ő mondja így –, és hozzon egy jó omlettet is.” Egy üveg borral késő éjjelig elvan a teraszon, aztán oly szomorú dalokat énekel, hogy a szakácsnő is elsírja magát tőlük a konyhában. Éjjelente fel-alá jár a szobájában, és a sóhajai még az udvarra is kihallatszanak. Néha akár háromkor is csenget éjjel, és mire megérkezik hozzá a szobalány, talán nem azért, mintha a karjába akarna csípni, de azt kérdezi tőle: „No hát, kislányom, nem kaphatnék egy jó bifteket vagy omlettet?” Ó, lám, már háromnegyed tíz van, el kell tüntetnem a távcsövet, nehogy megint kivégezzem valamit.

Liberato Vinotti úr azonban csalódott ebbéli reményét illetően, mert a kövér úrral éppen a lépcsőkön találkozott. „Ez undorító! – hallottam a vendég hangját, – megint ez a messzelátó, hát mikor lesz már nyugalmam tőle!” Gallus Reisenhuber úr vontatottan felbaktatott a teraszra, s együttérzőn kérdezte:

– Elnézést, de fogadni merek, hogy magát sem hagyta békén azzal a megveszekedett dologgal. – Leült az asztalomhoz, és sóhajtván merengett el a lenti udvar túloldala feletti látványon.

– El sem tudja képzelni, milyen szép volt, amikor az udvaron a sipogó kiscsibéket hallani lehetett. A sipogásuk szépen elhallatszott idáig. De ilyen már sose lesz. Mindet megettem, ők meg nem szereznek be újabbakat. Ezt a lelkiismeretlenséget. Naná, hogy csupán a völgyről beszélnének össze magának mindent. Az eisneckiek képesek bármit összehordani, hogy látszik onnét valami Abtaythal és Marmalata,¹ de ha csibét akar az ember, akkor az nincs. Már kakasuk sincsen, azt is megettem, a csirkéknek szintén annyi volt, aztán most meg csupa Abtaythallal meg Marmalatával etetnék az embert. Minek indultam el egyáltalán nászútra! Különben, a feleségemnek is annyi.” Kis híján megkérdeztem, vajon őt is megette-e, de olyan szomorúan tekintett a völgybéli templom tornya felé, hogy megsajnáltam.

– Legalább ha pulykákat tenyésztene nek itt – sóhajtott fel –, egy pulyka, az már valami, a csirke csak afféle apró veréb mel-

¹ A mondatban előforduló helyneveket valószínűleg tréfás halandzsának szánta Hašek.

lette. De úgy tűnik, ahelyett, hogy hasznos módon pulykákat tenyészténének, jégmezőket természetnek itt. Előbb megmuto-gatják a hegyeket, majd utóbb megkérdezik magától, nem en-ne-e valamit. Átkozott körülmények. Kevesebb hegyet akarok, és több csibét. Szerencsétlen nászút!

Míg beszélt, kiitta a borosüveget, és nekifogott a sült malacnak.

– Ez az egyetlen malac egész Felső-Bolzanóban – mondta szomorúan. – Nem tenyésztik itt őket észszerűen, s ha felbukkan itt egy, Meranóba küldik. Ott pedig mindent felfalnak a lábadozók.² Az ám a rendes vidék. De itt még rump-steaket sem kaphat. S amikor előzőleg töltött galambra volt gusztusom, egész Innsbruckba kellett mennem, százhusz kilométerre innen. Négyet megettem, két koronánként. Tizenhat korona volt viszont a vasút, kicsit drá-gult. Az itteni olaszok félnek megölni a galambocskákat, és az mégiscsak sokkal szebb, ha pirosra sül a bőrük. De ezt a nászutat el nem felejem a halálom napjáig... Igen, készíthetnek nekem om-lettet – szólt a pincérhez, aki azért jött érdeklődni, hogy nem kí-ván-e még valamit a malac után. – Vagy legyen mindjárt kettő, az egyiket málnás, a másikat sárgabarackos kompóttal.

– A feleségem a sárgabarackosat szerette legjobban – tette hoz-zá szomorúan –, de én is szeretem. Noha az itteni kompótok nem sokat érnek. A legjobbat Passauban ettük, s most a rosszabbal kell beérnem, s ráadásul egyedül. Ha megengedi, elmesélem ma-gának a szerencsétlenségem történetét, előbb azonban rendelek egy szelet sajtot a tramini mellé. Ehető, de a svájci Maienfelden jobb sajtokat ettem. Ha Pölz felől érkezik Levitzre, ne hagyja ma-gát becsapni, amikor a pölzi kilátóba akarják vinni, ahonnet szép kilátás nyílik valami vízzel telt medencére, amit Lado Nazzának neveznek. Ott ugyanis a saját hazai gorgonzolájukat ajánlják majd. Az alpesi fűszerek helyett kakukkfűvet tesznek ebbe a sajtba. Éppen elég, hogy mindenhol virágozni láthatja, nem kell, hogy még a gyomrában is az legyen. Hát mi jó abban, ha a pölzi Lado Nazza kék vizén felfúj a gorgonzola? Itt van ez a szerencsétlen nászút.

² Merano a jó klímája miatt a mai napig nevezetes gyógyhely, több sza-natóriummal.

De mielőtt tovább mesélem, engedelmével figyelmeztetném magát arra, hogy ne higgyen a számarkolbásznak, amelyet annyira dicsérnek a helybéliek. Előzőleg nyolcat megettem belőlük próbaképpen, nem éreztem magam túl jól utána. Nehezebb dolgom volt a parmezános töltött báránnyal, amihez valamilyen omlettet adtak fel. Hogy rövidre fogjam, ahhoz, hogy elmondjam, hogyan keveredtem erre a szomorú nászútra, előbb az altonai kávéüzletemről kell beszélnem. A kávéfajták azonban nem érdeklik magát, így inkább rögtön az irodába vezetem. A levelezésosztályon ma egy fiatalember ül, de korábban Jindřiška kisasszony üldögélt ott. Remek levelező volt, de engem, a főnökét, ki nem állhatott. Én kövér voltam, ő azonban olyan vékony, olyan átlátszó, hogy látni lehetett a csontjait. De engem elbájolt a tekintetével. Figyelni kezdtem rá, és azt láttam, hogy nagyon dühös lett, amikor megjelentem a levelezésen. Csikorgatni kezdte a fogát, forgatta a szemét, és engem ez összezavart, kedves uram, míg végül egészen megzavarodtam. Egy nap benn marasztaltam a hivatali órák után, és azt mondtam neki: „Kedves Jindřiška, én ezennel felmondok magának.” Elsápadt, és megkérdezte, miért. „Azért, mert elveszem magát” – mondtam neki a lehetőség szerint gorombán, hogy imponáljon neki. Megijedt, és dadogni kezdett: „Szolgálatára, főnök úr.” S az ujjára húztam a jegygyűrűt. Később azt mondogatta, hogy csak ijedtségből jött hozzám, de nem érdekelt, boldog voltam. Aki látott minket, nem tarthatta vissza a nevetését. Én akár egy hordó, ő meg olyan vékonyka. Képzelse, az esküvőkor annyit nyomott a súlya, mint egy zsák első osztályú kávéé, negyven kilót. A hegyekbe indultunk nászútra, mivel a tengert drágállottuk. Útközben a költői szellem is megnyilvánult benne. Svájcban a szó szoros értelemben képes volt két órán át bámulni a vízeséseket, legyen akár Drauburgban vagy Eberdorfban. Közben pedig még egy szalonnavég, nem sok, annyi sem volt a tarisznyánkban. Azt mondtam neki: „Ne bámuld már tovább, kedvesem.” És tudja, mit válaszolt nekem erre? Hogy egy zabagép vagyok, aki hülye, mint a föld, és nincs érzéke a természethez. Egyszer pedig Salzkammergut környékén azt mondta, hogy végtelen ellenszenvet táplál irántam. A következőképpen

történt. A hegyekben a sziklák között egy patak zubogott, ahogy ő mondta, a völgyben pedig folydogált. Lefeküdtem a pázsitra, és azt gondoltam, „Oda se neki, folydogáljon csak, ahol akar”. Ő virágot szedett, és odahozta a csokrot. Nézem, hát kerti zsászsát hozott. Evett maga már valaha kerti zsászsasalátát töltött sertés-szelettel? Nem? Hát ő sem, de amikor elmondtam neki, micsoda élvezetet jelent ez, feldühödött, és újra rákezdedt. Szörnyű, ha egy ilyen vékony személy dühöng. Elhiheti, rosszabb, mint amikor a vén tengerész veszekszik a kormányossal. És egyre jobban elfajult az egész. A legnehezebb tûrákat eszelte ki, egyszer ráadásul valami jégmezőre is felrángatott.

– Igen, készítsenek nekem egy bifteket – mondta közben Reisenhuber úr a pincérnek. – Kedves uram, rémesen folytatódott a dolog. Kötélre kötöttek, keresztülrángattak szakadékokon és szirtelen, pusztá tejen tartottak, tejen! Alaposan ráfizettem, s hogy újra jó húspan legyen, a Huberalmon vettem egy egész tehenet, a hegyi pásztorok meg megsütötték nekem. Látnia kellett volna, micsoda ribilliót rendezett. Ő rajongott azokért a kolompós tehenekért, a tettemet az Alpok meggyalázásának vélte. Így aztán Wallerspitzig jutottunk. Én kijelentettem, hogy nem mászom meg a hegyet. „Jó – válaszolta –, majd megyek a szállodából való társasággal”

Éppen olyan szálloda volt ott is, mint itt, terasszal és kilátással az egész Wallerspitzre, és volt ott egy távcső is. A társaság, amellyikkel hegyet mászni ment, két magyar turistából meg egy angol nőből állt. Elbúcsúztam az asszonytól, s délidőben olyan csüggedtség lett úrrá rajtam. Odamentem a távcsőhöz, és a hegyekre irányítottam. Olyan közel volt hozzám a Wallerspitz, hogy a sziklák felett repkedő pillangókat is láttam. Addig kerestem a csapatot, amíg meg nem találtam. Aztán a szállodavezetőt hívtam, meg a pincért, és kértem, mondják meg nekem becsületszavukra, mit látnak. „Kegyelmes uram – mondta a szállodavezető –, a kedves feleségét, és azt az egyik magyart, és az a magyar éppen a maga feleségét csókolgatja. A másik magyar pedig azt az angol nőt. Ez nagyon vicces.” Ezután a pincér nézett bele, s így szólt: „Kegyelmes uram, mindenki tovább csókolózik.”

Tudja, mit csináltam? Összetörtem a távcsövet, aztán leittam magam, és mire visszatértek azok a magyarok, már aludtam, mint a bunda. Reggelre eltűntek az angol nővel együtt. Kifizettem a távcsövet, kivitem az asszonyt az állomásra, és elküldtem őt a kávéboltomba. Egyre sírt, és egy ilyen affér után még Kufsteint akarta látni. „Szó sem lehet róla – mondtam –, előbb kellett volna gondolkodnod, a magyarok előtt.” Így most aztán egyedül töltöm a nászutamat. Már négy távcsövet szétvertem, és bánatomban kieszem az egész alpesi vidéket.

A pincérhez fordulva csüggedt, fájdalmas, csöndes hangon mondta:

– Hozzon csak még egy bifteket.

JAROSLAV HAŠEK (Prága, 1883. április 30. – Lipnice, 1923. január 3.) cseh író, humorista, publicista, a cseh irodalom egyik legnagyobb klasszikusa. A *Švejk, a derék katonát* több mint hatvan nyelvre fordították le. Az itt közölt novella 1914-ben született, s bár csupán valószínűsíthető, hogy Hašek ténylegesen járt az Alpokban, ez mit sem von le *A távcsőaffér* értékéből, amely az író oly kedvelt műfajának, a humorral teli „csavargós” úti elbeszéléseknek egyik legnagyobb darabja.

*

SZÁZ PÁL a pozsonyi Színművészeti Egyetem színházrendező–dramaturg szakán diplomázott, majd a Comenius Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének doktorandusza volt. Kutatásaiban többek között a cseh–magyar kapcsolattörténet, a szlavisztika és a közép-európai zsidó irodalmak mellett a kulturális antropológia és az irodalom határterületével foglalkozik. 2013-tól 2017-ig az Irodalmi Szemle, majd a Kalligram szerkesztője. Cseh-ből fordít, emellett többkötetes szépíró, legutóbb megjelent műve, a *Felszármolt temetők könyve* (Kalligram Kiadó, 2024), nagyszabású, esszéisztikus európai kultúrtörténeti és útinapló.

Viola Szandra

„Kegyelemből sem ölünk anyákat”

Kégl Ildikó legújabb verseskötetét kezünkbe véve joggal merülhet fel bennünk a gyanú, hogy a könyv olvasásakor érdemes a kert topozát mitológiai és hagyománytörténeti kontextusba helyezni. Ehhez azonban érdemes előbb azon eltűnődni, hogy a kert motívuma hová tágítható vagy épp redukálható. Ahogyan az kijelenthető, hogy minden erdő végtelen számú fából áll, legyen az a végtelen valójában csak húsz vagy tíz fa, úgy talán az sem vitatható, hogy lehet kert egyetlen balkonláda vagy csokornyí virág is.

Az Úr kertje kihűlt című kötetben inkább ez utóbbira találunk definiálási, újrarendelési kísérleteket: „s a virágkötőre undorral néztem, / amikor megkérdezte, segíthet-e, / nem értettem a kérdést, ugyan / minek képzelet magát, hogyan / segíthetne anyám feltámasztásában, / most ugyanabban a boltban / a kérdést kedvesen utasítom vissza, / még mosolygok is hozzá, / amikor jobb karom szintén / fréziáért lendül, egy szál fehér, / egy szál lila, még egy szál fehér, / tizenhét szál lila, és béke van bennem.”

„A virágot a lélek szedi. A virág az egyetlen kép a földön, amiben a lélek önmagára ismer. Gyökerem a sötétben van, s a fény felé nővök” – hangzanak Hamvas Béla talán legismertebb sorai, amelyek nemcsak azért fontosak, mert szinte evidens bölcsességet artikulálnak, hanem azért is, mert a népi virágnyelvet gon-

dolja itt tovább Hamvas. Kégl Ildikó sorai is erre az értelmezési keretre épülnek, a rész–egész viszonyok mentén születő ős-kert képzetére, a lélek monopóliumaként nyíló és hervadó virágokra.

Madarak és anyák című versének zárlatában találhatjuk a címmé emelt „az Úr kertje kihűlt” költői képet. A versekből akár azt is kiolvashatjuk, hogy a paradicsomból való (második) kiűzetést az édesanya elvesztése jelenti: „*kettőtök közül a virág lesz, / aki túléli azt az esztendőt*” – hangzik a halál és a virág rövid története. Az emberi élet rövidségén és a tragédia váratlanságán túl azonban más miatt is poétikai telitalálat a fenti két sor. Ismét Hamvas Bélát kell a lényeg meglátásához segítségül hívnom: „*A növény két világban él és kettőt köt össze: a föld alattit, azt, ahol a halottak vannak, ahol az anyag van és a föld felettit, ahol a lelkek vannak, s ahol a szellem van. Ezért a növényi lét nyílt, olyan, mint a híd vagy a kapu, nyitva kifelé és befelé, felfelé és lefelé. Nyíltabb, mint az emberé, aki a földtől már elvált és a földalatti sötétség felé tehetetlen. A virág, mint a növény szellemi szerve, lélekszimbólum. A sötét rész, a gyökér, a halottaké, akiknek teste lent van; a virág, a világos rész, a halottaké, akiknek lelke fent van.*” A filozófus kibontja a virágszimbolikát, és évszázadok bölcsességét magyarázza meg, Kégl Ildikó sorai azonban inkább elhallgatnak, összezárnak. Mégis ugyanazt a bölcsességet örökíti át, szinte észrevétlenül hozza mozgásba a metaforákat, szinte vallomásnak, naplójegyzetnek tűnhetnek sorai. Mire azonban elolvassuk őket, már bevonódtunk, nem csupán az ő versvilágába, hanem magába a költészet jelenébe is.

A még nagyobb megdöbbenést azonban a finom iróniával átítatott, a keserűségből könnyed lírát kibontó sorok okozzák, mint: „*te zártkörűen ünnepelsz, találkozásunk / útjába érzéketlen koporsószőgek állnak.*” De nem ritka az önreflexióval kevert, groteszkból vallomássá szelídülő hang sem: „*a tárgyak, / a berendezések / zavart szültek és kérdést, / mit keresnek itt nélküled, / a létezésük ízetlen tréfa.*”

Aki *Az Úr kertje kihűlt* című kötetet kézbe veszi, készüljön fel rá, hogy a Kégl-versek fel fogják kavarzni.

Az első ciklus után az olvasónak nehéz dolga van, Kégl Ildikónak ugyanis sikerült a gyászfeldolgozás folyamatát szemléletesen, művészi képekkel megragadnia. Hogy lehet ezek után egyet lapozni, és szerelemről, első csókról, szakításról írni/olvasni? Persze, felelhetné szerkesztő és olvasó: az élet is ilyen, nem választja szét a jót és rosszat, mindenféle tapasztalás egyszerre ömlik ránk. Valahogy *Az Úr kertje kihűlt* című kötet olvasásakor mégis jobb szünetet tartani az első és a második, harmadik ciklus közben. Annyira erőteljesen ott lebeg a sorok körül a gyász, a végső kérdések hangulata, hogy úgy érezzük, nem illő még szerelmi bujaságokról szólni. Ráadásul szerelemről a XXI. században jóval nehezebb írni, mint a halálról. Bármennyire is szokatlannak hat előbbi kijelentésem, be kell látnunk, nem romantikus korban élünk, a trauma- és gyászfeldolgozásban azonban évről évre nagyobb szerephez jut az irodalom és irodalomterápia. A fenti okok tehát egy kötetben belül eltérő minőségű szövegeket eredményeznek. A második két ciklus esetében kisebb az irodalmi képlet ontológiai tétje, kevesebb az újszerű megfogalmazás. Persze nem könnyű annak a szerzőnek a dolga, aki saját kötetének igen erősre sikerült első ciklusát szeretné felülmúlni.

Azért ezúttal is akadnak versek, amelyekben szépen körvonalazódik a jellegzetes Kégl-hang: *„pedig milyen pazar kilátás / nyílt életünkre innen, a / bazilika szomszédságából, / ahol steaket ettünk / közepesen átsütve, / grillezett spenóttal, / a pillanat ünnepehez / illő volt, majdnem önfeledt, / amikor jött egy messenger / üzenet.”* És közben meglegljük a következő sorokat is, amelyek szintén a 21. századi poétika ikonikus példányai lehetnek: *„csak meg akarom mutatni neked, / hogy mire képes egy verseskötet, / szelfit készíték szavakból.”* Ezek a sorok sokkal többet mondanak annál, mint amennyit első ránézésre gondolnánk. A nagyszerű bennük nem az, hogy a költő a poézis terébe vonta a modern technológia vívmányait, hanem az, hogy megmutatta azok igazi identitás- és jelentésképző erejét. A digitális én megszületésekor újra átesik az éntől való elidegenedés tapasztalatán, amelyet Maurice Merleau-Ponty ekképp fogalmaz meg: *„A gyermek elide-*

genedik saját közvetlen testi tapasztalatától és el van ragadtatva imaginárius önmagától, a tükörkép derealizáló folyamata által ki van sajátítva a közvetlen önmagam az imaginárius önmagam által...” A selfie-készítés aktusa tehát maga a fichtei tettcselekvés, amelyben az Én eredetileg önmagát állítja, majd az Én az Énben egy osztható Énnel egy osztható Nem-Ént állít szembe, és az Én a Nem-Én által korlátozva állítja önmagát.

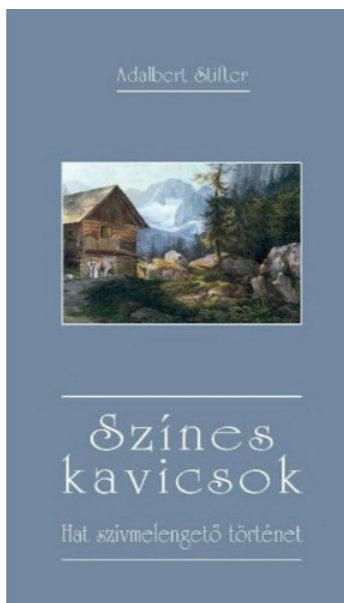
Az *Úr kertje kihűlt* című kötetben tehát éppoly erővel jelenik meg a létfilozófia, mint a játékos irónia vagy az egyes életképek karakteradó jellege, megállítanak vagy épp utaztatnak, ahogy azt a kötet fülszövegében, Varga Melinda tollából olvashatjuk: *„Ezek a költemények áramlatok, kövekkel, hegyekkel és tengerekkel, visznek magukkal, jó bennük lenni.”*

Pusztai Ilona

A hosszas elidőzés mestere

Adalbert Stifter (1805–1868) a költő Lenau, a drámaszerző Grillparzer és Nestroy mellett a XIX. századi osztrák irodalom legjelentősebb prózaírója. Nagyregénye, a *Nyárutó* (1857), amelynek olyan csodálói voltak, mint Nietzsche vagy Thomas Mann, Adamik Lajos fordításában a 2011-es év egyik könyvsikerének számított. Idén pedig régi adóssággént végre megjelent Stifter másik fontos műve, a *Színes kavicsok* (1853) című novelláskötet is. A hat elbeszélésből ugyan Tandori Dezső átültetésében a *Hegyikristály* című történetet már ismerhette a magyar olvasóközönség, de a teljes kötet csak idén látott napvilágot Muth Ágota ihletett fordításában, aki nem először foglalkozik az osztrák szerzővel. 2005-ben neki köszönhetően jelent meg magyarul Stifter tizenkét tárcanovellája, a *Bécs és a bécsiek, életből vett képekben*, amelyeket az író a hasonló című, 1844-ben kiadott antológia számára írt.

Adalbert Stifter a Cseh-erdő vidékén, Oberplanban töltötte gyermekéveit. Majd a haladó pedagógiai szemléletéről és természettudományos kutatásairól híres Kremsmünster bencés apátság növendéke volt. Bécsbe kerülve jogot és természettudományokat hallgatott, de mivel utolsó vizsgáját nem tette le, nem kapott diplomát. Ezért házitanítóként tudott csak elhelyezkedni. Többek közt Metternich kancellár egyik fiának oktatója lett. Pedagógiai munkásságának elismeréseként nevezték ki 1850-ben a

felső-ausztriai iskolák tanfelügyelőjévé, ami miatt Linzbe költözött, ahol haláláig élt.

Stifter sokoldalú tehetség, sokáig nem tudott választani a festészet és az irodalom között. Végül az Iris évkönyvben megjelent novellája, a *Mezei virágok* (1841) sikere avatja íróvá. Ekkor kezdődik Heckenast Gusztávval való barátsága, aki az író haláláig örökös kiadója és nagyvonalú anyagi támogatója. Cserébe a festői vénájú Stifter könyvdíszítési tanácsokkal segítette a pesti nyomdász munkáját. Szoros kapcsolatukat jól jellemzi, hogy Stifter megmaradt leveleinek kétharmada Heckenasthoz szól, és a család a nyomdászt értesítette elsőként az író tragikus haláláról.

A festészet végigkísérte Stifter életét. Tehetségéről képet alkothatunk a *Színes kavicsok* borítója révén, amelyen Stifter *Im Gosautal* című alkotása látható. Kezdetben leginkább a kor divatja szerint romantikus stílusú tájképeket alkot, mint a szintén osztrák Pettenkofen vagy magyar kortársai, Markó Károly, Ligeti Antal, Telepy Károly. De Stifter tájai nem a magyar pusztá vagy Itália, hanem az osztrák Alpok. Amint nagyregénye és novelláinak többsége is szülőföldjén, a Cseh-erdő vidékén játszódik. Ekkoriban képeinek kedvelt motívumai a felhők, a viharos ég, a kövek és hegyek világa. Innen jut el élete utolsó szakaszában a kora-impresszionista, szimbolista tájábrázolásig, mikor is a holdfényes, titokzatosan sejtelmes éjszakai táj lesz fő témája. Ez a váltás, változás írói életművére is visszahat. A *Színes kavicsok* novelláinak címében szereplő ásványok (gránit, mészkő, turmalin, hegyikristály, macskaezüst, holdkő) mind jelképes értelmet hordoznak, előre vetítik a történet mondanivalóját.

A festői látásmód Stifter prózájának fontos jellemzője. A *Színes kavicsok* novelláiban egyszerre ábrázolja a minket körülvevő mikro- és makrokozmoszt. Hosszasan és aprólékosan időz el az emberi világ legegyszerűbb, hétköznapi dolgainál, legyen az egy régi gránitkő pad, egy szurokégető tevékenysége, a finom fehérneműk mosásának titkai. Emellett minden elbeszélésben központi szerepet kapnak a természet vad, pusztító erői: pestisjárvány, vihartól megáradt hegyi patak, téli hóvihár, tűzvész,

vagy a (napóleoni) háború, melyek fizikailag és erkölcsileg próbára teszik a főhőst.

Stifter eredetileg ünnepi, karácsonyi ajándéknak szánta művét a korabeli ifúságnak. Őt, korábban folyóiratban megjelent írását fűzte egybe, erősen átdolgozva, új címekkel és kiegészítve egy hatodikkal, a Macskaezüsttel. A korábbi címek a történetek főhőseire utalnak: *A szurokégető* (Gránit), *A szegény jótevő* (Mészkő), *Az úriház portása* (Turmalin), *Egy fehér kabát* (Holdkő), illetve a *Hegykristály* esetében az elbeszélés idejére: *Karácsony éj*. Az új, szimbolikus címek ötletét, amely egységgé ötvözi az egyébként erősen különböző, mégis sok tekintetben hasonló írásokat, gyűjtőszenvédélye adta az írónak, aki gyerekkorától vonzódott az ásványokhoz, kövekhez. Pedagógusi életszemlélete összegzésének, hitvallásának szánta tehát Stifter ezt a kötetet, mint ezt a könyv előszavában kifejti: „Amint a külső természetben, úgy van ez a belsőben is... Mi a szelíd törvényt akarjuk látni, amely az emberi nemet irányítja... léteznek olyan erők, amelyek az egész emberiség fennmaradásáért tevékenykednek... Ezen erők törvényei pedig az igazságosság törvénye, az erkölcs törvénye, az a törvény, amely szerint minden ember figyelmet és tiszteletet érdemel, sérthetetlen a másik számára... értéként becsülik, ahogy minden egyes ember érték a többiek számára... kincsként tartsák számon, ahogy minden egyes ember kincs a többiek számára.” Stifter a felvilágosodás korának szülötteként hitt az ember nevelhetőségében a jó példa által. A *Sanftes Gesetz* (Szelíd törvény) híveként nem a revolúciótól – amitől meg is rettent 1848-ban, a forradalom napjaiban –, hanem az evolúciótól remélte az emberi nem fejlődését. Ezért állítja elbeszéléseiben hőseit, akik mind hétköznapi emberek, sőt többnyire gyermekek, próbatételként természeti akadályok, katasztrófák elé, hogy a művek végén kitartásuk, emberségük révén győzelmeskedjenek, és elnyerjék méltó jutalmukat. Jó példa erre a *Holdkő* című elbeszélés, amely rokonítható Kleist szintén a napóleoni háború idején játszódó *O... márkiné* című novellájával. De míg ott a történet tragikus véget ér, itt az egykor ellenségnek számító katonatisztból barát, sőt

családtag, férj lesz. Két történet jelent csak kivételt, a *Turmalin* és a *Macskaezüst*, ahol a főhősök egy családi tragédia vagy származásuk, neveltetésük miatt képtelenek beilleszkedni a polgári társadalomba, a civilizációba, inkább remeteként elvonulnak a világtól (*Turmalin*), vagy visszatérnek a szabad, romlatlan természetbe (*Macskaezüst*).

Thomas Mann a világirodalom egyik legkülönösebb, legrejtélyesebb, titokzatosan hűvös és csodálatosan lebilincselő elbeszélőjének tartotta Stiftert, az író egyedi stílusjegyeként a hosszas elidőzés mesterének nevezte. Valóban ritka élvezet olvasni a novellák festői, aprólékosan részletező leírásait, belemerülni a lassan csordogáló, indázó történetekbe, ahol az idilli felszín mögött mindig ott bujkál a tragédia. De Stifternek ezeket a súlyos, drámai helyzeteket is sikerül megszeliídenie, feloldania, hirdetve az ember győzelmét a természet pusztító erői felett.

Juhász Kristóf

Borz, Szkunk, dinótojás, kincskeresés

Vannak könyvek, amelyek már a címmükkel is szép emlékeket idéznek. Ha egy borítón az áll, hogy *Kincses tojás*, arról minden boldog gyermekkorral megáldott embernek a húsvéti tojáskeresés vagy valami hasonló jut eszébe. Amy Timberlake ifjúsági regényében a húsvét ugyan nem szerepel, tojás annál inkább, nem is akármilyen! – de ne szaladjunk ennyire előre. A *Borz és Szkunk* sorozat második kötete (az elsőről is volt alkalmam írni lapunkban) szintén Jon Klassen mozgalmas, dinamikus illusztrációival, valamint Majoros Nóra remek fordításában jelent meg. Honnan tudhatja, vagy legalábbis gyaníthatja az egyszeri olvasó, hogy egy fordítás remek, ha egyszer nem olvasta az eredetit? Az eredeti cím persze, ami a szerzői jogok miatt minden kötetben föltüntetendő, könnyen összevethető a magyarral. Így kapásból látjuk, hogy az *Egg Marks a Spot* címet *Kincses tojásra* magyarítani bizony fantáziadús fordítóra valló, ötletes megoldás. Amúgy meg ama szövegrészeknél érhető tetten a dolog, mikor például az egyik főhős, a geológus(!) Borz mindenféle kedves kis tárgyai kerülnek felsorolásra, a lista mámorától ihletetten:

„A kupiból előkerült egy használható szék és egy olvasólámpa. A biliárdasztal remek szolgálatot tett, amikor ki kellett téríteni a nagy földtani térképeket, míg összetekerve kiválóan lehetett őket tárolni az esernyőtartóban. A nagy gardrób szekrényt is haszno-

sította. A polcokat puha bársonnyal vonta be, hogy biztonságosan el tudja helyezni a kézi nagytítókat, a többfunkciós zsebkését, a kaparókéseket, árákat, a puha portalanító ecseteket.”

Ha valaki nem érti, miért is ad bizonytságot az idézet a fordítói leleményről, annak fölhívom a figyelmét az *ár* szóra. Nem épp köznyelvi. S nyilván angol megfelelőjét olvasva nem következtenénk rögtön erre.

De ne vesszünk el ennyire a részletekben: Amy Timberlake *Borz és Szkunk* sorozatának egyik fő erénye (már ha a második kötet után lehet ilyen merész kijelentéseket tenni): az állatszereplők primer állati tulajdonságaival, illetve a mesélő által hőseire ruházott, mesei jellemvonásaival való játszadozás. Ha ugyanis a több ezer éves világirodalmi hagyományokat követve állathősöket szerepeltetünk történetünkben, általában két út áll előttünk. Vagy hőseink alaptulajdonságait emeljük allegóriává – tehát a róka ravasz, a nyúl gyáva, ám gyorsan fut, a farkas vérengző, a birka és a tehén bamba, a medve tohonya, de erős (bár tohonyaságát a mesék világán kívül eső medvekalandok részesei vitatják), mint Aesopusnál, La Fontaine-nél vagy a *Rémusz bácsi meséiben*. Utóbbiban persze már alárendelődik a mesemondói szemléletnek az a mai szemmel néha kényszeresnek tűnő archetipikusság, allegorikusság, miszerint a nyúl túljár a róka eszén. Ebben a játékban eddig egyébként irodalmi csúcstartónk Kipling *A dzsungel könyvével*, illetve, hogy haza is beszéljünk, Fekete István az életművének a... hát mondjuk azt nagyvonalúan, hogy legalább a felével. Ők olyan állatkaraktereket alkottak, akik (mesében vagyunk, itt az állatok is *akik*) egyszerre hordozzák (az író részéről tudományosan is megfigyelt) állati alaptulajdonságaikat, s ezekkel logikai ellentmondásba soha nem keveredne válnak emberi módon önmagukat akcióban s dikcióban, monológban-dialógban egyként vállaltan képviselő, részletes jellemrajzú mesehőssé. Miközben a dolog nem lesz szájbarágós, s nem fáraszt érzelgősségével, mint sok bestseller konzumiromány, amikben hülye emberek kutyái okos dolgokat beszélnek, de sajnos csak a popkultúra keretein belül, szóval igazából ők is hülyék, ráadásul az olvasónak se jó, csupán azt hiszi, mert még nem olvasta a *Vukot*.

A másik út pedig az, amikor nagy ívben teszünk minden állatiságra, s egyszerűen csak azért választunk mesehősül kutyát, cicát, krokodilt, mert az olyan aranyos. Lásd Richard Scarry (amúgy méltán legendás) *Tesz-vesz városát*, amiben derék mesélőnk simán odarajzol a belső borítóra egy cipésműhelyt, miközben punkos lazasággal elfeledi: egyetlen hősenek se rajzolt még cipőt (kivéve Csuszimászit, más fordításban Lali kukacot, ám neki nincsen lába, szóval nem ér az egész).

És természetesen van egy harmadik, átmeneti út, amin Amy Timberlake is jár, és nyilván sokan jártak már rajta előtte is. Nekem most Collodi *Pinokkiója* jut eszembe, amiben a Róka és a Macska két sunyi, alávaló dög, a Tücsök ellenben Táltos (soha nem fogjuk megtudni, hogy mesélőnk a kismillió táltos hírű jószág ellenében miért pont a tücsköt választotta – akit ráadásul következetesen szöcskének rajzolnak az illusztrátorok. Nem csoda: a szöcske hosszúcombú, filigrán, áramvonalasan szexi rovar, míg a tücsök alpárian tömzsi és vaskos, és máskülönben is ronda).

A *Kincses tojás* hősei is megtartják egyes állati alaptulajdonságaikat: Szkunk tényleg büdöset spriccel védekezésésképp, Borz tényleg lát a sötétben, Halvér, a halásznyest sunyi, a patkányok sokan vannak, és minden disznóságra képesek.

S ezzel együtt Szkunk költői lélek, aki imádja a könyveket, Borz geológus, aki dalokat költ az ukulelén, Halvérnek névjegykártyája van, a patkányoknak pedig becsülete és szakszervezete, egy Zénó nevűnél még egyenesen rotációs közetcsiszoló is akad.

Akár a fent említett játszadózással állati, pontosabban meseállati vonások határvonalán, épp oly finom átlépésekkel dolgozik a szerző, mikor a minden olvasó számára átélhető helyzeteket jeleníti meg, illetve elszabadítja mesemondói fantáziáját. Minden gyerek és felnőtt, aki kirándult már életében, mélységesen átérezheti az alább vázolt szituációt:

„Amire biztosan szüksége lesz: a Csalagút márkájú csőátor szűnyoghálóval, rögzítőrudakkal és cövekekkel. Szintén kelleni fog a a Lávaágy hálósák, amelynek a belseje narancssárga anyagból készült, a külsejét pedig kitörőfélben lévő

vulkánokkal dekorálták. No, és nem maradhat el a matrac, hiszen pihentető éjjeli alvás nélkül mire is menne egy expedíción? (...) Ami kimaradt, azt egyesével kivallatta.

– Bizonyítsd be, hogy kellesz! – mordult rá a tárgyra, és szúrós szemmel nézett rá. – Miért vigyelek magammal? Hányféleképpen tudlak használni? Több mint egy? Kettő? Esetleg három? Ha a holmi átment a szigorú vizsgálaton, Borz a mérlegre tette, és ellenőrizte a súlyát. A kendő átment a rostán. (Lehet használni szalvétának, edényfogónak, fejfedőnek. A súlya mindössze 20 gramm.) Elgondolkodott, hogy szüksége lesz-e az extra fényerejű Csillagcsóva zseblámpára. (...) Úgy döntött, a zseblámpát bepakolja, de a fésű marad, hiszen azt tökéletesen helyettesítik hosszú ásókarmai.”

Szóval épp annyi apró-cseprő hétköznapi helyzet akad hőseink történetében, amit bármelyik gyerek vagy ifjonc átélhet, a közös reggelikészítéstől a kirándulásig, mint amennyi fantasztikus mesei eset a Bűvösszemű Achát után folytatott hajszától a titokzatos, címszereplő tojásig, melyből misztikus módon kikel egy, az időről időre a fizika törvényeit meghazudtoló módon fölbukkanó csirkékkel rejtélyes kapcsolatban álló dinoszaurusz.

„Ne becsüld alá a csirkéket, Borz! Mindig képesek meglepetést okozni. Megbízatsz bennük! (...) Az egyik pillanatban még sötétbe borul a világ, és a lehető legtragikusabb végkifejletre számítasz. Aztán hirtelen eloszlanak a felhők, és kiderül az ég. Hogy történt? Miért történt? Sose tudod meg. Mégis megtörténik néha, hogy a dolgok csak úgy megjavulnak. Sőt, sokkal gyakrabban történik ilyen, mint gondolnád.”

Nagyszerű, kalandos, eszünket is tornáztató könyv a már magabiztosan olvasó, nagyobb gyerekeknek, és remek kikapcsolódás felnőtteknek.

Csontos Márta

... amikor a szavak más utakon járnak

Gondolatok egy műfordításkötet margójára

*„Meg kell tanulnom, hogy kell meghalni,
mert élni az ember tudja, miként kell,
meg kell tanulnom az énekbe eltűnő madaraktól,
a rózsába lecsúszó égtől,
s a pataktól, mely gondtalanul elvész
a halak pénzein.”*

(Eugen Iebeleanu: *Lecke*. Fordította Beke Sándor)

Az Udvarhelyszék Kulturális Egyesület gondozásában és szerkesztésében hiánypótló szándékkal útra bocsátott antológia kerülhet ez év tavaszán az irodalmárok és az olvasók kezébe. A műfordításokat tartalmazó kiadvány elsősorban 20. századi és jelenkori román költők verseivel ismerteti meg az olvasót, de néhány amerikai, német, francia, kanadai és ír szerző versét is tartalmazza a kötet. A fordítók mindegyike kötődik a román literatúrához, vagy Erdélyben születtek, vagy jelenleg is ott élnek és alkotnak. A művészi tolmácsolást segítette az is, hogy maguk is aktív költők, szerkesztők, így képesek voltak visszaadni magyar nyelven az eredeti versek hangulatát, közvetíteni azok üzenetét, vagyis sikeresen „átültetni” fordításaikba a szerzők szellemiségét.

Az Erdélyi Toll irodalmi és kulturális folyóirat főszerkesztője, Beke Sándor tollából született a kötet legtöbb műfordítása, de az olvasószerkesztő, P. Buzogány Árpád neve is sokszor olvasható a gyűjteményben. Jánosi András, Lőrincz József, Péter Éva Erika és Ványolós István Albert munkái mellett a parajdi születésű Deák-Sárosi László költő, nyelvész és filmesztéta néhány fordítá-

sa is helyet kapott a válogatásban, ő az új magyar verstan, *A háromszólamú vers* szerzője. A kötet nagyon hasznos kiegészítője a kis „életrajzi lexikon”, ahol hasznos információkat találnak azok, akik többet szeretnének tudni a szerzőkről és a fordítókról.

A kilenc ciklust tartalmazó antológia a lírai szubjektum kitárulkozását kívánja bemutatni tematikus csoportosítással. A költészet lényegéről és a költői küldetés szépségéről szólnak mindjárt az első ciklusban Nina Hoza sorai *Ima* című verséből: „*Uram, adj szárnyakat nekem, / ne hallgatásból, / hanem Szavakból! / mert a Szó / lehet / Halál / Feltámadás / vagy leginkább / lehet / mindennekefelett / Szárnyalás.*” A szerzők pedig „zavartalanul sétálnak az emlékezet és a halál katakombáiban”, máskor pedig szerelmes versekben fogalmazzák meg a társ érintésének földöntúli érzését. „*Egy társ kell, szellő, s lebben a vitorla – [...] ki tudja az irányt: könnyedén halad, / Fogd meg a kezem, csak, én is ezt teszem...*” (Mark. R. Slaughter: *Társam, Asszonyom*)

Az összetartozás szépségét és a titkok „kifecsegését” maga az Isten sem hallotta meg, mikor Éva Ádám fülébe súgott valamit, fogalmaz vallomásosan Lucian Blaga *Éva* című versében, ahol a költészet a rejtőzködés feloldásának kísérlete a képszuggesztio védőbástyája mögül. E román költő verseit talán jobban ismerhetik a magyar olvasók, a neten is hozzáférhetők csodálatos alkotásai. Lucian Blaga filozófikus költő, 1956-ban irodalmi Nobel-díjra jelölték. Érdekesség, hogy Reményik Sándor egyedüli román íróként neki dedikált egy verset, a *Kinyújtott és visszahúzott kéz* címűt.

A versfordítások jobbára szabadversek tolmácsolásai, sok esetben a költő versbeszédében úgy vág neki a világnak, mintha nem lennének korlátok, s a metamodernizmus eszközeinek látnoki erejével sokszor félelmet, megismerhetetlenséget árasztanak. Nem fogadják el a lehetőségeket, újfajta érzékenységet közvetítenek, mint Virgil Carianopol *Följegyzés* című versében: „*Nem ébredek kezemben hajnalokkal... Nincs mondanivalóm, nincs kiutam, / De ez a lélek hajában a szivárvány kígyóval... Akár egy ökörszem a keblemen, / Sót és kenyeret terem / A jövő óriásainak.*”

Néhány versben szinte Marinetti *Futurista kiáltványa* köszön vissza, mintha valóban ki kellene tárni a „Lehetetlen Kapuit”, mintha valóban éreznénk valamiféle tiltakozást a civil világ történéseivel szemben. Az értékhiány, a világ abszurditása fölött érzett keserűség, a jóvátétel, a szeretet vagy a szolidaritás hiánya erősítheti meg ezeket a gondolatokat számos román szerző létértelmezésében. Olvasás közben is érezzük, hogy a lírai én és a közösség viszonya nem rendezett. Többen úgy vélik, hogy helyt kell adni mindennek, ami bizarr, groteszk, így „őrült víziók” világába menekülnek, jóllehet, a válságélmény megtapasztalásán túl mindig érezzük az azon való felemelkedés igényét. *A beszéd itt csak hülye nyögdelés* – vallja Margaret Atwood *Trójai Ilona rúdtáncol* című versében, „nyilvánvaló, mint egy darab sonka / de én az istenek tartományából jöttem, / ahol az értelemnek homályos az üteme.”

A létélmények szavakban történő megfogalmazásakor nem mindegy, hogy mások hogyan fogadják be és értelmezik tovább a létélményeket. „...éreztem a te szegény és félénk lelkedet [...] mint egy kézben tartott zsebkendőt, amire könny csöpög”, olvashatjuk Tristan Tzara egyik versében. Életre és halálra menően kell verset írni, az írás kezdő- és végpontja között pedig ott van a teremtor energia szülöttje, a tartalom, mely kitölti az életet, s erre nagyon vigyázni kell, hiszen „a hallgatás fészket rak / a rokkantak és a nyárfalevelek között / s csak annyit mondasz / az élet eltelik / a csend marad.” (Nicolae Prelipceanu: *Marad a csend*)

A román létköltészet legszebb darabjaival is találkozunk, melyeket átszönek a civilizáció értelmetlenségei, ezért van az, hogy sokszor „dark-side” líra tükrözi a költői szubjektum válságélményeit. Ha erre is keresni akarunk példát, olvassuk el Marius Aldea *Cristina* című versét, ahol egy elképesztően groteszk szituációban igazán szemléletes és nem kevésbé meghökkentő leírást kapunk egy kútból kihúzott halott lány körül tüsténkedő emberek viselkedése és helyzet-értelmezése kapcsán.

Az emlékek felidézését, a hallgatás feloldását a boldogsághoz vezető úton aligha lehet meghatóbban kifejezni, mint ahogy

Gabriel Cojocarú teszi *Helyreigazítási ima* című versének éteri szépségű soraiban: „*mikor a gondolatok között barangolunk / kezedben / kibomlik a világ / s a kozmosz keblén / kinőnek / a boldogság fái.*”

A *Tavaszcvarás a költészet kertjében* sokrétűen mutatja be a román létköltészet képviselőinek versvilágát és gondolkodásmódját, s a címmel ellentétben nem az idilli, harmóniát sugalló versek vannak túlsúlyban. Mégis, egy ilyen verssel szeretném lezárni rövid ismertetőmet, hiszen életünkben minden megtapasztalt vereséget a győzelem előképének kell tekinteni, így egyesül szellemünkben a belső csend, a történelmi csend és a változást hozó hajnal együttes jelenléte. „*Befagyott a hit, húz a reménytelenség, / de konokul szántok, a rög, a föld szentség, / Hazám ez, otthonom, és mert van – szeretem.*” (Alexandru Macedonski: *Szonett a távolról*)

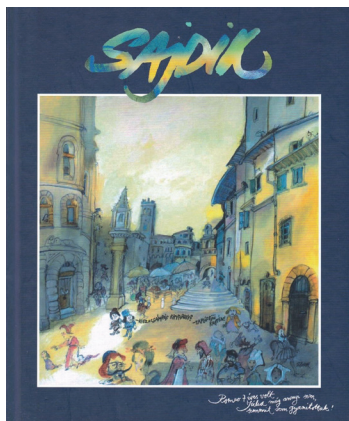
Takáts Fábián

Beszélgessünk Sajdikról!

Gyermekek és gyermeklelküket megőrző felnőttek is előszeretettel nézegetik Sajdik Ferenc szívet melegengető karikatúráit. Magam azok közé tartozom, akik még láthatták a televízióban a *Pom Pom meséi* és a *Nagy ho-ho-horgász* rajzfilmsorozatot. Ki ne emlékezne Picurra, a szőke kislányra és jóbarátjára, Pom Pomra, Gombóc Artúrra, a kék, kövér csokoládéimádó madárra vagy a mindig szunyókáló, „dolgozni” nem akaró Főkukacra. Sajdik ikonikus karaktereivel mosolyt csal az arcunkra, nem lehet nem szeretni ezeket a bohókás figurákat, amelyek idővel sajnálatosan kikoptak a képernyőről.

Sajdik pályaválasztását erősen meghatározta a légkör, amiben felnőtt. Elmondása szerint egy örökké víg kedélyű családban cseperedett fel. Édesanyja balerinaként, édesapja zsokéként kereste a kenyerrevalót. A Török Pál utcai Iparrajziskolában és a Grafikai Iparrajziskolában tanult, eredetileg nyomdásznak készült. Szándékát egy nyomtatási klisen látott Pintér Jenő karikatúra-sorozat másította meg. Egyik pillanatról a másikra vált világossá a számára, hogy karikatúra-rajzolással kell foglalkoznia. A készsége már megvolt hozzá, hiszen gyermekkor óta készített humoros rajzokat.

Élete fordulópontját jelentette, amikor a Lúdas Matyi vicclaphoz került. 1965-től belső munkatársa volt, szellemes rajzaival évtizedeken át szórakoztatta az olvasókat. A rendszerváltást követően megszűnt a lap, Sajdiknak más „felületek” után kellett néznie, ami szerencséjére sikerült. Számos lapban jelent meg, munkásságában ugyanakkor mindinkább a rajzfilm került előtérbe. Ekkoriban már a Magyar Televízió levetítette a Csukás István meseíróval közösen megálmodott *Pom Pom meséit* és a

Nagy ho-ho-horgászt is, amelyek közismertté tették.

Sajdik számtalan önálló kötetet adott ki rajzaival. Például a Móra Kiadó gondozásában megjelent *Hát (m)ilyenek...* című sorozatot, vagy a Holnap Kiadó által 2022-ben kibocsátott *Vivát Petőfi! Élet-rajzokat*. Kedélyes képeit a kötetek jóvoltából jól ismerjük. Életútja is nyitott könyv, a róla szóló cikkekből kiviláglik, hogy milyen ember: szerény, csöndes, szeretetreméltó. Egyszerű jó ember. Ez derül ki a Kernács Gabriella művészettörténész által összeállított *Sajdik* című kiadványból, amiből alapos képet kapunk a ceruzája mögé „bújt” alkotóról. A 2006-os kiadás 2023-ban bővített formában is napvilágot látott.

A *Sajdikkal* voltaképpen egy interjúgyűjteményt tart a kezében az olvasó. Életútra és annak szakaszait taglaló bekezdésekre ne is számítsunk. Ellenben tartalmas beszélgetésekre nagyon is. Kernács Sajdik mellett szakmabeli személyeket szólaltatott meg, köztük olyan ismerteket, mint Csukás István és Kaján Tibor, akikkel Sajdik jó barátságot ápolt. Előbbivel remek rajzfilmszerző párost alkottak, utóbbival, a Lúdas-beli kollégával évtizedeken át folytattak eszmecserét szakmáról, világról. Kernács Gabriella kérdésére, miszerint: „*Sajdikban mi a különös? Mi a „másság”?*” Kaján így felelt: „*Sok karikaturistát ismerek, külföldieket és magyarokat, és úgy látom, Sajdik rajzai abban különböznek az összes többitől, hogy minden mozog rajtuk.*” Emberek özőnlenek, betonépületek lejtének táncot, villanyoszlopok hajolnak meg. Semmi statikusság, egyhelyben „toporgás”, csak lendület, amilyen a vonalvezetése is.

A további megszólaltatottak között van a váci Modern Művészeti Gyűjtemény tulajdonosa, Papp László, aki lelkes gyűjtője Sajdiknak. Kollekciónak egy szeletét a művész farostlemezekre készült táblaképei képezik. Kozma Péter, a Karton Galéria tulajdonosa nemcsak vásárlója a Sajdik-képeknek, de ő adott helyet a 2002-es, méltatlanul visszhang nélküli, gyűjteményes kiállításnak is. De megszólal a Metszet Galériát alapító Bethlen Béla is, akinek főként lovas kompozíciói vannak az alkotótól. Tettamanti Béla grafikusművész Sajdik pasztell-portréiról osztja meg gondolatait, merthogy utóbb ilyenek is készültek, sőt, valódi detonációként hatottak. Kernács olyan interjúalanyokat keresett, akik nemcsak

lelkesednek Sajdik életműve iránt. Jól ismerik is azt, nagy mesélő-kedvvel beszélnek az alkotóról, karrierjéről, de legfőképp rajzairól.

Curriculum vitae avagy cv, ha valaki jobban szereti a „mai” rövidítést címmel maga az alkotó mesél önmagáról, életéről, családjáról. Történeteket olvashatunk, az utolsó sorokból pedig kiderül, hogy miért is lett Sajdik karikaturista. (Amint azt fennebb már ismertettük.)

A karikatúra műfajáról, annak sajnálatos perifériára szorulásáról osztja meg gondolatait Kozma Péter az *Akkor és most* című fejezetben. A kötetben megszólalók többsége foglalkozik a műfaj sajátosságaival, szerepével, a társadalomban és a művészetben elfoglalt helyével, összehasonlítva a magyar és külföldi helyzetet.

A következő, *Arc és korképek* című részben a már említett portrékról így ír Tettamanti Béla: „*Tenyérbe férő portréinak kereteire, üvegére plasztikus poénokat ültet: valódi tárgyakat, kis karikatúra-szobrokat – ehhez is ért –, ezek így többszörös »csavart« hordoznak.*” Az elemző tanulmányrészletet természetesen gazdag képanyag kíséri, ahogy az egész kiadványt is.

Kernács Gabriella a laikusok számára is olvasmányos kötetet állított össze. Nem bonyolódik összetett kérdésekbe, egyszerűen, mégis lényegre törően hívja elő az interjúalanyokból mindazt, amit Sajdikról tudni érdemes és illik.

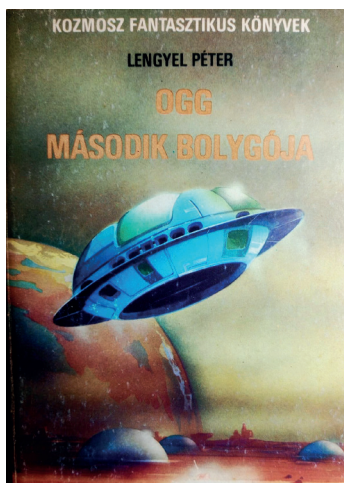
Tipográfiaiailag is nívósan szerkesztett a kiadvány, szépen szedett betűkkel, jó minőségű képanyaggal, fotókkal. És érdekesen tördelt szöveggel, bár néhol zavaró, hogy pár oldallal odébb folytatódik egy félbehagyott mondat. A kötet kék borítója letisztult, ám formátuma mesekönyvre vall, de lehet, hogy nem véletlenül.

A Holnap Kiadó jóvoltából sok év után újra a polcokra került igényes kötet függelékével együtt kellő ismeretet nyújt Sajdik Ferenc pályájáról. Nem kronologikusan halad végig az alkotó munkásságán, hanem riportok segítségével hozza közel a karikaturista sajátos világát, és a személyes történeteknek köszönhetően Sajdik Ferenc személyiségét is.

Vasi Szabó János

Az el nem dobott macskakő

Lengyel Péter
sci-fi-írásai

Lengyel Péter 1939-ben született Budapesten, eredeti neve Merényi Péter. Édesapja, Merényi Endre, hadifogságban halt meg 1943-ban. Lengyel Sándor vegyész fogadta örökbe, az ő nevét vette fel. Iskoláit a fővárosban és Veszprém-ben végezte (ekkor írta első novelláját). 1962-ben az ELTE BTK spanyol–olasz szakán szerzett diplomát, 1963–64 közt egyetemi lektor Havannában. 1965-ben adja ki első írását, 1967-ben megjelent első novelláskötete, a *Két sötétedés*. 1969-ben megírja sci-fi-regényét, az *Ogg második bolygóját*. Megnősül, két gyermeke születik. Az 1970-es *Mellékszereplők* című regényét betiltották, évtized múltán jelenhetett meg. 1978-ban a *Cseréptörés* című regényt viszont kiadták. A nyolcvanas évek derekán a *Rondó* című novellaválogatás összefoglalja addigi pályáját. 1988-ban készült híres *Macskakő* című könyve (angolra is lefordították). Majd a *Holnapelőtt* című „nem-regény”. Az 1993-as *Búcsú* című könyvének „társszerzője” tragikusan korán elhunyt édesapja, Merényi Endre. Munkásságát 1983-ban József Attila-, 1999-ben Márai-, 2010-ben Kossuth-díjjal ismerték el.

Lengyel Péter életművének egyik nem jelentéktelen lapja a fantasztikum. E „macskakő” hat lapján egyként elfér az erkölcs-nemesítő realizmus és az áradó mesélőkedv. Lengyel „szómagiájának segítségével jeleníti meg azt, ami van” – jegyzi meg kritikusa. Írásainak valóságossága az öt érzékszerv által fölidéz-

hető tények tiszteletén alapul. A másik, ami összeköti műveit, az „ottlíki bizonyosság”, az emlékezet; a műről műre vándorló fiktív történetszál általa válik valós történelemmé. Horkay Hörcher Ferenc kissé kicsavart véleménye szerint: „Az emlékezet révén válik lehetségessé, hogy ami van, mégis lehessen. Ez a realizmus kategóriájának másik jelentése, ha Lengyel prózájáról szólnunk. Talán nem tűnik túl nagynak a szó, ha transzcendentális realizmusnak nevezzük ezt.”

Ezúttal csak Lengyel Péter sci-fi-írásaival foglalkozom. Az *Ogg második bolygója* híres regény. Itthon nagy szépirodalmi kiadónál, a Magvetőnél jelent meg (Azóta csak egyszer, 1984-ben a KFK sorozatában). Sikere volt német, lengyel, japán, cseh nyelven is.

A rajongók biztos felkapják a fejüket, ha azt állítom – a történet lecsupaszított vázát vizsgálva –, hogy klasszikus *space operával* van dolgunk. Hozzáteve: az általam olvasott legjobb űroperával!

Emberhez testben és lélekben hasonló faj kutató-csillaghajója repül hazafelé, fedélzetén – egy kivétellel – hibernált utasokkal. Anyabolygójukon, Eelán ez idő alatt hét évszázad pergett le. Kikerülhetetlen konfliktus támad a modern Eela társadalma és a múltból előtermett kilencszáz űrhajós között. Ráadásul a történet horizontján ott feketélik Ogg második bolygójának kegyetlenül racionalista, inhumán világa. Utóbbi hódítóként van jelen a galaxisban. Leigázható fajok után kutató robotjai felfedezték Eela holdját.

Nem akarom „kisütni” a történetet, aki nem olvasta, és kedveli a fantasztikus irodalmat: annak kötelező házi feladat! Mai sci-fi író ebből a sztoriból fegyverdörgéstől hangos, pörgős kalandregényt konstruálna. Ám Lengyel Péter nem ezt az utat választotta. Miként szépirodalmi műveiben, a múltat kapcsolja össze a jövővel, montázsszerű képekben bemutatva a főbb helyszíneket (csillaghajó, Eela, Ogg). A főhős sorsában önéletrajzi utalást is föllelni: Igo Vandar árván marad. Az „atom-középkori kövület” űrhajósok életszemlélete tűnik az olvasó számára elfogadhatóbbnak, a munka, a cselekvés a talmi szórakozás és lézengés

helyett. Igyekeznek felnyitni „utódaik” szemét, mert azok nem veszik tudomásul a leselkedő veszélyt, amiben főként a politikusok titkolózása a ludas. A szerző nem ítélkezik, kellő empátiával írja le a negatív szereplőket is. Eela társadalmára a nosztalgikus humanizmus a jellemző. Vele szemben a „sötét oldal”, a TRRG-k hatalommániás civilizációja áll: az értelmetlenségig fokozott pusztító erő és harci kedv.

Ha fel lehet róni valamit a szövegnek, az a homo sapiens váratlan megjelenése; mintha „kötelezően” csöppenne a négy földi asztronauta a történés sűrűjébe. A regény addig részletező, komótosan kibomló elbeszélésfolyama is váratlanul fejeződik be: a legyőzhetetlen ellenség és a két humanoid faj küzdelme kurtánfurcsán – bár a könyv szellemiségéhez illőn – ér véget.

Az *Ogg második bolygója* nagy erénye, hogy átítatja az erőszak – minden erőszak! – elutasítása. Ez a szemlélet Lengyel Péter egész munkásságára jellemző. Távol áll tőle a viaskodás, a virtus, írásainak morálja nem a harci erényeken alapul, még akkor sem, ha „...védtelenné válhat a modernizációval (korrupcióval, entrópiával, romlással) szemben (...) Lengyel mai elbeszélője a hajlíthatatlan morális fegyelem elvét látszik vallani...” (Horkay Hörcher F.)

A *Napkelet avagy a Szívöröm Ünnepe* a *Rondó* című kötetben jelent meg 1982-ben. Külföldön a magyar sci-fi reprezentánsaként beavagották a Penguin Kiadó *World Omnibus of Sf* című antológiájába (1987). Érdekes elbeszélés. A szerző erőteljes szómágiája itt is a múlt és a jelen közt kalandozik. A helyszín- és társadalomrajzban fellelhetők kubai élményei. A lassan duzzadó történet előbb világháborús (vagy ökológiai) katasztrófát sejtet, ám az írás vérbeli wells-i történetté válik (árnyaltabban: a Sztrugackij fivérek fanyar Wells-parafrázisára, a *Marslakók második inváziójára* hajaz.)

Az 1978-ban írt műből kiérezhető az óvatos kritika Lengyel koráról, mert a *Napkelet* – a sci fi „körítés” mellett – a konformizmusnak a mindennapok szerves részévé válásáról szól. Nyel-

vezete szépirodalmi, a lektűr egyszerűbb szövegeihez szokott olvasót első nekifutásra riaszthatja, de érdemes végigolvasni ezt a gunyoros láttelepet a hetvenes-nyolcvanas évek magyar szocializmusáról.

Lengyel Péter életműve több ponton emlékeztet J. R. R. Tolkien történelmi-filozófiai álláspontjára. „... *múlt az, ami – minden baj, bánat és bűn ellenére – jó volt, a most pedig az, ami – minden kényelme és fejlettsége ellenére – rossz. Kifejezetten és vállaltan konzervatív álláspont ez.*” (Horkay Hörcher Ferenc) Az író maga sem tagadja: „*Maradi vagyok, most is, ahogy az új Európával, nehézkes, süket a modern eszmékre...*” (Macskakő, 194. old.)

E nosztalgikus szemlélet patinája teszi egyedivé – és divatossá – Lengyel Péter történeteit a XXI. századi olvasó számára.

Bakó Endre

„Üdv Prosperónak!”

Tóth Árpád barátságai és kapcsolatai versajánlásai tükrében

E dolgozatnak nem lehet feladata, hogy a versajánlások történetét ismertesse, szerepéről irodalomelméleti fejtegetésbe bocsátkozzon, bevezetőül csupán néhány tény említésére szorítkozhat. A versajánlás fogalmát abban az értelemben használjuk, hogy a költő valamely versét egy általa ismert személynek ajánlja, akár személyesen érintett a „címzett” a vers tartalmát illetően, akár nem. A szokás már az ókorban létezett, a középkorban pedig szinte bevett gyakorlat lett, hogy a költő mecénásának ajánlja egy-egy versét, kötetét.

Az ajánlás két formáját különböztetjük meg. Egyik, speciális változata a személyhez szóló (interperszonális) költemény, amely a vers címébe emeli a még élő megszólított személy nevét. Alkalmisága ellenére e verstípus több mint futó baráti gesztus: szellemi-lelki közösséget, világnézeti-politikai szövetséget fejezhet ki, miközben méltat, buzdít. A magyar irodalomból klasszikus példák erre Csokonai Vitéz Mihály *Virág Benedek úrhoz*, Petőfi Sándor *Arany Jánoshoz*, Ady Endre *Levél-féle Móricz Zsigmondhoz* című költeményei, és még hosszan sorolhatnánk. Az ajánlás másik típusa a versdedikáció, amikor a vers címe alatt vagy mintegy alcímként említi meg a költő, kinek ajánlja művét. Ilyenből megszámlálhatatlan sok példát hozhatnánk a magyar költészetből.

Nálunk a Nyugat költőinek gyakorlatában kiváltképp népszerűvé vált a verses ajánlás – legyen szó bármely típusáról –, Ady

különösen gyakran élt vele; ebben a gesztusban megnyilatkozott „kegyosztó énje”.

Tóth Árpád viszont – önreprezentációja szerint – magános, elesett, „szánalmas figura”, melynek alapján arra számíthatnánk, nem volt olyan bőkezű az ajánlások osztogatásában, mint például Ady. S bár kortársai tanúsága szerint e vonások valóban jellemzőek voltak rá, ez mégsem jelentette azt, hogy emberkerülő, pláne embergyűlölő lett volna. Harmonikusabb időszakában barátkozó, társaságot kedvelő ember volt, tereferélt, sakkozott, kártyázott, barkochbázott. Ezt levelezése és több emlékezés is tanúsítja. Művei ajánlásai között egyaránt találunk interperszonális típusúakat, illetve alkalmi versdedikációkat.

I. Interperszonális költemények

A feleségéhez írt vagy rögtönzött tréfás verseit kivéve Tóth Árpádnak mindössze négy interperszonális költeményét tartjuk számon, vagyis amikor a vers címébe emeli a még élő megszólítottat, ezek pedig a következő versei: *Ady Endrének*; *Prospero szigetén* (*Egy Babits-ünnepély prológa*); *Levél Osvát Ernőhöz*; valamint a *Köszönöm* (*Kardos Albert emlékkönyvébe*).

Épp az ajánlások versek csekély száma miatt feltételezhetjük, hogy fenti „címzettek” jelentős szerepet játszottak a költő életében – nézzük meg tehát közelebbről, milyen kapcsolatot ápolt Adyval, Babitscsal, Osváttal és Kardos Alberttel Tóth Árpád!

A fiatal költő csodálta **Ady Endrét**, akit gyermekként ismert meg apja – Tóth András szobrász – debreceni műtermében, majd módjában állt együtt szerepelnie vele a Csokonai Körben 1909. október 24-én rendezett Nyugat-matinén, amikor helyben csatlakozott a Nyugat küldöttségéhez. A Nyugat részéről az esten jelen volt Ignotus, Ady Endre, Móricz Zsigmond, Osvát Ernő, Kádár Endre. Nem véletlen, hogy ugyanebben az évben született az *Ady Endrének* című költemény, melyben közvetlen, személyes,

hangon, a gyermekkori emlékeket megidézve szólítja meg az idősebb mestert: „Mester, egy ifjú ember szól ím köszöntve hozzád. / Szeresd, mert sok setét sorod érte sziven, / S mert egykor, úgy beszéltek, ült a térdeiden, / S látta fénylő szeme húszévesnek az orcád.” Igaz, hogy már első közös fellépésükkor egy kicsit pózolónak látta Adyt, amint Nagy Zoltánnak írta,¹ de a költőnagyság halálakor mégis vallomásos, magasztaló kritikát írt a Pesti Naplóba *A halottak élén* című kötetéről. Ebben mindössze egy-két apró formai kifogással élt Ady líráját illetően. Emlékének egy terjedelmes tanulmányt is szentelt.² 1923-ban, *A Halottak élén* új kiadása apropóján született meg *Nézz ránk, Ady Endre* című verse, amely nem ajánlás, hanem szellemidézés, hiszen Ady halála után született. Ebben Tóth Árpád már a magasztalás hangján váteszi szereppel ruházza fel a nagy elődöt: „Ó, Ady Endre, Messiás-magyar! / Riaszd szét lidércálmát a halottnak! / Bús Lázár-szívünk még élni akar, / Ontsd rá napos tüzét élő dalodnak!”

Tóth Árpád **Babits Mihályt** illetően sem fukarkodik a dicsérő jelzőkkel: őt a *Prospero szigetén* (*Egy Babits-ünnepély prologusa*) című költeményében nemes varázslónak, tiszta költőnek nevezi. Babitscsal nem indult zökkenőmentesen a kapcsolatuk: a mester 1917-ben, egy, a Nyugatban megjelent, új versesköteteket szemlésző írásában „tanítványlírának” minősítette Tóth Árpád költészetét.³ Nem sokkal később azonban nagyot változik Babits ítélete; egyre inkább felismeri a nála mindössze három évvel fiatalabb költő értékeit, különösen műfordítóként tartja nagyra, és épp a műfordítás révén szoros baráti kapcsolatba kerülnek. Szabó Lőrincsel hármásban, együtt ültetik át Baudelaire *Fleurs du Mal* (*A romlás virágai*) című kötetét. A családívá mélyült

¹ Kardos László szerk.: *Tóth Árpád összes művei, 5. kötet. Levelei*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973 (a továbbiakban: TÁÖM 5.), 40. levél.

² Tóth Árpád: *A halottak élén*. Pesti Napló, 1918. augusztus 30. 1–3., ill.: Ady költészetének viszonya elődeihez és a francia modernekhez. Nyugat, I. k. 351–361. Kötetben: Kardos László szerk.: *Tóth Árpád. összes művei, 4. kötet. Prózaí művek, tanulmányok, bírálatok, hírlapi cikkek*. Akadémia Kiadó, Budapest, 1969 (a továbbiakban: TÁÖM 4.), 122–128, ill.: 129–140.

³ Ez nem az utánzó, hanem a tanítvány modora, a legnemesebb értelemben véve a szót...” Babits Mihály: *Új verseskötetek*. Nyugat, 1917/8.

nexus Tóth Árpád haláláig tartott, Babits 1928-ban, búcsúzó írásában már „nagy és gáncstalan költő”-nek nevezi barátját. Temetésén is Babits mondta a gyászbeszédet, amelyet így kezdett: „Egy nagy költő távozott közülünk...”, s kivette részét barátja emlékének ápolásából is.

Tóth Árpád nemcsak Babitsnak, de **Osvát Ernő**nek is sokat köszönhetett: versei rendszeres közlését a Nyugatban, állandó érdeklődést, biztatást. Ezt fejezi ki a *Levél Osvát Ernőhöz* című, ódai fenségű költeményben már a megszólítás is: „Szerkesztőm, édesapám a betűben...” A vers a Nyugat Osvát Ernő-emlékszámban jelent meg 1923-ban. Osváthoz egyébként nemcsak ez a bizonyos versben megfogalmazott *Levél...* szól, de az *Evokáció egy csillaghoz* című költemény is. Tóth Árpád e köszönetteljes viszonyulása nem kíván kommentárt, hiszen hálával tartozott Osvátnak, minden bizonnyal ő kapcsolta a Nyugathoz még 1908 végén. Osvát rábízta a folyóirat debreceni szereplésének hírverését, majd ő válogatta a matinén felolvasandó verseit. Tóth Árpád ekkor levélben megköszönte „legutóbbi dolgai” gyors közlését. Egy Oláh Gáborhoz írt svédleri levele meg arról árulkodik, hogy Osvát megpróbált állást keríteni neki Budapesten, s ha sikerül, írja Tóth, otthagyja „a debreceni pocsolyát”.⁴ Mint tudjuk, ez nem sikerült. Tóth Árpádnak azonban egy másik levele megerősíti, hogy Osvát szerkesztette készülő kötetét, illő tehát a költői köszönet.

Tersánszky Józsi Jenő jóval később, 1931-ben idézi fel a Nyugatban Tóth Árpád és Osvát Ernő alakját, és többször is lefesti őket együtt, amiből kitűnik, hogy a két, más módon érzékeny alkatú ember milyen jól kiegészítette egymást. „Üljön bár társaságba Tóth Árpád, nagykeretes pápaszeme mögül a szeme szüntelen magában tűnődik és úgy tetszik, tulajdonképpen semmi sem érdekli más, mint a feketéje és szivarja. Ritka eset, hogy beleszól abba a zenebonába, amely Osvát Ernő elnöklete alatt ülésezik az asztalkák körül. Ha föl is hevíti valami kérdés, akkor is csak halk beszéddel, közvetlen szomszédságának nyilatkozik véleményeiről. (...) Tóth Árpád volt szememben a szellem kertjének igazi, okos és mértékletes kertésze. Az ő fölénye jóságos

⁴ TÁÖM 5. 56.

volt. Nála már csak Osvát Ernő volt jobbindulatú óriási tudásával, amely nem feküdt rá azért az emberre. Sőt Osvát Ernő már az ellenkező végletbe ment a dilettantizmussal szemben. Osvát sokszor elkényeztetett valóban szellemi fattyúhajtásokat is, azon az elven hogyhát: sosem lehet tudni! Tóth Árpádnak több szíve volt arra, hogy amit esetleg betegesnek vagy haszontalannak tartott, azt megróni, irtani, félretolni próbálja. Igaz, Tóthnak nem volt mögötte a szerkesztői lelkiismeretnek zsarnoksága, amely Osvátból hivatásának szinte vértanuját és szentjét csinálta.”⁵

A Nyugat szerkesztője iránt érzett hálához valami hasonlót fejez ki Tóth Árpád egykori debreceni gimnáziumi magyartanára, **Kardos Albert**, a kiváló irodalomtörténész iránt. A tragikus sorsú Kardos Albert – egy ausztriai koncentrációs táborban lelte halálát – tanári pályája mellett kezdettől jelentős irodalomtudósi munkát végzett. 1891-ben került a debreceni állami főreáliskolához, ahol magyar–német–latin szakos latin tanárrá nevezték ki, majd ugyanitt 1913 és 1922 között igazgató volt. Tóth Árpád 1896 és 1904 között járt a főreáliskolába, és kiváló tanárával azonnal megtalálták a közös hangot. Kardos Albert kertész módjára beleoltotta a szép és jó iránti vágyat. Maga Tóth Árpád használja ezt a képet egykori pedagógusának ajánlott versében: „Az a kertész, aki régen / Ily szemet oltott belém, / Mindörökre drága nékem, / Soha nem felejttem én. // Él és zenél még a halk kert, / Győzve súlyos őszökön – / Hadd írom a Kardos Albert / Szép könyvébe: Köszönöm!” E nyomatékos utolsó szó lett a vers címe is; a mű 1907-ben született, amikor Tóth Árpád már bölcsészhallgató volt a Pesti Egyetemen.

II. Versdedikációk

Tóth Árpád versdedikációinak – egy-két kivételtől eltekintve – nincs a saját életét tekintve meghatározó személyi vonatkozása, ajánlásai teljességgel esetlegesek.

⁵ Tersánszky J. Jenő: *Az ifjú Tóth Árpád*. Nyugat, 1931/22.

A költő a dedikáció gesztusával több mint hússzor élt, ezekből kirajzolódni látszik korai kapcsolathálózata, s bár az ajánlás nem tartozik a vers szövegéhez, mégis része, információértékű életrajzi forrás. Ezért csonkításnak számít, ha az újabb kiadások a költő szándéka ellenére mellőzik, márpedig különösen a szocializmus idején mellőzték. Jogosan vetődik fel a kérdés, hogy vajon mennyire valós, élő ez a kapcsolathálózat. Ezt annak ismeretében is kérdezhetjük, hogy az ajánlások nem a versek első közlése alkalmából, csak a *Hajnali szerenád* című, 1913-ban megjelent Tóth Árpád-kötetben látnak napvilágot, következésképpen a költő *utólag* dedikálta a verseit!⁶ E szokatlan eljárást monográfusa, Kardos László kommentár nélkül hagyja, ily módon nincs magyarázatunk, vajon mi ösztönözte erre a költőt. Minthogy a versek utóbb kapták az ajánlást, a következőkben a kronológiai aspektust csak megközelítőleg tudjuk érvényesíteni.

Tóth Árpádot középiskolai barátság fűzte **Schöntag Alfréd** (leveleiben Frédi) nevű osztálytársához, akinek *Séta az alkonyatban* című versét ajánlotta. „Frédi” orvos édesapja egy kis nyaralótelepet tartott fenn Svedlén. A Görnic partján fekvő kis szélességi község Debrecennel és Budapesttel egyenrangú jelentőségű helyszín volt Tóth Árpád életében – itt szerzett barátokat, itt mélyült el kapcsolata későbbi feleségével. Schöntag Alfréd gépészmérnök lett Budapesten. Felnőttként megszakadt a kapcsolatuk Árpáddal, mert Schöntag emigrált, a Szovjetunióban halt meg.⁷ Az Alfréd öccsének, Schöntag Lajosnak ajánlott *Derű?* is kétségekkel teli tünődés, s egy nyári svedléri élmény jelenik meg benne.⁸ Schöntag Lajos tanúja lehetett a költő ambivalens hangulatának, amelyet a versben feltett kérdések is megjelenítenek: vajon élvezheti-e betegsége miatt a derűt, átadhatja-e magát gondtalanul a lélek súlytalan állapotának?

⁶ Egyetlen kivétel *Derű?* című költeménye, amelynek ajánlása: *Schöntag Lajos barátomnak*. Nyugat, 1911. II. 352.

⁷ Derkovitsnak 1925 elején önálló kiállítása nyílik Bécsben a Weihburg Galériában, „s összeköttetésbe kerül Schöntag Alfréd mérnökkel, a bécsi magyar kommunista szekció egyik vezetőjével”. Dévényi Iván: *Derkovits Mihály*. Vigília, 1976/1, 21.

⁸ Kardos László szerk.: *Tóth Árpád összes művei 1. Költemények*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964 (a továbbiakban: TÁÖM 1.), 482.

Tóth Árpád monográfusa, Kardos László közli (a költő özvegyének információja alapján), hogy a *Levél* és a *Csak ennyi* című költeményeket Peterdi István költő, műfordító, orvos testvéréhez, **Neubauer Klára**hoz írta Tóth Árpád.⁹ Mindkettő szerelmes vers, ráadásul konkrét motivációt sejtet. A Tóth Árpád-életrajz azonban nem tud erről a szerelemről, amelyet nehéz időben behatárolni. Egyetemi hallgató korában már kialakult az ifjú szerzőnek néhány irodalmi kapcsolata, többek között Peterdi Istvánnal is, akinek *Sóhaj* című versét ajánlotta. Költőnk 1909 tavaszán tanári diploma nélkül tért haza Debrecenbe, s bár 1910 szeptemberétől ismét hónapokat töltött Budapesten, 1911 nyarán már megint „ebben az undok fészekben”, azaz a cívis városban rostokolt. A Neubauer Klárahoz írott versek viszont 1912-ben születtek, így csak a szerelem emléke ihlethette őket. Peterdi István egyébként a költő halálakor meleg szavakkal búcsúztatta barátját: „Édes szavú költő, tiszta szív, sugaras szem, ironia és melankólia elegáns inkarnációja, igazság, méltányosság, embe-riesség szerelmese, (...) drága nyugati hajtás az ősi magyarság fáján, (...) Pádink, aki ismert, mind könnyes szemmel mondja búcsúzóul: Isten veled!”¹⁰

Svedléren ismerte meg Tóth Árpád 1906-ban **Bán Ferencet** és **Peterdi Andort** (aki csak névrokona Peterdi Istvánnak). A *Vergődés* címzettje, Bán Ferenc (1885–1938) újságíró, novellista volt, a Nyugat is közölte írásait. Tóth Árpád 1913-ban ismertetőt írt az *Új Isten* és a *Tizenkettedik* című novellásköteteiről, a legnagyobb elismerés hangján. Az erős tehetségű író módszere az analízis, a fölényes ökonómia, a finom lélekrajz, amely a virtuóztatáshoz vezet – írja többek között –, majd az írást így fejezi be: „Bán Ferencet két novellásfüzete a modern magyar próza legerőteljesebb képviselői közé avatja.”¹¹ Peterdi Andor (1881–

⁹ TÁÖM 1., 485

¹⁰ Peterdi István: *Ki volt, hogy halt meg?* Nyugat, 1928. II. k. 645–646.

¹¹ Tóth Árpád: *Bán Ferenc novellái*. Nyugat, 1913. I. k. 848. Kötetben: Kardos László szerk.: *Tóth Árpád összes művei 3. Novellák, tanulmányok, bírálatok, hírlapi cikkek, 1909–1913*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964 (a továbbiakban: TÁÖM 3.), 626–627.

1958) eredetileg fizikai munkás, a magyar szocialista költészet egyik korai képviselője, a Petőfi Társaság tagja, de 1918-ban kilépett. Tóth Árpád 1916-ban „szigorú, de igazságos” (az ő szavai) kritikát írt *Háborús versek* című kötetéről,¹² leveleiben később nem rokonszenves figurának jeleníti meg akarnoksága miatt. Peterdi 1945 után betegsége miatt elnémult, az irodalmi világban úgy tartották számon, mint Várnai Zseni férjét. A *Sóhaj* című verset kapta Tóth Árpádtól.

Az *Esti szonett* ajánlása **Kovács József**nek (?–1944) szól, aki Schöntag Samu doktor (azaz Tóth Árpád Frédi barátjának édesapja) egyik veje, Tóth Árpádné unokabátyja, a költő Nagy Zoltán barátja, egy időben lakótársa Budapesten, majd később Késmárkon városi főépítész lett. Nem tudható, vajon mivel érdemelte ki, hogy épp neki ajánlotta a költő ezt a mélyen impresszionista, színeket, illatokat, tájélményeket s főképp egy régi szerelem emlékét megidéző költeményét.

Lányi Viktort is az ifjú kori barátok közé sorolhatjuk. 1908-ban a becsvágyó bölcsesek megalakították a Pesti Egyetemen a Húszévesek Társaságát, s meghívták maguk közé a kicsit idősebb Tóth Árpádot. Ebből a körből nőtt ki A Város című rövid életű szemle. A körnek tagja volt Lányi Viktor (1889–1962) is, a nevezetes szabadkai zenészcsalád sarja, bölcész és zeneakadémiai hallgató, akivel Tóth Árpád szoros barátságot kötött. 1909 novemberében a költő budapesti „kiruccanásra” készült, s úgy tervezte, hogy két napig Lányi „Gézi” lakóvendége lesz.¹³ Lányinak az *Ó, vigasz* című versét ajánlotta, húgának, Lányi Saroltának pedig a *Jöjj, vihart*.

Lányi Sarolta (1891–1975) fiatal kora ellenére a Nyugat favorizált munkatársa volt, rendszeresen jelentek meg a versei, s úgy tűnik, Tóth Árpád nemcsak barátja kedvéért fordított figyelmet rá, hanem őszintén becsülte Sarolta költészetét. Ennek hangot adott Lányi *Ajándék* című verseskötetéről írott méltatásában. A verseskönyvet és a verseit egyaránt gyönyörűnek

¹² Nyugat, 1916. II. k. 891–893. ill.: TÁÖM. 4. 41–43.

¹³ TÁÖM. 5. 44.

nevezi. Talán mert rokonságot érzett vele: a költőnő a szerelem végtelen, szelíd bánatát énekelte, nála is sokszor mélabúra vált a derű: „... erős lendület szárnyán emeli magas szférákig kedves bánatát” – emeli ki a verset Tóth Árpád a többi közül, s a példának felhozott művet grandiózusnak nevezi. Versformáit is gyönyörűeknek találja.¹⁴ 1922-ben elvállalta a költőnő szerzői estjének bevezetőjét is. Lányi Sarolta ekkor már a marxista Czóbel Ernő felesége, ő maga is híve volt a Tanácsköztársaságnak, el is bocsátják tanítónői állásából. Tóth Árpád méltatása megjelent a Nyugatban is. „Mi tette olyan varázslatosan új hatásúvá Lányi Sarolta megjelenését a huszadik század eleji magyar lírában? – teszi fel a kérdést a költő-kritikus. – Mert a női léleknek adott új, adekvát kifejeződést a férfiak koncertjében és a teljes versírói póztalanság, vagy egészen szürke és ismert szóval fejezve ki, a lírai közvetlenség.”¹⁵ Lányi Sarolta nem volt tehetségtelen költő, de Tóth Árpád kétségtelenül túlértékelte. Költőnk impresszionista bírálatokat írt, kritikusi attitűdjére jellemző a nagy műveltségről tanúskodó empatikus látásmód, de szubjektivitása olykor a kelletténél erősebben érvényesül, leginkább a pályatársak javára. Ahogy Déry Tibor is joggal mutatott rá például Havas Gyula és Nagy Zoltán esetében: „...úgy emlékszem, [Tóth Árpád] baráti szeretete aránytalanul megemelte írói rangjukat.”¹⁶

Havas Gyula (1893–1918), akinek a *Vágyak temetése* című verset dedikálta Tóth Árpád, a költő munkatársa volt a Debreceni Nagy Újságnál, ahol rajta kívül Szegedi (Schenk) István is költőnek készült. Az újságban névtelenül közölt krokiversek szerzőségét nem is lehet megállapítani: hármójuk közül bárki „elkövethette” őket. A baráti hármast Szegedi István még egy elbeszélő költeményben is megörökítette. (*Gurul a szív*, 1924). Havas Gyula publikált a Nyugatban is, 1918-ban megnyerte

¹⁴ Tóth Árpád: *Lányi Sarolta versei*. Nyugat, 1913. I. k. 847 ill.: TÁÖM 3. 524–526.

¹⁵ Tóth Árpád: *Lányi Sarolta*. Nyugat, 1922. I. k. 766–768.; ill. TÁÖM 4. 203–207.

¹⁶ Déry Tibor: *Belépés az irodalomba*. In: *Ítélet nincs*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1969, 163.

az Érdekes Újság békehimnusz-pályázatát *Köszöntő a békére* című versével. Fiatalon, agydagában halt meg. Tóth Árpád terjedelmes nekrológban búcsúztatta barátját: felidézi finom, szelíd arcát, vívódó, nemes lelkét, kedves gesztusait, tréfáit, a meghitt együttléteket. Az alkotóról pedig meggyőződéssel állítja: „Havas Gyula irodalmi munkássága feltétlenül helyet kér új irodalmunk java termelésének rangsorában. Főleg két területen alkotott maradandót, a lírában és a kritikában.”¹⁷ A neki ajánlott *Vágyak temetése* ugyan én-vers, de utóbb Havas Gyulára is átvihető, mert Havas is passzív, szenvedő alkat volt („És most már nincsen vágyam...”), noha korai halálát 1913-ban Tóth Árpád még nem sejtette.

Kardos László, Tóth Árpád monográfusa költőnk fiatalkori barátjának nevezi **Elek Alfréd**et (1885 körül – 1918 körül).¹⁸ Elek újságíró volt, Kiss József A Hét című lapjánál rovatvezető. Két verseskötete jelent meg, de a harctéri szolgálat alatt elméje elborult. Az irodalmi lexikonok nem tartják nyilván. Továbbra is rejtély, hogy mikor keletkezett ez a barátság, és mivel érdemelte ki Elek Alfréd az *Öröm* című, 1912-ben született Tóth Árpád-verset.

Az **Oláh Gábor**hoz fűződő barátság külön fejezet Tóth Árpád életében.¹⁹ Neki az *Orfeumi elégia* című verset címezte. 1908-ban ismerkedtek meg, Tóth Árpádnak kezdetben Oláh nem volt rokonszenves Szabó Dezsőre emlékeztető zsenitudata, tüskés modora miatt. De hamar megenyhült iránta, s barátokká váltak. Amikor Oláht a Református Kollégium elbocsátotta könyvtárosi állásából, Tóth Árpád személyesen és a Debreceni Nagy Újság nyilvánossága révén is pártjára állt, s mint Csokonai sorsára jutott költőt magasztalta. Az egyetemről hazatérve ketten voltak a cívis városban országos hírű költők. Ahogy Oláh Gábor tréfásan fogalmazott: „Egy tót, meg egy oláh.”²⁰ Tóth Árpád újságíró korában

¹⁷ Tóth Árpád: *Havas Gyula*. Nyugat, 1918. II. k. 517–522; ill.: TÁÖM 4. 115–122.

¹⁸ TÁÖM 1. 485.

¹⁹ Bakó Endre: *Tóth Árpád és Oláh Gábor barátsága*. A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve, 2019. 95–102.

²⁰ Oláh Gábor: *Naplók*. Szerk.: Lakner Lajos. Debrecen, 2002, 157.

több Oláh-szindarabról, verseskötetről írt, még hozzá szigorú tárgyilagossággal. Oláh hamar felismerte barátja költői nagyságát, aminek több költeményben kifejezést adott, s ő írta róla az egyik legértékesebb tanulmányt.²¹ Kapcsolatukat beárnyékolta, hogy Oláh botrányos kulcsregényének (*Szegény magyarok*, 1914) Tóth Árpád édesapja a főszereplője – nem a legjobb színben beállítva –, aki országos sikerek után megélte, hogy *Hungária* című szobrárt eltávolították a debreceni Emlékkertből, majd az első világháború idején ágyúcsőnek öntötték be bronzanyagát. A regény emellett felvonultatja a Nyugat több alkotóját (például Adyt is, aki kemény bírálóban vágott vissza). Tóth Árpád nem mutatott sértődést, pedig „... a »Szegény magyarok« örökre szálla maradt Tóthék szemében”²² – emlékezik vissza a költő lánya, Tóth Eszter.

Tóth Árpád igazi kebelbarátja azonban a költő **Nagy Zoltán** (1884–1945) volt. Ezt a hozzá írt 46 levél önmagában jelzi. Ezeket Nagy Zoltán megőrizte, és 1938-ban publikálta, ami utóbb becses forrás lett a Tóth Árpád-kutatás számára. Nagy Zoltán ugyan két évvel felette járt a debreceni állami főreáliskolában, de csak jóval az iskola után, 1908-ban kerültek közel egymáshoz, s a barátság Tóth Árpád haláláig tartott. Levelezésükben többször érintenek irodalmi kérdéseket, néha megküldik egymásnak kéziratban lévő verseiket. Egy alkalommal költői versenyt is folytattak Svedlénen, a két verset – mindkettőnek *A Mátyáskő ormán* a címe – egyszerre közölte a Nyugat. Írtak is egymásról, különösen fontos Nagy Zoltán 1917-es *Baráti kalauz Tóth Árpád verseihez* című dolgozata, amelynek megállapításai ma is helytállóak.²³ Nagy Zoltán négy költeményt ajánlott barátjának, ő maga pedig a *Kisvendéglőben* című verset kapta.²⁴

²¹ Oláh Gábor: *Tóth Árpád költészete*. Nyugat, 1929. I. k. 398. Kötetben: *Költők és írók*. Debrecen, 1932, 201–224.

²² Tóth Eszter: *Családi emlékek Tóth Árpádról*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1985, 220.

²³ Nagy Zoltán: *Baráti kalauz Tóth Árpád két verses könyvéhez*. Nyugat, 1917. IV. k. 963–981.

²⁴ Részletesen lásd: Bakó Endre: *Tóth Árpád és Nagy Zoltán barátsága*. Alföld, 2023/12, 88–94.

Tóth Árpád kapcsolatban állt **Gellért Oszkár**ral is. A Kosuth-díjas költő, újságíró, szerkesztő 1908-tól volt a Nyugat munkatársa, 1920 és 1940 között pedig főmunkatársa. 1910-ben megküldte Tóth Árpádnak egy verseskötetét.²⁵ Ezt Tóth az *Őszi alkonyat* című verse ajánlásával viszonzotta. Gellért Tóth Árpád halála alkalmából verssel búcsúzott költőtársától (*Az „Április” vers margójára*).

Érthetőnek tűnik a **Karinthy Frigyes**nek küldött üdvözet is a *Reggel* című vershez kapcsolva, hiszen Karinthy 1910-ben méltatást írt Tóth Árpád költészetéről, amikor az ifjú lírikusnak még nem is volt kötete. „Soha egységesebb poétát nem ismertem. Hangja, tónusa, ritmusa, az a mód, ahogy hasonlatait felállítja – minden szavára bélyeget nyom. Két egymást követő szóból ráismerni. Már most kész modora van. (...) Megszerettem és beleéltem magam halk, előkelő csillogásába: megszerettem finom fájdalmait és szordínós szavait.”²⁶ Kevés költő mondhatja el magáról, hogy ilyen dicsérő szavakat kapott volna Karinthytól. Később személyes kapcsolat fejlődött ki közöttük, Tóth Árpád gyakran látogatott Karinthyékhoz kártya- vagy sakkpartikra. Ezt Nagy Lajos is tanúsítja.²⁷ Tóth Árpád recenzálta az író *Tanár úr, kérem!* könyvét, sőt 1922-ben elvállalta Péchy Blanka előadóestjén Karinthy bemutatását Bubitscsal és Heltai Jenővel együtt.²⁸

Apropó, **Nagy Lajos**! Őt 1909-ben ismerte meg Tóth Árpád, mint Nagy Zoltán közeli barátját, erre utal a Nyugat matinéjáról tudósító levele: „Különösen Móricz Zsigmondról szeretnék írni magának és Nagy Lajosnak.”²⁹ Ezután is több levelében emlegeti Nagy Lajost. Tóth Árpád az *Egy leány szobájában* című verset dedikálta az írónak, annak ellenére, hogy nem volt elragadtatva a munkásságától. Ez főleg akkor derült ki, amikor Nagy Zoltán

²⁵ TÁÖM 5. 57.

²⁶ Karinthy Frigyes: *Tóth Árpád*. Nyugat, 1910. II. 1896–1898.

²⁷ Nagy Lajos: *A menekülő ember*. Magvető Könyvkiadó és Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1977, 13–14., ill. 111.

²⁸ Auróra 1922. III. évf. január, 48–49.

²⁹ TÁÖM 5. 40.

publikálta Tóth Árpád hozzá írott leveleit, köztük az 1918-as, a Vörösmarty Akadémia megalakulásáról szóló beszámolót. Eszerint Tóth nem merte ajánlani Nagy Lajost az akadémiai tagságra: „...ha kedvelem is a dolgait, ha becsülöm is a tehetségét, s ha igen szeretem is őt magát, akadémiai jelölésig mégsem emelkedik az ő munkássága iránt érzett elismerésem.”³⁰ Ezt Nagy Lajos sértésnek, sőt gúnyolódásnak vette, olyannyira, hogy *A menekülő ember* című önéletrajzában hangot is adott ennek. Sőt, egy utólagos szemrehányást is megfogalmazott. Amikor Tóth Árpádot Osvát Ernő megbízta, hogy írjon Nagy Lajos *Az Andrássy út* című könyvéről, Nagy Lajos szerint a recenzens „addig halogatta cikkének megírását, amíg csak tudta (...) de mihelyt meglett a proletárdiktatúra, a Nyugat legközelebbi számában közölte. Most aztán dicsérő volt persze, bár megérződött rajta, hogy a dicséret kényszeredett.” Pedig Tóth Árpád ítélete inkább objektív: „Líraiság, a naturalizmus eszközeivel (...). Témaköre nem tág, történetei nagyobb részt pesti típusok körül bogozódnak (...). Szárazon, egyszerűen állítja be őket, olykor furcsa, fanyar humorral, s gyors ütemben pergeti le félretaposott életük egy-egy apró tragédiáját.”³¹ Nagy Lajos Tóth Árpád költészetének értékeire csak idős korában vált fogékonnyá.³²

Hogy **Schöpflin Aladár**hoz, a *Légyott* címzettjéhez, a Vársáni Újság egyik szerkesztőjéhez ekkortájt milyen mélységű kötelék fűzte a költőt, azt nem tudjuk dokumentálni. Schöpflin már a kezdő alkotót becsülte, a róla írott nekrológját pedig ezzel fejezte be: „Aki az ő verseit olvasta, lehetetlen, hogy meg ne szerette légyen Tóth Árpádot, az embert. Ahogy mi szerettük, akik vagy húsz éve baráti közösségben éltünk vele.”³³ Nagy szeretettel írt róla irodalomtörténetében is: „Tóth Árpád hangja a legtokéletesebb és legritkább hangszeré: az emberi hangé,

³⁰ TÁÖM 5. 174.

³¹ Tóth Árpád: *Nagy Lajos novellái*. Nyugat, 1919. I. 570-571., ill.: TÁÖM 4. 144-147.

³² Idézett művének 275. oldalán barátjának nevezi.

³³ Schöpflin Aladár: *Egy nappal temetés után*. Nyugat, 1928. II. 647-648.

amely húrok és billentyűk közvetítése nélkül, közvetlenül az élet melegével, az emberi szervezetből tör elő.”³⁴

Elek Artúr (1876–1944) esszéista, művészettörténész, műfordító a Nyugat legtöbbet publikáló főmunkatársának számított. Szépirodalmi művei kevésbé maradandónak bizonyultak. Nagy műveltsége tekintélyt parancsolt. „Különös glória övezte finom fejét” – ahogy Bóka László jellemezte.³⁵ Neve a *Téli verőfény* című Tóth Árpád-vers alatt olvasható. Kapcsolatukat illetően egy-két mozzanatra támaszkodhatunk. Tóth Árpád 1910. január 24-én kelt levelében az *Újabb magyar költők* című antológiát szerkesztő³⁶ Elek Artúrnak azt írta: „Verseim 1907 óta jelentek meg, eleinte A Hétben, utóbb a Nyugatban és a Vasárnapi Újságban.” A szerkesztő be is válogatta a gyűjteménybe a költőt. Elek Artúr rövid nekrológjában már úgy gyászolta a költőt, mint barátot.³⁷

Költőnk levelei tanúsítják, hogy második pesti tartózkodása során több barátot is szerzett. Ekkor kerülhetett kapcsolatba **Füst Milánnal** (1888–1967) is. Különös barátság volt az övék. Somlyó György Füst Milánról szóló könyvében egy közös fénykép kapcsán írja róluk: „1914. május 1-én, hajnali háromkor vették fel [azaz készítették a fotót], Nagy Zoltán kritikájának megjelenése napján, Tóth Árpád végtelenül kedves és megható vacsorája után.”³⁸ Somlyó egy fontos, jellemző megállapítást is tesz, ami Füst Tóth Árpáddal való kapcsolatát is jellemzi: „Való igaz, hogy Füst Milán olykor fantasztikus módon tudott kedves és kíméletlen lenni egyszerre, akár ugyanazon személyhez is.”³⁹ Ezt Pók Lajos is megerősíti: „Tóth Árpádról

³⁴ Schöpflin Aladár: *A magyar irodalom története a XX. században*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1937, 1990, 269–274.

³⁵ Bóka László: *Válogatott irodalmi tanulmányok*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1966, 1076–1077.

³⁶ *Újabb Magyar Költők. Lírai antológia 1890–1910*. Összeválogatta Elek Artúr. A Nyugat kiadása, Budapest, 1911.

³⁷ Elek Arthúr: *Tóth Árpád*. Nyugat. 1928. II.

³⁸ Somlyó György: *Füst Milán alkotásai és vallomásai tükrében*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1969.

³⁹ Uo.

és másokról a jámbor olvasót legalábbis meghökkentő dolgokat írt le.”⁴⁰ Például ezt: „Nem láttam még embert, akinek oly kevés feleslege lett volna, mint T. Á.-nak. Pontosan csak annyi esze volt, amennyinek mint lírai költő hasznát vehette. Az ízlése csakis lírai munkák iránt s azoknak is nyelvtisztasága iránt volt legfőként érzékeny – más irodalmi munkákkal szemben tájékozatlanságot mutatott.”⁴¹ És így tovább. Máshol viszont így szól a költőről: „Tóth Árpád: csakugyan fragonard-i rajz. Oly finom vonalakra volt képes: szóval hozott létre oly finom s teljes kivitelű rajzot, mint Fragonard.”⁴² Füst Milán megrendülten reagált Tóth Árpád halálhírére is, a költő utolsó versei pedig „Arany Jánosnak nyelvünkben való játszi biztonságát” juttatták eszébe, amint arról egy, a Nyugatban megjelent írása tanúskodik.⁴³ Kapcsolatukat Petrányi Ilona dokumentálta alapos tanulmányában.⁴⁴ Füst az *Este a temetőn* című verset kapta Tóth Árpádtól.

Tóth Árpád el-eljárt azokba a pesti kávéházakba, ahol az írók tanyáztak, főleg az Andrássy úti Palermóba, ami ekkor a Nyugat egyik törzshelye volt. Az új barátok közé tartozik az *Esti vízió* című verssel megtisztelt **Boross László** újságíró, közgazdász, aki azonban a Nyugatban is fel-feltűnt. (Az irodalmi lexikonok nem tartják nyilván.) Boross László egy 1911. április 25-én kelt levele szerint ő maga Bán Ferencsel és Nagy Lajossal együtt Turcsányi Elek társaságát élvezte. **Turcsányi Elek** (1889–1944) író, költő kritikus a *Meddő órán* című Tóth Árpád-vers címzettje. Turcsányi neve egy időben gyakran előfordul a Nyugatban, sanzonszerű versei népszerűek voltak. Kosztolányi is számon tartotta, s emlékeztetett rá: „Turcsányi Elek az új írók közül

⁴⁰ Pók Lajos: *Kísérő sorok Füst Milán Naplójához*. In: Füst Milán: *Napló I*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1976, 13–14.

⁴¹ Füst Milán: *Napló II*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1976, 179–180.

⁴² Uo., 217. Jean-Honoré Fragonard (1732–1808) francia rokokó festő.

⁴³ Füst Milán: *Néhány szó*. Nyugat, 1928. II. 649–651.

⁴⁴ Petrányi Ilona: *Dokumentumok Tóth Árpád és Füst Milán barátságához*. ItK, 1976/2, 241–250.

az egyetlen, aki bekerült az iskoláskönyvekbe.”⁴⁵ Néhány szép „Turcsi-vers” még Bóka László emlékezetében is megmaradt, bár inkább nagy tudását és szeretetre méltó egyéniségét emeli ki.⁴⁶

Költőnk szerette **Tersánszky Józsi Jenő** írásait, s hogy az ismeretség megvolt már 1913 előtt, azt Tersánszky nekrológja sejteti: „Tizenhét év távolából szállingóznak vissza hozzám Róla emlékek. A pesti hajnalban ballagunk hazafelé, hónapos odúinkba, handabandázó, sörényes, ifjú óriások. Ő köztünk baktat viseltes ferencjósájában, pápaszemével, könyvekkel a hóna alatt, szivarjával a szájában, és szelíd mosollyal hallgatja a realitástól való elrugaskodásainkat.”⁴⁷ Később is idéz egy emléket: „Hogyha húsz év távolából akarom magam elé idézni Tóth Árpádot, úgy látom őt, ahogyan a New-York karzatán végig baktat, sajátos, nagyon könnyed és mégis öregesen előre imbolygó lépteivel.”⁴⁸ Mindkét utalás konkrétan 1911-re vonatkozik. „Igazan jó barátságunk egyetlen dokumentuma az a pár sor csupán, amellyel Tóth Árpád egy versét ajánlja nekem. Ez a vers a mámor, a bor dicséretéről szól. Majdnem bordal. Nos hiszen, tényleg keresztezte sok közös utunkat az alkohol. Tóth Árpád éppenséggel nem volt ellensége a csendes pityizálásnak. De hát én az ajánlás idején már régesrég absztinens voltam, és azért meglepetés-szerűen ért, hogy Tóth Árpád pont az alkohollal kapcsolatban gondol rám.”⁴⁹ Ez a bizonyos vers az *Egy mozdulat* című költemény, amely a poharat a szájhoz közelítő mozzanatot örökíti meg a költő.

A korán elhunyt, tehetséges **Várady Istvánnak** (1892–1916), a *Déli derű* címzettjének 1910 januárjától 1913 februárjáig húsz közleménye, többnyire kritikája jelent meg a Nyugatban. Jó érzékű kritikus volt, kitűnően látta meg például a korai Szindbád-novellákban az egészen átömlő folyamatosságot. Tóth

⁴⁵ Kosztolányi Dezső: *Turcsányi Elek*. In: *Egy ég alatt*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1977, 502–505.

⁴⁶ Bóka László: i. m.

⁴⁷ Tersánszky Józsi Jenő: *Tóth Árpád*. Nyugat, 1928. II. 642–644.

⁴⁸ Tersánszky Józsi Jenő: *Az ifjú Tóth Árpád*. Nyugat, 1931. II. 503–511.

⁴⁹ Uo.

Árpád szívből jövő nekrológban búcsúztatta Váradyt: „Kedves kávéházi múltból elevenül elő ez a kedves alak. Ott jelent meg először köztünk, még szinte gyermekes, kamaszos, hirtelen mozdulatokkal, diákos szerénységgel...”⁵⁰

Tóth Árpád életrajzában 1913-ig nem találunk fogódzót **Fenyő Miksával** való kapcsolatához, akinek *Esti könnyek* című költeményét ajánlotta. A személyes találkozás tehát valószínűleg később esett meg a köztük. Tóth Árpád *Hajnali szerenádnak* kötetének kiadását a Nyugat vállalta, amiben valószínűleg része lehetett Fenyőnek, mint a lap egyik szerkesztőjének és mecénásának – a költő a versdedikációval mondott köszönetet. Tóth Árpád levelezéséből tudható, hogy Fenyő Miksa olykor segített nehéz anyagi helyzetén.

Az ajánlások megszületésének dátumait tekintve szintén nincs a korai láthatáron **Laczkó Géza** (1884–1953), a *Szeptemberi szonett* címzettje, **Kafka Margit** (1880–1918), aki *A parkban* című verset kapta, illetve **Bálint Aladár** (1881–1924), az *Interieur* megszólítottja. Aligha tévedünk, ha az utóbbi gesztusokat a Nyugathoz való tartozás, a generációtudat, az élményközösség deklarációjának tekintjük. Ebben Kardos László is megerősít bennünket: „Tóth Árpád szívvel-lélekkel a Nyugat embere volt. (...) Ez a lap volt szemében az új, az élő magyar irodalom...”⁵¹

Tóth Árpád egy egész kötetét, a *Lomhagályán* című gyűjteményt (1917) ajánlotta **Hatvany Lajosnak** szeretettel. Ez nem véletlen. A báró lekötölte, segítségével tudott megnősülni, családot alapítani. Hatvany fizette több gyógyító kúrája szanatóriumi költségeit, s ezzel a költő életét hosszabbította meg. Tóth Eszter szerint apja mindig egy kis szégyenérzettel fogadta el az anyagi segítséget, de rá volt szorulva. Hatvany tehát becsülte Tóth Árpádot, ha nem is annyira, mint Adyt, Kosztolányit és Karinthyt. Ez kis-sé rosszul is esett Tóth Árpádnak, amit leveleiben itt-ott nem is hagy említés nélkül, sőt Déry Tibor kemény megállapítása szerint

⁵⁰ Tóth Árpád: *Várady István*. Nyugat, 1916. I. I. 565., ill.: TÁÖM. 4. 30–31.

⁵¹ Kardos László: *Tóth Árpád*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965. Második, átdogozott kiadás, 89.

„nem érzett hálát Hatvany Lajos iránt sem...”!⁵² Ezt Déry azután írja *Ítélet nincs* című művében, hogy megütközésének ad hangot, mely szerint Tóth Árpád tiszteletlenül beszél mecénásairól. Déry talán Tóth egy-két rossz hangulatban tett kifakadását őrizhette meg, mert a költő egyébként értékén becsülte Hatvany támogatását: „Velem tagadhatatlanul – és most már azt kell mondanom – érthetetlen módon – sok jót tett.”⁵³ Sőt, amikor Hatvany emigrációba kényszerült, költőnk nem fordult el tőle, mint néhányan. Támogatást kérő levelében – elutasítás esetén is – a legkitűnőbb barátjának nevezi.⁵⁴

Több versajánlást nem találunk Tóth Árpád életművében. Hogy miért, csak találgatni lehet, hiszen ezután még többekkel ápolt szoros barátságot, például Bródy Pállal, a későbbi színházi rendezővel (hozzá írta a legtöbb levelet!), Király Györggyel, Déry Tiborral, Szabó Lőrincsel, Mikes Lajossal és még sorolhatnánk. Talán csak egy később elkövetkező kötetében szándékozott ajánlásokat osztogatni, és a sors már nem adott erre módot? Ezt már sosem tudhatjuk meg...

⁵² Déry Tibor: *Ítélet nincs*. Magvető Könyvkiadó és Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1979, 153.

⁵³ TÁÖM 5. 172.

⁵⁴ TÁÖM 5. 276.

Jeney Andrea

Az öreg ház

*alszik az öreg ház. hallgatagon áll.
spalettaszemeit most szorosra zárja.
nincs körötte nyüzsgés. és szokatlan a csend.
hangosabban kattán a kis kapu zárja.
a betonkerítés több helyen megrepedt,
és nem zöldellenek mögötte dús bokrok,
mióta kiirtották a szúrós sövényt.
mint ki tilosban jár, lassan belopódzok.*

*az öreg ház körül most elvadult a kert.
a rendezetlen szabadság körbelengi;
nyújtózkodó fák és szétszórt vadvirágok,
közöttük gaz. nem nyírja a füvet senki.
elszáradt a leander, a vörös rózsza,
és a borostyán felkúszott a fenyőre.
fává nőtt a füge, mióta nincs metszve,
s a körtefa ága mind kitér előle.*

*az öreg ház a kert végében vár.
fölem borul a hozzá vezető lugas
– annyira idős, s ez meg is látszik rajta –
a bujázöld boltozat már itt-ott lukas.
a gránátalma most is éppúgy virágzik,
de az óriási hortenziák összementek.
hiányolják a mindennapos törődést.
régén alig értek el a járda mellett.*

*az öreg ház ajtaja rekedten mordul.
halkan belépek, s várom, hogy végre rám szól,
megszid valamiért, vagy majd csak kioktat
az a reszketeg hang a hálósobából.
de az idő megállt, mint a falióra,
és némán hallgatnak a fehérvolt falak,*

*a kopott burkolaton a halvány minta,
csak a lépcső sóhajt fel lépteim alatt.*

*az öreg ház őrzi a sok elmúlt nyarat,
és vetíti élém az emlékképeket
a repedésekkel mintázott falakra.
szemeim előtt a családi film pereg.
Balázs a Nagypapa körül sertepertél,
s a kedvenc szerszámaid folyton elcseni,
a kis öreg először csak pöröl veled,
aztán magyaráz, s mindent megmutat neki.*

*vagy hogy a homokozóban játszik Saci.
nyakig szutykos, de látod, hogy ragyog?
én pedig mellette (élő hangoskönyvként)
ülök egy széken, és Ruminót olvasok.
most hajót építenek. hatalmas tutajt.
egy régi ingből varrnak hozzá vitorlát,
majd mikor sikerül, együtt vízre tesszük,
saját kikötőnk lesz a tóparti korlát.*

*és látom az idős kezek rebbenését,
meg munkájuk nyomán az eredményeket;
ahogyan a cserépkályhán szaporodnak
az aranylós baracklekváros üvegek,
megzabolázódnak makacs szőlőindák,
lassan minden szépen a helyére kerül,
és szeretettel töltik meg a verandát,
s a rendezett édent az öreg ház körül.*

JENEY ANDREA 1970-ben született, építész-tervező mérnök. Túl az ötvenen, terápiás céllal ragadott tollat. Lackfi János Kreatívírás-tanfolyamának tavaly őszi óráinak hallgatója, a versírásban Véssey Miklós és Ijjas Tamás mentorálják. A Szófa *Itt a farsang, áll a bál* című irodalmi pályázatán vers kategóriában harmadik helyezést ért el *Álarc* nélkül című versével. Eddig kizárólag online folyóiratokban jelentek meg versei.

- 3 **Böszörményi Zoltán:** Szárnysuhanás a talpalatnyi hely felett;
Kopernikusz (versek)
- 4 **László Zsolt:** Forró dér (próza)
- 8 **Vesztergom Andrea:** Búcsúzó Balaton (szonettkoszorú
Böszörményi Zoltán *Balaton szonett* című versére)
- 17 **Bene Zoltán:** Sötétd (folytatásos regény) – Képrombolás;
A költészet szabaddá tesz; Tragédia; Vita in Byzantium,
avagy a gyilkos i betű; Zárszó, amely nem zárszó, de véget ér
- 37 **Mirtse Zsuzsa:** Női érték (vers)
- 39 **Miklya Luzsányi Mónika:** Feleségek felesége – részlet a szer-
ző *Ezerszer Júlia* című, készülő regényéből
- 51 **Lőrincz P. Gabriella:** Biztató (vers)
- 52 **Horváth Szekeres István:** A nyulak halála (próza)
- 61 **Székelyhidi Zsolt** versei **Méhes Károly** fotóira – Érvelések;
Torzsa; Kettős; Édesítő; Mézes
- 70 **Szakács István Péter:** Az ismeretlen (próza)
- 84 **Csontos Márta:** A végítélet ironiája (vers)
- 85 **Bódi Péter:** Turbulencia (próza)
- 95 **Várnagy Márta:** Most merre (vers)
- 96 **Nagy Zopán:** Átjárások / Nyelvi virrasztások, vibrálások...
(próza)
- 99 **Hélène Swarth:** Más nőkért – Gera Judit versfordítása
- 102 **Jaroslav Hašek:** A távcsőaffér – Száz Pál fordítása
- 108 **Viola Szandra:** „Kegyelemből sem ölünk anyákat” (Kégl Ildikó:
Az Úr kertje kihűlt)
- 112 **Pusztai Ilona:** A hosszas elidőzés mestere (Adalbert Stifter:
Színes kavicsok. Hat szívmengető történet)
- 116 **Juhász Kristóf:** Borz, Szkunk, dinótojás, kincskeresés (Amy
Timberlake: Kincses tojás)
- 120 **Csontos Márta:** ...amikor a szavak más utakon járnak –
Gondolatok egy műfordításkötet margójára (Tavaszwárás
a költészet kertjében)
- 124 **Takáts Fábrián:** Beszélgessünk Sajdikról! (Kernács Gabriella:
Sajdik)
- 127 **Vasi Szabó János:** Az el nem dobott macskakő – Lengyel Péter
sci-fi-írásai
- 131 **Bakó Endre:** „Üdv Prosperónak!” – Tóth Árpád barátságai
és kapcsolatai versajánlásai tükrében (esszé)
- 149 **Jeney Andrea:** Az öreg ház (debüt)

- **Böszörményi Zoltán:**
Szárnysuhanás a talpalatnyi hely felett
- **László Zsolt:** Forró dér
- **Vesztergom Andrea:**
Búcsúzó Balaton
(szonettkoszorú **Böszörményi Zoltán**
Balaton szonett című versére)
- **Bene Zoltán:** Sötét
(folytatásos regény)
- **Mirtse Zsuzsa:** Női érték
- **Miklya Lukszányi Mónika:**
Feleségek felesége – részlet a szerző
Ezerszer Júlia című, készülő regényéből
- **Lőrincz P. Gabriella:** Biztató
- **Horváth Szekeres István:**
A nyulak halála
- **Székelyhidi Zsolt** versei
Méhes Károly fotóira –
Érvelések; Torzsa; Kettős;
Édesítő; Mézes
- **Szakács István Péter:** Az ismeretlen
- **Csontos Márta:** A végítélet ironiája
- **Bódi Péter:** Turbulencia
- **Várnagy Márta:** Most merre
- **Nagy Zopán:** Átjárások / Nyelvi
virrasztások, vibrálások...

Hélène Swarth: Más nőkért – **Gera Judit** versfordítása
Jaroslav Hašek: A távcsőaffér – **Száz Pál** fordítása

1000 FORINT • 10 RON • 2,20 EURÓ

Nemzeti
Kulturális
Alap